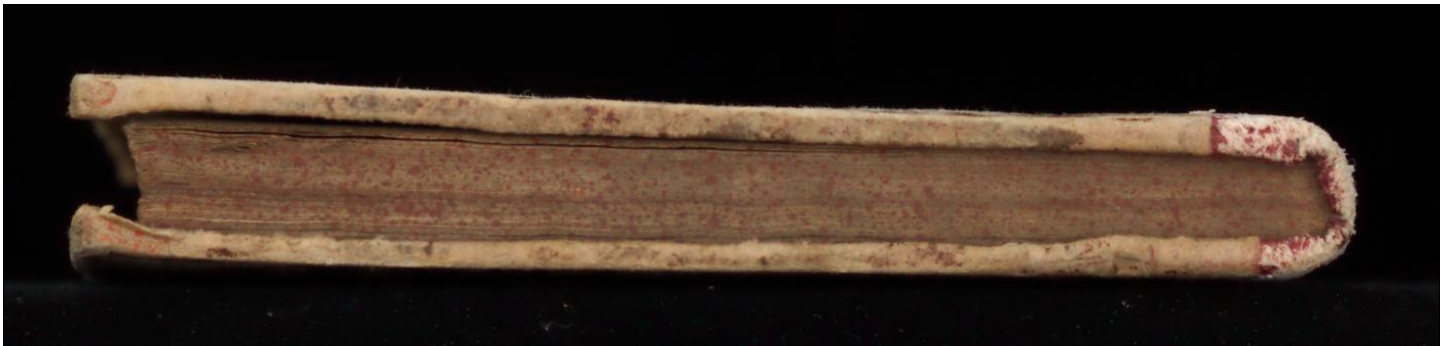
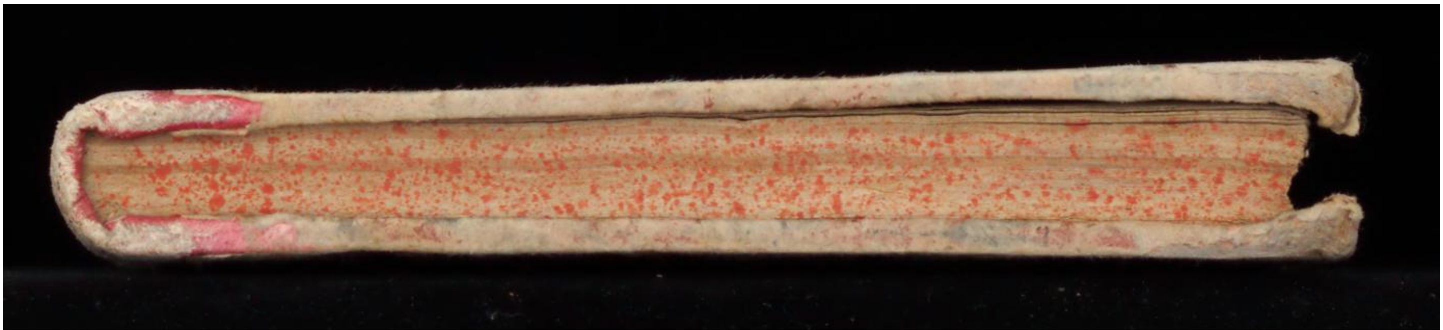
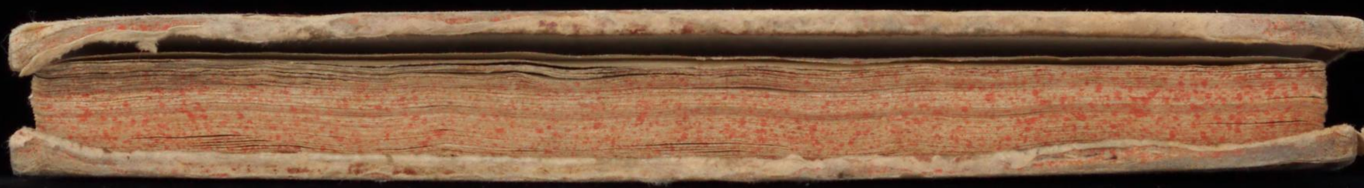

De verantvvoordinghe

des Princen van Orangien, teghen de val-
ſche loghenen, daer mede ſijn VVe-
derſprekers hem ſoecken t'on-
rechte te beſchuldi-
ghen.

Het begrijp der ſtucken daer in ghevuecht / ende de Tafel der Hooftſtucken daer verhaelt / zijn gheſtelt op d'ander zijde.

Pſalmo 37.

De Godlooſe leyt den Gherechtighen laghen / en-
ſoeckt middel om hem te dooden / maer de Heere
en ſal hem in ſynen handen niet laten / noch hem
voor boos verdoemen / al wort hy ſulcx gheoor-
deelt.

Ghedruct Anno 1568.

Dese verantvvoordinghe begrÿpt / Copie

VAnden openen brieuen van daghemente/verworuen by den Procureur generael vanden Coninck / tegen Heer Willem van Nassou/Prince van Orangien / Graue van Nassou / Catzenellebogħe/ Vianden/ Dietz/ etc. Saenderheere van Breda/ Diest/ etc. No.1. pag.59.ende 65.

Eensamelÿck vandē Brieue by den seluen Heere ghesonden/soo wel aen den voorschreuen Procureur/als aen den Hertoghe van Alue / Inhoudende de redenen ende oorsaken/waer om hy niet ghehouden en waer te compareren voor den seluē Hertoghe van Alue/ Gouuerneur ende Capiteyn generael vanden Nederlanden/gheordineerde ēn ghecommitteerde Rechter in deser saken. No. 2. pag. 66. ende 75.

Ende daerenbouen de verantwoordinghe ende ontschult desselfs Heeren/op de lasten ēn beschul dinghen / inden voorschreuen daghemente begrepen : betoonende opentlÿck soo wel zÿn innocentie/;als wie daer geweest zÿn de warachtighe Autheurs vanden onrusten / quaden ende inconuenienten inden Nederlanden toeghecomen / ende dat het selue Landt/soo wt grooten voorspoet geuallen is in desen wtersten ellenden ende verdrucкinghen. No.3.4.5.6.7.8.9 pag.77.83.90.101,103.114.121.

Ende voort int eynde / de Copie van sommige stucken daer in verhaelt.

Corte Tafel vanden principaelsten puncten/ gehandelt inder tegenwoordigher onschult des Princen van Orangien.

TAFEL.

D'on-

TAFEL.

Eynde des Registers

T'Verantvvoorden des Princen van Orangien, teghen sijn beschuldighers.

DIE veruaren zijn in saken ende handelinghen van Staten/ Landen ende Steden / zijn weynich beladen om te onderkennen de ghene die door eergiericheyt ende hope van eygen bate / soecken te verwerren de gemeyn ruste ende eenicheyt : maer houden voor vaste ende sekere teeckenen van sodanighen voornemen/ alle nieuwicheden ende onghewoonlicke manierē van doene/die voorghestelt worden by lieden van machte/ ende die int ghelooue ende hoocheyt zijn. Daerom om te bewijsen wie daer geweest zijn de Hoofden ende oorsake van de onrusten / toeghecomen indē Nederlanden / behoeftmen alleenlick te aenmerckē / wie de ghene geweest zijn/ die door eenich profijt of bate/dat sy daer wt verwachtedē/ hadden oorsake / om inden seluen landen niewicheden te verhopen : eñ oock de eerste geweest zijn om die aen te vangen/ende int werck te stellen.

om dwelck claerlijck te vertoonen / schijnt wel van noode te wesen / datmen openbare den staet ende gheleghentheyt der seluer Nederlanden / sulck als die was voor het toecomen vanden seluen onrusten/ ende na de oorloghen/die so wel de Key. Caerle hoochloflijcker gedachtenisse/ als de Coninck vā Spaengien/ Heeren der seluer landē/ ende Ouerheeren der Vassalen der seluer/hebben gheuoert bynae thien iaren na den anderen / tegē den Coninck van Vranckrijck: Daer af de gestaltenisse sulcx was/ dat hoewel geduerende der seluer oorloghē/ het volck gecomen was in wat afkeers/

door de Inquisitie ende Placcaten/diemen in verschepden Prouincien aldaer onderhielde/int stuck vander Religie eñ gheloue(die dagelicx toenam/ door die verbredinge der seluer Religie/ eñ wreethept der voorschreuen gheboden a/so straf ende on genadich wesende/dat te verwonderen is hoemen de selue so lange/met sulcker lijdtsaemhept/in een so vrijen lant heeft connen lijden ende verdragen) so hier na verthoont sal worden/ Nochtans beuãt mē opentlijck/ dat de ondersatē der seluer landen warē andersins gewillich/ niet alleen om te bewijsen alle behoorlijcke onderdanichept/maer ooc om lijf eñ goet te auontuerē ten diēste vã sijnder Mt.

a. Blijct by dē Placcatē wtgegeuen indē Jarē 1521. 26.29.38. 40.46.50. 56.ende andere.

Want den Edeldom hadde hem inden seluen oorloghen wel ghequetē/met ouer groote vromichept ende ghewillichept:ende de Statē der seluer landen hadden vrijmoedelick ende willichlijck geholpen ende ghegheuen/ totten oncosten vanden oorloghen/ wtnemende groote somme van penninghen/ia wel totter somme toe van veertich milioenen gouts/met sulcker goethertichept/ datmē nopt en speurde eenich teecken van afkeer : inder vuegen/datmen sekerlijck conde geoordelen/dat de selue Landen so groten gheneghenthept tot sijnder Maiestept droegen/dat sp niet ter werelt en souden sparē/om den dienst ende groothept van zijnder Maiestept te voorderen/ sulcx dat de selue sijne Maiestept haer seer wel versekert mocht hou den tegen alle gewelt van bupten.

Na diē dã het natuerlijck is/dat alle groote diēsten ende weldaden betrouwen voortbrenghen/so en constet niet anders wesen/dan dat de selue landen(ende int besonder den Edeldom)hen latende voorstaen dat door haer perijckel/bloet/ ende vromichept/ sijn Maiestept hadde vercreghen soo heerlijcke victorien/ende door hen ghemepne bpstant

stant

stant/hulpe/ende gheuen/was gecomen tot so eerlycken eynde/van so langer ende lastiger oorloghen/moesten hebben een volcomen toebetrouwẽ dat syn Maiesteyt der seluer heuren ouergroote diensten ende getrouwicheden soude ghedachtich wesen/alst te passe soude comen / waer door men oock/de selue landen waerschijnlijck const versekeren/van alle onrusten eñ oploopen van binnẽ.

Want de ondersaet die niet dan alle goet van synen Prince en verwacht/volherdt met meerdere gewillicheyt inde onderdanicheyt dessels/ inder voegen dat alsmẽ ouersach den staet der voorschreuen landen/ die floreerden door den toeloop vã alderhande manieren van Coopmanschap eñ handel/met des dien aencleeft (hoewel die waert waren ghedruct/door de voorleden oorloghe/oock belast ende benaut van beden/ Impositen/eñ schattinghen/opghestelt ter saken vanden voorschreuẽ groote sommen vanden penninghen/ diemen had de moetten lichten om de oncosten der seluer te verualien)so en constmen anders niet verwachtẽ/ dan dat de selue landen/zijnde versekert van harẽ vyanden van buyten/ende so vereenicht met harẽ Prince van binnen/ onderhouden wordende met gheboden ende Placcaten/ bequame na den tijt/ in corte Jaren/niet alleenlick en souden verlicht/ ontlast ende beurijt worden van alle schulden/ maer ooc comen te gheraken opt hoochste van allẽ tytlijcken voorspoot.

Inder voeghen / dat syne Maiesteyt wesende gevreest ende ontsien vanden wtlanders/ eñ daer neffens gheacht ende bemindt van sijnen ondersaten/vermochte hem seluen te houden voor den grootsten ende gheluckichstẽ Coninck ende Prince van synen tijde/soo datmen moet belijden/ dat de ghene die sulcken voorspoet ende gheluck hebben

 ben

den belet/ende ſoo grooten eenichept gheſcheurt/ mitſgaders ſulcken goethertichept afgekeert/ ſoo grotelijck tot achterdeel van ſpne Maieſtept/ en=de vanden Landen/hebben miſdaen / dat ſp wel hebben verdient/ ten exempele van anderen/ ghe=ſtraft te worden. Ende hopen dat alle de ghene die bemercken ſullen de wterſte catijuicheden/ ellen=den/ende ſlauernijen/daer de ſelue Landen teghē=woordelick inne ghebrocht zijn/ in ſtede van alſoo grooten waerſchijnlicken voorſpoet / ſullen met ons weſen van ghelijcker mepninghe / ende ghe=uen het ſelue oordeel.

Ende Wp Willem van Naſſau/Prin ce van Orangien/by den Procureur generael(vol ghende ſpne opene Brieuen van Dagemēte b(ge=houden voor de oorſake van deſer veranderinge/ en willen niet wepgeren/van de ſelue ſtraffe te lij=den/ſoo verre het wtgheuen deſſelfs warachtich is:welcke Procureur/om by te brenghen eenige re=dene ende oorſake die ons daer toe ſoude moghen ghepoꝛt hebben(ſoo het niet gheloefbaer en ſoude geweeſt hebben/dat wp ſulcx ſonder oorſake ſou=den hebben beſtaen)is voorhoudende onſe eergie=richept/ende ongheregheIde begherte/ vã bewindt ende regiment te hebben/waer wt dat volcht/ dat het epnde ende oorſake vã alle onſe handelinge/ wercken ende voornemen / ſoude gheweeſt hebbē hoochept/onderwint cñ onbehoorlicke groothept.

b. Blijct | by de brie=uē van dē xix Janu arij/ende de woort=roepinge/ gedaē den 24/der. ſel=uer Maēt. beyde int eynde ghe voecht.

Maer om den ſeluen Procureur te benemē dit fondamēt/daer hp ſpne beſchuldinge op wil bou=wen/ſchijnt genoech te weſen voor dē ghenen die van onſe perſoone kenniſſe hebben/dat wp verha len onſe aenghebore̅ ghenegenthept/ genſins toe=ghedaen dier ghelijcken paſſien ende begherlijck=heden/cñ voor alle anderen/ die menichte der goe=

den/ daer mede Godt/door sijn ghenade/ons had-
de voorsien/de welcke wel regerende ende gade-
slaende/wy eer conden verhopen grootheyt ende
hoocheyt dan door eenich ander bewint:want elc-
kerlijck moet bekennen/dat wy ons houdende op
onse huysen/ende gade slaende onse saken/wel be
ter middel hadden van ghelt ende rijckdomen te
vergaderen/ende daer door te onderhouden ende
vermeerderē onsen staet ende grootheyt/dan met
groot goet te Houe verterende/te verhopen sulc-
ken hoocheyt/door het aennemen vā bewinde/daer
af wy noyt eenich profijt verwacht en hebben/soo
het ghenoech kennelijck is allen den ghenen die
vā onse saken ende handelinghen eenighe condt-
schap hebbē:Het en heeft oock gheen schijnsel ter
werelt datmen ons wil opleggen/van ons te heb-
ben willen misgrijpen op de hoocheyt van syne
Maiesteyt/eñ syner landē/ na diē de selue Landē/
tot zijnder Mt. so waren genegē/gelijck geseyt is.

Te meer/ dat wy altijt verclaert hebben/ dat
syne Maiesteyt meer behoorde sijn ondersaten
inder seluen ghenegentheyt ende goetwillicheyt
te houden/door versoetinge der Placcatē/ dā door
hardicheyt ende voortstellinghe van niuwichedē/
deselue/afkeer te doen crijgen:het welcke het eeni-
ghe middel ende punct is/ daer door mē soude mo
gen voorstaen/dat wy ghesocht souden moghen
hebben/om te comen totter voorschreuen Ouer-
heyt ende regiment.Nochtans moetmen bekennē/
dat goetherticheyt ende goetwillicheyt/ middelen
zijn/daer door een Prince sijn hoocheyt ende sijn
landen can onderhouden. So datmen belyden
moet/dat door dit selue ons verclaren ende goet-
duncken / wy quamen te bewestigen de hoocheyt
van syne Maiesteyt/ ende ghensins die na ons
te trecken. Ende al waert dat eenighen ande-

ren

ren het gheraden ghedocht/dat de selue bewaert werde met straffichept/daer en soude niet anders wt connen gheuolghen/dan dat wy van contrarie opinie moghen gheweest zijn/aengaende den middelen vanden onderhoudinghe van synre Ma. hoocheydt/ maer ghensins in het ynnet / vander seluer onderhoudinghe ende beuestinghe. Nu bewijst de onderuindinghe/datmen die met straffichept niet const bewaren alsmen de Landen wilde laten in hare oude ghewoonlijcke voorspoet/ daer inne wy wenschen de selue te blijuen/nochtãs onder de ghehoorsaemheyt van syne Maiesteyt: Het welcke naest den dienst Gods/de eenighe oorsake gheweest is/daerõ wy de wreetheyt der voorschreuen Inquisitie ende Placcaten niet en hebbẽ connen goet gheuinden.

Daer af oock alle onse andere handelinghen/ verre verschepden/ia contrarie van alle eergierichept eñ grootshept/ goede ghetuychenisse connen gheuen:want wy oock te vooren haddẽ opghescpt de staten/ons ghegunt vã te wesen Raet vã Staten/ende insgelijcx hooft van den Finantien c: de welcke nochtans so seer wel dienden om te winnẽ de herten der lieden/ende het aenhanghen van allen Staten(Ja van selfs ons in handen warẽ ghenoech stellende de Ouerheyt/ende bewindt in alle saken/hadden wy ghewilt)ende met den welcken sommighe andere hen so wel/ tot haren profijte/ weten te behelpen : Maer wy dancken God / dat onse mepninghe so verre van sulcken voornemen is verschepden geweest/ dat wy d'een ende d'ander der voorschreuen Staten/hebbẽ weder gestelt in handen van sijnder Maiesteyt/ nae dien wy daer inne niet en consten soo goede diensten ghedoen/als wy wel hadden begeert/door de beletten der seluer andere:Niet te min/na diẽ sijn Ma. om het

c. Blijct by dẽ com missien daerafgegeuẽ ende besegheſt/ die weder gesonden zijn Anno 1558.

het selue ons verdraghen ende wedersepnden van
onsen commissien niet en liet ons dicwils inden
raetslaghen te roepen/So hebben wy ons ghequee-
ten/na onse vermoghen/ om te raden tghene ons
dochte bequaem te wesen/voor den dienst vã zijn-
der Maiesteyt/ende weluaren vanden Lande/eñ
was ons eenen grooten hertsweer/dat wy saghen
datter twee ofte drij/de goede meyninghe vã zijn-
der Maiesteyt so wisten te verdrayen. Euen wel
na dien sijn Maiesteyt(ghemerct hebbende/al diẽ
tijt geduerende/de oprechticheyt onser handelin-
ghe/ende de ghewillicheyt ons diensts) wesende
in Zeelandt/om te varen na Spaengien/ ons an-
derwerf grootelijck voorhielt/te willen weder aen
ueerden den staet van raet van Staten/ hebbẽ wy
daer inne ons onderdanich ghetoont/nae dien wy
eerst hadden seer ghesocht/des verdrach te hebbẽ.
Maer als wy daer na aenmerckten/ dat de saken
weder op d'oude ghinghen/ende anders dan sijn
Maiesteyt ons hadde hope ghegheuen/ soo hebbẽ
wy ontrẽt twee iaerẽ daer na d/wederom versocht
ontslagen te wesen:ende siende datmẽ in alle ma-
nieren het Landt wilde brenghen in slauernije/
(dwelck eenighe heeten volcoemen ghehoorsaem-
heyt)ghelijck hier na verhaelt sal worden/ eñ om
niet veroorsaeckt te wesen op tselue punct) dwelc
gantschelijck scheen te comen ten achterdeel van
sijnder Maiesteyt/eñ vanden Lande)ons te thoo-
nen van andere gheuoelen / hebbẽ wy oock ver-
socht/om ontslagẽ te worden van onsen Gouuer-
nementen om ons ghcheelijck te moghen vertrec-
ken ende tot onsen eyghen saken te moghen ver-
staene/insghelijcx oock om niet begrepen te con-
nen worden vanden quaede/ dat waerschijnlick
gheschapen was / daer wt te mogen volghen. Tot
welcken eynde wy daerop verscheyden versuec-
ken

d. Blijct by Brieuen aen dẽ Coninck gesonden dẽ 23. Julij. Anno 1561.

e Blijct by brieuē aen dē Coninc gesonden dē 11. Martij/Anno 1562. eñ dē 19. Julij 1563.

f. Blijct by brieuē ghesondē aen dē Coninc dē 20. van April /eñ 27. Mey/ Anno 1566

ken hebben ghedaen / soo wel aen syne e Mt. als aen de Regēte/Jae oock noch meer dan eens / na het overgheven der requeste vanden verplichten Edelen/ daer op onse wedersprekers nu soo seer roepen f.

Voorwaer hadde men van onse ambitie eenich quaet vermoeden oft achterdencken ghehadt / is wel te dencken / dat syne Mt. ons niet en soude gheweyghert hebben de voorschreven versochte ontslaginghe/ten minsten/en soude hy ons niet so dickwils uyterlijck belast ende ernstelijck versocht hebben inden seluen staten te blijuen g / wesende na recht al openbaer/datmen alle bewint ende regiment behoort te nemen den ghenen / dier ambitie men vreest / inder vueghen / dat syne Maiesteyt/ons houdende in de voorschreven staten ende diensten/coemt daer mede te betuyghen (gantschelijck contrarie van tghene de Procureur generael nu coemt by te brengen) dat noch voor / noch na zijnre Mt. vertreck/wy eenichsins suspect waren/van door grootheyt oft ambitie te willen misgrijpen oft usurperen / op de hoocheyt ende autoriteyt van zijnder Maiesteyt oft zyn Landen/ na dien daer mede opentlijck bewesen wordt/dat wy gheen dinghen soo seer en sochten / als ontslagen te wesen van allen onderwint ende autoriteyt.

So wie oock wil gaedeslaen /hoe dat na ons Coninckx vertreck/alle de saken bleuen in handen des Cardinaels van Granuelle/ eñ hoe grootelijck die Cardinael van syne grootheyt ialours was/ia hoe ghewoon de selue was/ van/ uyt te sluyten / eñ te bannē uyt allen bewinde eñ regiment/de gene die hem eenichsins dochtē / te mogen eenichsins beletten het onderhout eñ vermeerderinge vander seluer zijnder grootheyt (daer af tot ghenoechsame exemplen mach dienen/ dat hy ten tyde van Keyser Caer-

ser Caerle hoochloflijcker memorien/ sijner Key-
serlijcke Maiesteyt wijsmaeckte/dat hy inden sa-
ken vanden Rijcke/niet en soude bewindt gheuen
eenighen Heeren van qualiteyt/oft die sijn autho
riteyt souden mogen verdonckeren/oft verminde
ren/ende namelijck oock/Don Fernando Gonza-
ga/Gouuerneur van Milanen/eñ den Raetsheer
Renardt/hebbende de voorschreuen Don Fernã-
do/duerende des selfs Cardinaels regiment/ aen-
gaende den saken vã Italien/bedwongen geweest
te verlaten sijn voorschreuen Gouuernement/ eñ
tot sijnder doot toe te veruolgen seker proces cri-
minel/dat tegen hem voorghestelt was/ door mid-
del vanden voorschreuen Cardinael/ die daer me-
de sochte te winnen d'affectie vande Spaengiaer-
den/die alle de andere heerlijcheden van sijnder
Maiesteyt in Italien/onder hen bewint hadden/
Ende de voorschreuen Raetsheere/benoodicht ge-
weest te verlaten/huys/ hof/ wijf/ kinderen / ende
Staten inden Nederlanden/ende hen te vinden in
Spaengien/aldaer hy waerschijnlijck gheschapen
is te moetẽ sijn leuen(eynden/ als een ghebannen
oft versonden persoon) Die en sal niet beuinden/
dattet eenighen schijn der waerheyt soude connen
hebben/datmen ons soude ghehouden hebben in-
den voorschreuen Staten/haddẽ wy ons vervoor-
dert/om door bewindt/na ons te trecken de hooc-
heyt des Coninckx(dwelck wy niet en consten ghe
doen sonder de grootheyt des selfs Cardinaels te
verminderen) Maer ter contrarien datmen oock
ons(volghẽde het exẽpel vandẽ twee voorghenoẽ-
de)soude bedwõgen hebbẽ/de voorschreuẽ Statẽ
te verlatẽ/ eer wy tselue soudẽ hebben versocht/
oft ten minstẽ ons niet en soude geweygert hebbẽ
t'verlof õ daer af te scheydẽ t'onsen eerstẽ versoec/
ende noch min/ter tweeder eñ derder onser beden.

Maer

Maer de voorschreuẽ Cardinael/kennende on-
se ingheborenheyt te wesen verre verscheyden vã
alle ambitie / ende dat wy metter daet bewesen/
dat wy gheen bewint met allen en sochten / eñ ve-
le min eenich groot ende extraordinaris regimẽt /
daer door wy ons soudẽ mogen vervoordert heb-
ben/van op zijn hoocheyt te vsurperen / heeft wel
willen practiserẽ/ten eynde wy indẽ voorschreuen
Statẽ souden wordẽ gehouden/om het volck te be
drieghen / dwelck hy oock wel gheuoelde/ dat hem
haertede met allen seer / eñ op dat door middel vã
ons ende andere/zijn handelingen beter geuondẽ
eñ genomen soudẽ wordẽ/dan die inder waerheyt
waren : Ten exemple van Dyonisius/ Tyrant vã
Sicilien/ de welcke in synẽ raedt behielt de ghenẽ
daer het volck goet geuoelen af hadde/niet(soo hy
seyde)om na hen goetdunckẽ te doen/ maer alleen
lick om datmẽ meynẽ soude/dat hy daer na dede.

Daerenbouen/als nv/ na den vertreck des voor
schreuen Cardinaels / de bequaemheyt daer was/
om onse ambitie te ontdecken / hadde daer eenige
in ons geweest/so en heeftmen nochtans noyt ge-
sien/dat wy ons (oock niet int minste) eenichsins
hebbẽ vervoordert bouẽ d'ander : Maer is aende
Hertoginne vã Parme/Gouueruante/ gelaten de
hoocheyt die haer toebehoorde/ die de voorschreuẽ
Caedinael na hem getrocken hadde gehadt / mits
dien hy hem hadde beholpẽ/ soo wel met haer/als
metten anderen vanden Rade / alleenlijck tot een
decksel ende schaduwe/inder vuegen/dat de selue
Gouuernante naderhandt opentlijck verclaerde
ende bekende / dat sy in weynich maenden nae
sijn vertreck/meer hadde verstaen van des Lants
saken / dan binnen allen den tijdt dat den Cardi-
nael by haer gheweest hadde.

Als oock daer nae de selue Gouuernante / ten
tijde

tijde vanden lesten troublen / verlaten wilde de stadt van Bruessel / ende vertrecken te Berghen (latēde alles gaen soot wilde) ende daer door oorsake ende bequaemheyt gheuen den ghenen / die begheerte hadden moghē hebben / om op haer authoriteyt te vsurperen / Soo hebben wy met andere / met grooter vlijticheyt aengehouden / gebeden / ende versocht / dat sy haer seluen sulckē ongelijck niet en soude willen aendoen / noch oock zijnder Maiesteyt sulcken cleynachtinghe ende ondienst / dwelck ymmer wel bethoont / dat onse gedachten ende wercken gantschelijck contrarie eñ verscheyden hebben geweest / vander ambitie / daer af men ons nv t'onrechte coemt beschuldighen: Want voorwaer hadden wy eenichsins inden sin gehadt van na ons seluen alle de authoriteyt te trecken / ons en hadde gheen meerder bequaemheyt / noch beter middel daer toe mogen toeuallen / dā te sien dat de voorschreuen Regente haer vooorsz. voornemen hadde volbrocht: Maer want onse meyninghe heel anders was / soo hebben wy tselue / na ons vermoghen / belet / soo voorseyt is.

Na dien oock zijnder Maiesteyt verthoont is gheweest / dat tot synen dienste voordelijck was / dat den Raedt van Staten soude wordē vermeerdert van Heeren ende gheleerden / ende oock dien in eenighe stucken macht worden ghegheuen / op dat alle tweedrachticheyt ende ongheregheltheyt het verhuet / op allerhande saken bet versien / ende de ordonnantien ende besluytingen desselfs / met meerdere eerbiedinghe ende ontsach / onderhoudē ende achteruolcht souden worden / ende met eenen oock elcken bet benomen / de occasie / om alleen alle het regiment na hem te trecken / oft zijn eyghen bate te soecken / tot schade van tghemeyne. Ende wy vande Regente versocht werden / eenighe te

noemen

noemen / diemen tot dien State soude moghen voorderen/ en hebben wy tselue niet willen doen/ op datmen gheen vermoeden en soude nemē/ dat wy daer inne begheerden te stellen eenighe van onser handt/ oft daer wy verstandt mede hadden: maer hebben al tselue ghestelt ter goeder beliefte vā zynder Maiesteyt / sonder dat wy opt bethoōt hebben/ erghens inne ons seluen te soecken.

Daer wt dan volcht / datmen niet alleenelijck t'ongheliјcke / maer oock buyten allen schijn der waerheyt ons coemt beschuldigē/ als oft wy door ambitie ende begheerte van regeringhe ende onderwint/ haddē willen vsurperē opte authoriteyt van zijn Maiesteyt / ende tot dien eynde int verweert stellen de ghemeyne ruste eñ weluaert vanden Lande / dien wy bynae so vele schuldich zijn/ als onsen eyghen Vaderlande / sonder noch aenschou te nemen op ons eyghē schade ende verlies/ daer wy waerschijnlijck in souden hebben moetē vallen door de voorschreuen troublen/ euermidts de goeden die wy inden seluen Landen hebben / so ons eyghen schade ende bate van de ghemeyne des Lants niet en const gheschepden wesen.

Want daer alle eergierighe ende ambitieuse / wter natueren altijt soecken om alleen te regeren/ ende alle andere daer wt te sluyten / daer hebben wy ter contrarien/ niet alleen voorgehouden/ dat den Raet behoorde vermeerdert te worden / ende de authoriteyt ghedeylt in vele / maer oock gheoffert ende bereet gheweest van daer wt te scheydē/ ende anderen plaetse te maken : Des de Regente ende die vanden Rade / ghetuyghenisse souden moghen gheuen.

Mits allen den welcken/ moetmen elders vaster ende waerschijnlijcker oorsaken der voorschreuen onrusten soecken / ende om het selue wel te

doene / aenmercken/ Dat de voorschreuen Nederlanden/ wtnemende groote sorghe waren dragende / voor de bewaringhe ende onderhout vanden vrijheden eñ libertepten/ die sy hadden wt cracht/ so wel van contracten ghemaeckt met haren Princen / als van Priuilegien vercreghen van oudts/ soo vanden seluen/ als vanden Keysers : eñ waren bevreest/ datmẽ hen daer af sochte te berooué/ door het inbrenghen der Vremdelinghen/ eñ sonderlinghe der Spaengiaerdẽ/ wt dien dat de voorschreuen Cardinael hadde geseyt/ dat de Coninck de selue landen niet en couste wel ghehouden/ sonder aldaer macht van Spaengiaerden te hebben / ende door den Paus hem te doen ontslaen vandẽ eedt/ dien hy int aenveerden der seluer Landẽ hadde ghedaen / ende voort die op een nieuw inne te nemen / om voort die gantschelijck te regeren nae synen wille / te niete doende alle de voorschreuen contrackten ende Priuilegien / daer by oock verclaert hebbende / datmen daer toe niet en soude connen gheraken/ sonder vier oft vijf vandẽ principaelsten Hoofden te corten.

De voortstellinghẽ vandẽ Cardinael.

Waer door men te meer achterdenckens hadde / ende meer vyandt was allen nieuwicheden : daer by ghevuecht/ datmen/ duerende de voorscreuen leste oorloghe / hadde ghenoech versuet ende gheschorst de wterste strafficheyt der Inquisitien ende Placcaten : Ja oock bouen dien/ door het innebrenghen des Chrijchsvolcx vã Duytschlandt/ (daermen hem mede behelpen moeste) ghenoech toeghelaten de vrijheyt der prekinghen/ die onder hen openbaerlijck ghedaen werden/ soowel inden steden als inden legher / ende onder de andere/ secretelick in menige plaetse. Daer by gevuecht/ dat in allen den omliggendẽ Landẽ alreede was aenveert andere leere dã de Roomsche/ waer door de

 sake

sake vander Religien/ allenskens/ende binnē den tijt van soo vele Jaren/in dien Landen/die so vol volcx/ende van allen canten so seer gehandelt waren/so seere was vermenichvuldicht / datmē eyndelick eenen afkeer ende walginge aldaer hadde/ vanden name der voorschreuen Inquisitien/ende insghelijcx der Placcaten/(door de welcke een ontallijcke menichte der Inghesetenen/ iae ouer de 50. duysent persoonen/deerlijck waren gheexecuteert ende ter doodt ghebrocht gheweest) ende oock vā alle andere dierghelijcke bedwanck/daer door mē benoodicht werde te verlaten Landt ende goet/ vrienden ende maghen/ende voort zijn leuen buyten in iammerlickē ellenden te eynden/ alleenlick om datmen niet en hadde willen verlaten de gheboden Gods/ende volgen de instellingē der menschen / somen tselue daghelijcks meer ende meer verstonde ende ghewaer werde.

De grousame veruolginge.

Dwelck maecte onder het volck/niet alleenlijck eenen afkeer/maer oock wt vele redenen/so grooten verbitterheyt teghen de voorsz. Inquisitie ende Placcaten/dat in vele plaetsen/de Officiers de selue niet meer en dorsten te wercke stellen / noch executeren/ dan by nachte/ende al heymelick/ ende dat noch niet sonder vreese ende sorghe vā onruste ende oploop / de welcke oock goede ghetuyghenisse sullen connen gheuen/ oft sy niet menich reyse / met grooten ghelucke / leuendich zijn connen ontcomen den handen vanden ghemeynen volcke/ontstelt geworden zijnde door het deerlick aenschouwen van soo wreeden doodinghen.

Waer wt dat alle de ghene / die verstandt ende experientie van saken hadden / oordeelden ende voorsaghen / dat tselue poinckt alleene soude oorsake wesen van beroertē/ so verre daer op in tijts niet wijsselick versien en werde: Dwelck/eñ meer

andere

andere inconuenienten vreesende//alreede in haren tijt/ de Coninginne Marie / Regente der seluer Landen//heeft haer inden Jare 1550. geuonden in persoone binnen Ausburch/by hoochloflicker memorien Keyser Caerle/om te doen versoeten eñ veranderen de Placcaten/doen gemaect h/ ende vander voorschreuen Inquisitien vrij te laten de stadt van Antwerpen / met d'Landt van Brabant/ende andere Landen/die der seluer niet onderworpen en waren geweest/ het welck sy ooc neffens zijne Keyserlicke Maiesteyt vercreech i. Maer dien niet teghenstaende / soo en hielen de Cardinael met zijnen aenhanghers/ende den Inquisiteurs/niet op van hen veruolgingen ende listighe practijcken/dies het volck seer morde.

De Coninginne reyset naer Duytschlãt om der Inquisitie wille.

h Blijckt by dẽ placate van April/int Jaer 1550.

i Blijct by dẽ placcate vã September int Jaer 1550.

Jae wisten seer wel te wercke te legghen een groote behendicheyt / inden Jaer 1555. ende alsdoen opten name van zijn Maiesteyt (int beghin sel zijns rijcx) te doen wtseyndẽ brieuen vã Placcate / op dat den Inquisiteurs alom alle bystant ghedaen soude worden k. Ende hoe wel de selue Placcaten terstondt daer nae werden herroepen / als zijn Maiesteyt was bewesen/ tghene der Inquisitien aengaende / te voren hem toegheдragen hadde / nochtãs maecte dat een groote verbitterthept onder tvolck / dwelck daer wt verstont haer meyninghe.

k Blijckt by de brieuẽ vã placate / int Jaer 1555. wtgegeuẽ: eñ by den brieuẽ van wederbieden terstõt daer na bezeent.

Midts den welcken sy ten vertreck vandẽ Coninck/sonderlinghe acht namen/wie totten generalen gouuernemente vanden Lande soude ghestelt worden/ te meer dat de generale Staten/ten seluen tijde/ met grooter swaricheyt / van zijnder Maiesteyt hadden connen vercrijghen / dat de Spaensche knechten ende soldaten wt den Lande souden vertrecken : door middel vanden welcken de voorschreuen Cardinael hadde verhoept

 hem

hem seluen te versterckē. Maer de voors. Cardinael (alsdoē Bisschop vā Atrecht) tselue loosijck voorsiende / hoe wel hy voor hem hadde ghenomen / metter daet / alle t'regiment alleen te hebben / nochtans maecte so vele / Dat den tijtel ende naem van Regente / werdt gegheuen der Hertoginne van Parma (de welcke alsdoen gheene experientie met allen en hadde vanden saken oft gheleghentheden der Nederlanden / mits sy altijts haer hadde ghehouden in Italien / op dat daer door sy ghenoech bedwonghen soude wesen / haer te gedraghen aen het ghene hy haer wijsmaken soude/ende te verstaen gheuen) ende (omme zijn handelinghen beter te doen vinden) dat zijne Maiesteyt voor zijn vertreck stelde/ eenen Raedt van Staten / daer toe werden ghecosen eenighe vande principaelste Heerē vander Ordre des gulden Vlies/ ende oock (onder d'ander) Wy / niet tegenstaende onsen veygheren/ soo voor verhaelt is. Want midts dien hy ghewaer was wordē/ dat hy wert gehouden voor een vyant van alle vrijheden/voordeelen ende Priuilegien/die zijn voornemen mochten beletten/ ende voor het Hooft/ oorsake eñ voorderer der Inquisitien ende executien der Placcaten / Soo wiste hy seer wel/dat de Inghesetent des Lants nemmermeer soudē gheleden hebben zijn regiment/ maer eer vander eerster vren hen daer teghen hebben ghestelt.

Als nv de ruste ende stillicheyt des Lants / alleen stont op dit schijnsel/schaduwe ende decksel/ dat de saken werden gehandelt by de authoriteyt van de voorschreuen Gouuernante / ende aduijs vanden Rade van Staten / Soo werdt seer corts daer na/dese huycke eñ momaensicht wechghenomen eñ ontdect/door de ambitie eñ onvoorsichticheyt dessels Cardinaels / mits dien dat terstont

na het

na het vertreck van syne Maiesteyt/hy bestont te handelen int bysonder/alle saken vã importantiẽ/ alleene/oft met eenighen alleen/ die vã syne hant ghestelt waren/ sonder die behoorlyckẽ te verthoonen der seluer Gouuernante/oft te ontdecken inden Raet vã Staten/ seggende wel opentlick totten gedeputeerdẽ vanden Landen eñ Stedẽ/ datmen synẽ toeganck moeste nemen tot hem/eñ nergens el / om haest te geraken tot eenen goedẽ eynde van haren saken / eñ nochtãs euen wel sustinerende/ dat alle die van den Raet van Staten/ behoorden gelyckelick te verantwoorden van de inconuenientẽ/ so verre daer eenighe toequamẽ/het welck sommigẽ vanden seluen Rade seer onredelyckẽ dochte/ ende vreemt inviel/ die des ooc haer verthooninghe / by brieuen / aen syne Maiesteyt ghedaen hebben / soo hy hen oock hadde belast/in sulcken gheualle te doene.

Ende want hy daerentusschen / van Bisschop hem dede maken Cardinael / ende den President Viglius (een van synen principaelsten) Priester/ daer mede toeuallende den roep vanden nieuwen Bisdommen/ eñ innenemen der Abdyen eñ Prebenden l/mitsgaders de besluytinghen des Conciliums van Trenten (al saken ghesloten by syne Maiesteyt / voor zijn vertreck / by Rade vanden voorschreuen tween / ende sommighe dry oft vier andere / die alle sochten te versaden haer eyghen eergierichept (ende gheltgierichept) is het volck seer verbaest ende verbittert daer in ghewoorden / alsoo dat onder den Inghesetenen gheenen staet noch lidt en was / het welcke hem daer by niet en gheuoelde beschadicht ende vercort.

l Blijct by de bullen vãdẽ Pausen / Paulus 4. ende Pius 4. Die nieuwicheyt d' Bisdommen.

Want de Heeren ende Edelen lieten hen duncken / dat dese authoriteyt vanden Cardinael / ende de nieuwe inbrenginghe der Bisschoppen/

 (die

(die alle van hem waren hanghende) tendeerde tot haer verdruckinghe/ende om het bewint ende regiment vanden Lande te stellen in handen van den Gheestelicken / eñ om alsoo (inder waerheyt) het selue te ontnemen syner Maiesteyt (der welcker de selue gheestelicke seggen / niet schuldich te wesen / noch te moghen draghen eenighe gehoorsaemheyt) ende allen anderen. Van ghelijcke lieten haer voorstaen de Abten/ Prelaten/Conuenten ende Collegien/dat de voorschreuẽ Bisschoppen henseluen wilden met haren vederen ende pluymen vercieren ende rijckmaken/insghelijcks door het innemen vanden Abdyen ende Prelaturen/hen berooven van alle electie ende hope vã te gheraken totten ghewoonelijcken digniteyten. Het volck oock nam tselue te wesen eenẽ warachtighen wech ende middel om alle vrijheden/voordeelen / ende Priuilegien te niete te doen / de Inquisitie inne te brenghen/de oude straffe der Placaten te vernieuwen/ende hen der slauernije van den gheestelijcken te onderworpen. Het welcke zijn gheweest de warachtighe oorsaken/ gront/eñ oorspronck vanden misvertrouwen / onraet / onruste/ende quaden daer na gheuolcht (alsmen int werck heeft willen brenghen het ghene / dat dese fijne Raetslieden syner Maiesteyt hadden wijsge maeckt / die oock dieshaluen behoorden ghestraft te worden) de welcke men nochtans als nu gheerne soude schudden van des Cardinaels halse/om Ons daer mede te belasten/hoewel sonder eenige verwe oft schijnsel.

Incorporatie der Abdyen.

Het inbrengẽ der Inquisitien.

Ende hoewel by vele hystorien wort beuonden/ dat dickwils door veel mindere oorsaken toegecomen zijn vele veranderinghen/ onrusten ende oproeren / soo ist nochtans ghebeurt / dat dese selue oorsaken/ onder een volck/ so geneghen eñ toegedaen

vaen synen Heere ende Prince/alnoch niet en vol brochten haer ghewoonlicke ende ghemeynlijcke werckinghen ende operatien/wt dien datmē verhoepte dat de Staten vanden Landen (aengename wesende door de diensten ende ghetrouwicheden/gethoont inden voorgaenden oorloghē) sulcken meyninghe ende voornemen vā syne Maiesteyt souden moghen omkeeren / ende dat de Coninck/ voeghende zijn raetslagh en na den tijt / eñ volgende hare Contractē eñ Priuilegien/ eer soude beletten ende verlaten / ter bede van zijnen soo goeden ende ghetrouwen Ondersaten/ alle nieuwicheden/ ende int bysonder den voortganck der Bisdommen/ Inquisitie/ eñ straffichept der Placcaten/ dan/ ten appetijte ende ingheuen van eenē vremdelinck / ende eenighen onbekenden lieden/ opstellen so onghehoorde nieuwicheden/ tegen de gheleghentheyt des tijts / teghen de Priuilegien vanden Lande/teghen zijn ghelosten/ende in effecte teghen de natuere seluer/ghemerct die onrustē inden seluen tijde opghereſen in Vranckrijck/ wt oorspronck van ordonnancien eñ Placcaten/ ghenoech ten seluen eynde loopende/hoewel nochtās Vranckrijck niet en is so seer gehanteert/ noch vā allen canten besloten ende becinghelt van Landē volghende andere Religie dan de Roomsche / als zijn de voorschreuen Nederlanden.

Te meer oock/dat alreede wtlandige Eertsbisscoppen/ eñ Bisschoppen vanden Rijcke/ haer begonden van de voorschreuen nieuwicheden te beclaghen/ wt dien/ dat sy door die oprichtinghe der nieuwer Bisdommen / werdē vercort in hare Jurisdictie ende Bisdommen/bysonder oock dat syne Maiestaet gheē ander voordeel daer by en con de ghenieten/ / dan dat hy zijn Ouerheypt stelde in handen der gheenre/ dier professie opentlijck wt-

wees/ hem niet te willen bekennen.

Om dese ende meer andere redenen / die elck hemseluen voornam / nae het begrijp zijns verstants / ende bysonder / door de hope / die so wel de Landen int generael / als elck int particulier/ hadden inde groote goetheyt des Conincks / mdien dat sy / soo wel by zijne Maiesteyt / als zijne Voorsaten/altijt hadden ghehandelt gheweest met recht ende redelijckheyt / ende nae wtwijsen der Rechten vanden Lande / midtsgaders oock/ dat sy ghewoonelijck waren/ by clachten ende requesten/ te verthoonen / het ghene daer sy haer in beswaert vonden / Soo hebben sy wederomme den seluen voet wel willen volghen (ende syne Maiesteyt waerschouwen vanden voorschreuen nieuwicheden/eñ te kennen gheuen het quaet datter waerschijnlijck gheschapen was wt te volgen/so verre corts daer in niet versien en werde.

Midts den welcken / van weghen der Regente / ende der Heeren / wesende in den Rade van Staten (de welcke de Cardinael altijdt sustineerde/soo voorschreuen is/dat ghelijckelijck met hem behoorden belast te worden van allen inconuenienten/ dier mochten ghebeuren) aenden Coninck te poste ende in haesten is ghesonden [m]/ de Gaenderheere van Montigny / Ridder vander Ordẽ/ met last ende instructie / van te verthoonen den Staet ende benautheyt vanden Lande / midtsgaders den generalen afkeer / diemen hadde teghen de voorschreuen nieuwicheden : Het welcke dede schorsen alle voordere ende particuliere clachten eñ verthooninghe vanden Edelen/ wesende vanden Staten vanden Lande / midts dien sy verhoepten / dat door het ghene dat syne Maiesteyt op de selue verthooninghe soude ordonnerẽ / voldoeninghe soude worden ghegheuẽ / oft ymmers

m In Augusto 1562.

De Heere van Mõtigny in Spaengiẽ

ten

ten minsten verlichtinghe / ruerende den punctẽ / daerinne sy haer vonden vercort ende beswaert. Te meer / ghemerckt / dat / om te beletten de incorporatie der Prelatueren ende Abdyen / alsdoen vacerende in Brabant / de Prelaten ende andere statẽ desselfs Lants hadden alreede te voren [n] gesonden hare ghedeputeerde in Spaengien / Ghelijck oock hadden ghedaen die van Antwerpen [o] / om te verhueden de Inquisitie ende inbringinghe van haren nieuwen Bisschop: Het welcke oock de Landen voor eenen tijdt bewaerde ende ophiel van alle onruste ende beroerte / op hope / dat de selve ghedeputeerde souden vercrijghen eenighe goede remedie / ende sulcken antwoorde / als de gheleghentheyt der saecken wel vereyschte / hoewel nochtans daerentusschen het feyt vander Religien aen allen oorden seer vermeerderde.

n In Februario 1562.

o In Mey Anno 1562.

Inder voeghen datmen op sommighe plaetsen de prekinghen bestonde te houden / niet alleene secretelijck (het welcke men noyt met gheenderleye veruolghinghe en hadde connen beletten) maer oock int openbare / ende namentlijck oock te Valenchijn / te Doornick / ende in sommighe andere plaetsen / daer toe oock oorsake gaf (oft ymmer de selue seer vermeerderde) de vrijheyt der Religie / toeghelaten in Vranckrijck / bysondere / want sy hen lieten duncken / niet min neffens haren Coninck eñ Prince verdient te hebben / dã de Franchoysen: Na de exemplen vanden welcken / wordende gehandelt in velen anderẽ saken / dochte hen oock dat sy mede wel verdient hadden / om te vercrijghẽ de vrijheyt haerder conscientien. Eñ sachmen wel opentlijck / dat het voortaen niet moghelijck en was / meer te onderhouden de oude ordinancien ende Placcaten int feyt vander Religien inden seluen Landen / so becingelt wesende

De Predicatien eñ Vergaderingen.

van

van andere/die alle volckdē andere leere (so voor-
schreuen is) ende die hen moesten onderhouden
door den loop vander coopmanschappe/hanterin
ghe/ende conuersatie der naghebueren. Te meer
datmen by experientie beuonde/dat/hoe wel men
door de voorschreuen Placcaten hadde gesocht de
voorschreuen Religie wt te roepen ende te vernie-
len / de selue nochtans / oock inder grousaemster
veruolginghe/ was toeghenomen ende verbreyt/
ende dattet alsoo heel onmoghelick is/datmē met
wreetheyt soude de conscientie connen forsseren /
ofte de Religie bedwinghen / ymmers niet voor-
der de menschen connen brengen / dan tot eenige
gheueynsheyt.

Desen al niet teghenstaende/soo vervorderde
hem altijt de voorschreuē Cardinael/ om de voor-
schreuen Bisschoppen in te brengen/ ende in pos-
sessie te stellen/hebbende voor hemseluen gepra-
tiseert het Eerdtbisdom vā Mechelen (wt crach-
te vanden welcken zijn voornemen was/ te blijuē
Metropolitaen ende Primaet/ende in te slocken
de Abdije van Affligem / wesende de rijckste van
Brabant/bouen die van sinte Amands/ die hy al-
reede gheclaut hadde)ende de Landen wtgedeylt
onder persoonen / soo weynich daer toe bequaem
zijnde / datmen openbaerlick den spot daer mede
hielt. Ende hoe wel de inleydinghe der voorscre-
uen Bisschoppen/in sommighe steden ghescchiede
sonder wtwendigen teghenstoot/ Nochtans sach-
men seer wel/hoe ongherne tselue werdt gheledē.
Ja eenighe opponeerden hen daer teghen opent-
lijck ghenoech / als namentlijck die van Antwer-
pen/ Groeninghen/ Leeuwaerden/ Deuenter en-
de Remunde.

Oock wast goet te verstaene/ waer de saken he-
nen wilden/na dien de Cardinael (die daer domi-
neerde

neerde ouer alle de Raden/ jae bouen de Regente seluer/ eñ ouer sulcx hadde alreede volcomẽ macht eñ authoriteyt) werdt daer mede gemaect Thooft van allen den Bisschoppen / De welcke oock andersins/door hen onbequaemheyt ende cleyn veruaringhen/nootelijck van hem souden moetẽ hanghen : waer door hy quam te vsurperen meer authoriteyts / dan opt Prince inden seluen Landen hadde gehadt : ende om de selue te onderhouden/ stercken/ende vermeerderen by straffe middelen/ so voorderde hy het feyt vander Inquisitien/ende d'executie der Placcaten : Ende om elck na hem te trecken/hadde hy middel/om tot zijnen versoecke te doen gheuen/wtdeylen ende confereren alle de Officien/Beneficien/ende Ghiften vandẽ Coninck/ende vande Regente/ sonder noch den middel/ die hy daer en bouen daer toe hadde / soo van zijns selfs weghen / als door de voorschreuen Bisschoppen. Door alle dwelck hy hem seluen hadde gheopent de rechte bane/ om te crijghen/ houden/ ende beuestighen authoriteyt ouer den Coninck ende zijn Landen.

Daer en bouen / ten eynde / hy altijt sekerlijck ghewaerschout soude wesen van alle tghene dat alom ghebuerde/ ende om te onderhouden de Coninghen ende nagheseten Princen / hadde hy op zijn handt eñ van zijnder zijden byna alle de Ambassadeurs/Agenten/ende ghedeputeerde vã zijnder Maiesteyt / ende onder andere zijnen eyghen broedere / de welcke de saken van Vranckrijck in sulcken state bracht / dat de Coninghinne/ om de ruste ende welwaert dessels rijcx/ ernstelijck versocht aen zijne Maiesteyt/ den seluen van daer te willen nemen.

Wie nu wil ooghe nemen op des voorschreuen is/ sal lichtelick connen gheoordeelen/wie de ghene was/

ne was / die pretendeerde op de authoriteyt vanden Coninck: Weder wy / die gheene van dien middelen en hadden / ende seer ongheerne eenighe nieuwicheden saghen / Ja meer dan eens ons hadden verdraghen / vanden Raedt van Staten / ende Hooft vander Financien / ende anders niet en sochten / dan wederomme ontslaghen te worden vanden Raedt van Staten / ende insghelijcx daer nae van onsen gouuernementen: Ofte de voorschreuen Cardinael / de welcke door nieuwicheden ende door soo ongehoorde middelen / metter daet verclaerde / alsulcken authoriteyt te hebben / ende sochte daer door / hem inne der seluer te houden ende beuestighen / iae die grooter te maken / dan opt Prince in dien Landen ghehadt hadde.

Voorwaer wy hopen / dat de ghene / die sullen insien ende oordeelen de saken voor verhaelt / son der passie ofte affectie / sullen wel soo vremdt vinden / datmen ons deshaluen soeckt te beschuldighen / als oftmen den voorschreuen Cardinael des wilde ontschuldighen.

De Abdyen afgecocht.

De oochkuykinghe vercregen voor Antwerpen.

Nae dien nv de ghedeputeerde der Prelaten / by middel van ghelde ende rentgheuinghe / hadden vercreghen datmen niet voort en voer mettē innemen der Abdyen / ende die van Antwerpen verworuē / datmen hen metter Inquisitie niet en soude quellen / eñ met hen door den vingher sien / ruerende het innebrengē van hennē nieuwē Bisschop / Ende dat de Heere van Montigny weder gecomē was sonder resolutie / de welcke genoechsame mochte wesen om te verhuedē de andere inconuenienten / datter oock voortane cleyne hope was van goede ordre daer in te stellen / besonder / mits dien door middel vander voorsz. rentgheuinge gevoordert werde het feyt der voorsz. Bisschop

pen

pen (d'inleyden vanden welcken niet anders en was/ dan de rechte inquisitie) ende datmē bouen dien/den voorschreuē van Antwerpen/ sochte/by omweghē/ te benemen het gheniet der voorschre-uen oochluykinghe/de selue willende brengen eñ stellen inde handt vanden Cardinael/ende onder het Eerdtsbisdom van Mechelen / Soo beuant de Regente in harē Rade gherequireert/dat sy an-derwerf zijnder Maiesteyt dede verthoonen den staet vā allen saken / ende onder andere oock van Valenchyn ende Doornick/daer het onmoghelijck scheen/het volck langher te houden vander oeffe-ninge der Religien/ sonder gedurighe wachte eñ garnisoen. Tot welckē fyne/haer hoocheyt afveer dichde na Spaengien harē Raetsheere Armente-ros p/ eñ alsdoen wert eyndelick by zyne M^t. ghe sloten/dat de Cardinael apparent autheur van al len den afkeerē eñ verbitteringē / soude vertreckē wtē Lande/dwelck het volck weder wat stilde/ eñ hope gaf/dat de saken tot beteren state souden co-men/eñ was in effecte oorsake/dat de Landen we-der werden suspens ghehouden / ende niet voort en voeren tot meerder onrustē.

Armenteros gesondē in Hispanien.

p Anno 1564.

Het vertreck van den Cardinael.

Maer na dien des Cardinaels creaturē/ voort door wilden metten seluen nieuwicheden/ende in synen afwesen de saecken handelden/inder seluer manieren / als hy ghedaen hadde / soo quamen oock wel haest wederom de voorschreuen onrustē: Daer teghen niet moghelick en was te voorsiene/ door den misverstanden/ wesende tusschen dē dry principale Raden / Te weten / tusschen dien van Staten/ Secreten ende Financien / de welcke al-le dry ghenoech waren onderworpen den voor-schreuen Cardinael / ende den synen : Maer soo/ dat sy onder malcanderen niet en consten ghera-ken tot goeder correspondentien ; waer inne wel

te merc-

te mercken staet/ de openbare quade handelinghe eñ onbehoorlick voortstel des Cardinaels/ de welcke/om te beletten dat de andere vanden Raet van Staten/syner Maiesteyt niet en souden connen ghedoen de goede diensten/die sy begheerdẽ/hadde den seluẽ gantschelick benomen allen toegãck ende onderwindt der Financien ende Justitien/ (daer nochtans alle ordonnantien van Politien ende andere ghemaect werden/) wel wetende dat het niet moghelick en was / sonder den staet ende gheleghentheyt van dien/ te kennen / wel te delibereren / ende resolueren op vele saken van importancien/ om dat hy daer door oock te meer soude onderhouden ende beuestighen zijn grootheyt. Ende des niet te min / soeckt ons ende andere te beschuldigen de crimine læsæ Maiestatis, om dat wy tot dienst van zijnder Maiesteyt/wenschẽ dat de secreten vanden Financien / souden te kennen worden ghegheuen inden Raedt van Staten/ als nootelijck/om aldaer hem wel te sluyten in synen dienste/ Hoe wel nochtans hy/ ende naest hem de President Viglius/hebben de Ouerheyt ghehadt ouer alle drij de voorschreuen Raden / Al oft van rechts weghen/hem ende den zijnen alle hoocheyt ende authoriteyt toebehoorde/ ende dat ter contrarien/voor den anderen/ een groot quaet feyt ende misdaet waer/te versoecken / dat een deel vander seluer authoriteyt werde medeghedeylt/ niet aen ons/ die presenteerden wt den Raet te scheyden/ maer eenen gheheelen ende ouerstẽ Raet/dwelck is de oprechticheyt diemen nv teghenwoordelijck ghebruyct inde Nederlanden/ om te onderhondẽ (soo sy wtgheuen) des Conincx hoocheyt.

Het voortstellen des Cardinaelles en van den President Viglius.

Wesende dan de saken sulcx gedeylt/dattet onmoghelick was dien vanden Raet vã Staten(diemen nochtans/soo gheseyt is/ wilde belasten van

Alle

alle tquaet datter soude moghen gerijsen) by fau-
te van authoriteyt eñ verstande metten anderen/
op aller ordre ende remedie te stellen / ende daer
door den dienst van zijnder Maiesteyt te voorde
ren/ insghelijcx het volck merckende dat de nieu-
we Bisschoppen/midts haer onbequaemheyt/ le-
uen ende ongheschictheyt (so groote/dat oock de
Regente was benoodicht gheweest / hen te ontbie-
den eñ te begrijpen) niet en dienden / om eenich
goet inden Landen te doene. Bouen dien / hem
claerlijck ontdeckende door de verwaentheden /
dreyghementen/ende manieren van doene/die sy
lieden/met die van haren geuolghe/bewesen/dat
tet te Roomen was ghesloten q/dat elck Bisschop
soude hebben neghen Prebenden / toegheeyghēt
tot onderstant der Inquisitien / iae de twee daer
af / voor twee Inquisiteurs ofte Kettermeesters/
ende dat sy alsoo nerghens toe en dienden / dan
om te voorderen ende verstercken de voorschreuē
Inquisitie.

q Blijckt by de voor schreuen bullen van den Paus/ eñ dē raet van seuen Cardinalē

Om dan door middel van zijne Maiesteyt / te
moghen voorcomen den onrusten/ die door tghe-
ne des voorschreuen is/ waerschijnlijck waren te
beureesen/wert inden Rade goet gheuonden/dat
aender seluer soude worden ghesonden r de Prin-
ce van Gaure/ Graue van Egmont/de welcke tot
synder wedercoemste groote hope ende goet be-
trouwen gaf / dat de saken wel gebetert ende ge-
addresseert souden worden/aengaende de versue
tinghe der Placcaten/ende achterblijuen der In-
quisitie : Van welckē twee saken/men opentlick
sach/ ende beuonde by experientie eñ metter daet
(so by den exemple van Vranckrijck / ghelijc voor
verhaelt is/ als andersins) dat gheleghen was/eñ
ganschelick hinck de onruste ofte stillicheyt des
volcx/ den welcken oock daerom (ende niet onser

r Int beghin des iaers 1565. De reyse des Heerē vā Egmōt na Spaengien.

ghepretendeerder ambitie) behoort toegheschreuen te worden/ al tghene dat daer nae gheuolcht is. Tot welcken eynde oock hebben vergadert gheweest [s] drij Bisschoppen/drij Theologiennen/ drij Rechtsgheleerde/ende drij Canonisten/ de welcke oock hen aduijs hebben ghegheuen op de voorschreuen versuetinghe/ maer het selue hen goetduncke ghesonden wesende aende Coninck/ hoewel het noch seer rigoreux was/ Nochtans so en heef sijn Maiesteyt/ door innegheuen vanden Cardinael voorschreuen/ende andere/omtrent sijn ooren wesende/ totten seluen/ noch totten voorgaenden verthooninghen/ gheen acht met al len ghenomen.

s. Inde somer/Anno 1565.

De resolutie des Conincx/ An. 1565.

Maer heeft int eynde vanden Jare Duysent vijfhondert ende vijfentsestich/ expresselijck ghewilt/ende beuolen/datmen sonder voorder swarichept/soude voort varen tot inleyndinghe der 1. voorschreuen nieuwer Bisschoppen/ die noch niet in haer possessie en waren gestelt/eensament- 2. lijck tot vercondinghe der besluytingen des Conciliums van Trenten/ Insghelijcx den Inquisi- 3. teurs ende Kettermeesters gunnen ende gheuen de macht ende authoriteyt/die hen naden geestelijcken ende wereltlijcken Rechten toebehoorde/ ende darenbouen procederen tot executie vanden 4. Placaten/metter daet/ in aller straffichept/ ende na het inhoudt vanden seluen.

Waer af terstont aen allen den Steden werden ghesonden Coppen ende Extracten [t] / inhoudende des voorschreuen is/ ende hen belast ende beuolen/ hen te voeghen nae den wille ende beuel van sijne Maiesteyt: Het welcke is gheweest de tweede en principaelste oorsake vande veranderinghen/ onrusten/ ende inconuenienten sedert gheuolcht/ hebbende voor haren oorspronc/ soo

t. Blijckt by het extract van s'Conincx brieuen alom ghesonden by brieuen vander

soo dat de ambitie vanden voorschreuen Cardinael / (ende gheensins de onse) als het misuertrouwē by den seluen Cardinael / onder het volcke ghestroept / door de voorschreuen nieuwicheden / ghelijck opontlijck ghenoech is blijckende by het ghene dat voor verhaelt is / ende wordt sterckelijck beuesticht door de clachten der steden van Brabandt / ende der Leden van Vlaenderen / ende anderen (alst blijct by de clachten ende verthooninghen / te Houe ouergheghevē) daer na gheuolcht / eensamelijck door het verbondt / corts daer nae aengheganen / door eenighen Heeren ende Edelen / teghen de Inquisitie ende rigeur der Placcaten.

Regente / dē 18. Decēb. 1565. beyde int eynde ghe vuecht / Het beuel vander Regente.

Soo dat gheen verwe met allen en heeft / dat de Procureur Generael hem veruoordert te segghen / dat wy souden hebben ghemeest de oorsaken van dien verbonde / door dien wy eenighen souden wijsghemaecket hebben / dat die meyninghe van zijnder Maiesteyt was / in den Landen te brenghen de Inquisitie van Spaengien / als ost de qualiteyt ende maniere van Inquisitien den lieden meer soude doen beroeren / dan het werck ende voluoerē der seluer: het welcke te segghen / soo veel te slechter is / datmen weet dat het niet en is / de qualiteyt vander doot / die het volck doet veranderen ende verschricken / maer de eygen vreese der seluer doot / bysonder oock in dit propoost / daer / door het toevoeghen des woorts / Van Spaengien / noch qualiteyt / noch maniere van en wort verandert / maer alleē het generael woort vander Inquisitie / ghetrocken op die vā Spaengien / het welcke gheen genoechsame redene en is om eenighe veranderinghe ost beroerte te makē.

Woorden ghenomen wten daghemente.

Dwerck der Inqui sitie.

Des niet te min / om naerder daer op te antwoorden / seggē wy / dat het in der macht van ons /

noch van anderen niet en was den volcke wijs te maken/dat de Coninck de Inquisitie van Spaengien int Landt wilde brenghen/mits dat te voren gheen vermaen en hadde geweest vã sulcker Inquisitien/ ende dat daer na/by synder Maiesteyt brieuen (inder manieren voorschreuen verbreyt) opentlick was verclaert / hoedanighe Inquisitie men wilde inbrenghen/ waer door terstont conste den mondt ghostopt worden den ghenen/die door middel des woorts / van Spaengien/ souden hebbẽ ghesocht/tvolck te beroeren oft verwecken.

De ghedreychde Inquisitie oorspronck der veranderingen.

Na dien dan de Inquisitie/verclaert ende ghespecificeert inde voorsz. brieuen van synder Mt. is gheweest de oorsake van de geuolchde onruste: Soo volcht dan/datmen der seluer/ ende niet anderen saken/moet wijten alle tghene/des daer na gheuolcht is/ (mits dat alsdoen alle voorder hope van remedie failgeerde) ende dat alsoo gheensins warachtich en is/dat door dierghelijcke onse wijsmaecken oft ingheuen / vele ondersaten souden wesen gherebelleert/ oft hen hebben gethoont teghen zijn Maiesteyt/ende dat wy eerst soudẽ hebben verleyt/ghecorrumpeert/ende opgherupt een goet ghetal der Edelen/ inder vueghen dat sy gemaeckt souden hebben verbonden / conspiratien/ ende coniuratien/eñ daer by gesworen hen te beschermen ende sterck te maken tegen syne Maiesteyt eñ zijn ordinantien / van allen tijden onderhouden ende achteruolcht / wesende de vergaderinghe daer af ghemaeckt in onsen huysen / soo wel tot Breda/als tot Bruessel/ ende dat wy alsoo souden hebben geweest T'hooft/oorsprõck/ voorderer / gunstighe / ende ontfangher vanden wederspannighen/ rebellen/ gheconiureerde/ machinateurs / ende verweerders vande ghemeyne ruste ende welwaert.

Woorden inden daghemente begrepen.

Want

Want daer en blijckt niet van eenighe rebellie oft oproerichept/ die teghen zijn Maiestept soude wesen voortsghekeert/ende vande welcke wp ghe houden souden zijn te verantwoorden / Oock en is het voorschreuen verbont niet gemaect ter oorsaken van ons/maer wt redenen vande swarichheden/ghesproten wter voorschreuen Inquisitie ende Placcaten / ende om datmen quam teghen de beloeften ghedaen inde Jaren 1550. 55. 62. 65. ende andere gelijck boven is verhaelt : Sulcx dat den seluen / ende der ambitie vanden Cardinael (als voorschreuen is) moet gheweten eñ toegheschreuen worden de onruste ende perturbatie van de ghemepne weluaert ende eenichept / ende niet sulcken slechten persuasien ende propoosten / als vande Inquisitie van Spaengien eñ dierghelijcke : Welcke allegatie wel so plomp is/als het segghen vanden ghenen die alle dese verbitteringhe mepnde te remedieren/ mits verkeerende dat tgene des de Coninck wilde instellen/ niet en was de Inquisitie/ maer alleen een Visitatie/ als oftmen meer acht name opte woorden/dan opte daet/ ende als oftmẽ meer beruert soude worden door dese woorden / De Inquisitie/ ofte/ Van Spaengien/ dan door de straffichept ende wreethept / diemen hadde ghesien / ende vreesde/ door het volvoeren ende executeren der Placcaten.

Seggen daerom/ dat door de voorschreuẽ clachten eñ verbintenissen/mitsgaders alle tghene des daer na geuolcht is/hem alleenlick heeft gethoont het effect van tghene dat wp te vooren inden vollen Raet van Staten hadden voorsept aen Mevrouwe de Regente / dat wp sorchden/ datter wt volghen souden/Te weten/dat de voorschreuẽ resolutie van zijnder Maiestept/ wel eenighe groote beroerte soude mogen maken/ te meer/gemerct

 de

de hope/ die vele hadden ghenomen door het wedercomen ende verclaren des voorschreuen Grauen van Egmont/ Jae dat meer is/ als wy daer dae/ tselue in substantien/ harer hoocheyt hadden gheschreuen x/ Soo heeft sy ons by haer antwoorde bekent/ dat sy opentlijck ghewaer werde/ dat de selue zijnder Maiesteyt resolutie/ was de oorsaecke van allen den onrusten/ der welcker daerom oock moet toegheschreuē worden de voorschreuen confederatie/ / die oock andersins is geschiet/ sonder onsen weten oft aduoy/ iae/ soo wy vāder seluer werden ghewaerschouwet/ sekeren corten tijt (als van 14. daghen oft daer ontrent) te vorē/ eer de verplichte Edele hen te Houe vonden/ soo hebben wy opentlijck ende rondt wt verclaert/ dat dit ons niet aen en stondt/ noch ons en dochte te wesen den warachtighen voedt/ om de ghemeyne ruste ende stillicheyt te onderhouden.

x. Blijckt by desen twee missiuen aen uwer sijdē ghesonden int beghin vandē Jare 1566.

De confederatie vā Edelen.

Wel is waer/ dat wy deselue niet en hebbē ghehouden voor eenighe rebellie ofte conspiratie/ wt dien dat de gheconfedereerde vastelijck bliuen op het poinct/ dat hen meyninghe gheensins en was/ yet te doene oft aen te vanghen teghē de hoocheyt vanden Coninck/ oft weluarē zijnder Landē y (de welcke na onsen duncken/ niet onderscheydelijck en zijn) ende dat de ghemeyne opinie/ beuesticht door de experientie/ gedroech/ dat wt de voorscreuē Inquisitie ende vreetheyt der Placcatē/ gheen vrucht en conste comen: Bouen dien/ dat wy door de exemplen/ te vooren ghesien in Duytschlandt/ Vranckrijck/ Enghelandt ende Schotlandt/ waren bedwonghen te bekennen/ dat synder Maiesteyt resolutie/ desen aengaende genomen/ niet en conste voortbrenghē dan groote bederffenisse/ verstroyinghe/ ende achterdeel vanden Lande/ sonder noch te voorderen zijnder Maiesteyt intentie/

y. Blijckt by den expressen texte vanden geteeckenden cōpromisse des verbonts.

daermen

daermẽ ter contrarien claerlijck sach / dat de Lan-
den / ghenietende den vrijdom der Religien / ym-
mer ten minsten der conscientien/ ende indẽ welc-
ken sulcken Inquisitis / ende wreetheyt der Plac-
caten/ gheen plaetse en hadden/hen onderhielden
in goeden vrede ende eenicheyt / dwelcke opent-
lijck bewijst / dattet verre een ander dingen is / te
leuen sonder Inquisitie / in vrijheyt der conscien-
tien/ dan te leuen in alle ongheschictheyt/ eñ son-
der wet oft regel (soo het eenighe valschelijck en-
de t'onrechte gheerne souden noemen) dwelck de
Vorsten van Duytschlant/ ende andere/ die voor
de ruste eñ weluaren van haren Landeu/ so groo-
ten sorghe draghen/ als zijn Maiesteyt/gheensins
en souden willen toelaten / bysonder soo verre te
besorghen waer / dat daer wt eenighe onghehoor-
saemheyt soude volghen.

In welcke onse opinie / wy des te meer werden
ghesterckt/wt dien/dat de voorschreuen gheconfe-
dereerde hen gheensins en thoondẽ hardtneckich/
ofte om met ghewelt wterlick te willen vercrijgen
hen begheerte/ maer baden z alleen/ dat zijn Ma
iesteyt (die sy seyden gheabuseert te zijne door ee-
nighe/die/ onder den name eñ decksel vander Re-
ligien/sochten te versaden hen eyghen grootsheyt
ende giericheyt) soude willen verstaen hen clachte
ende versueck / ende daer op hooren het aduijs vã
sijnen Staten/ ende presenteerden hen te vuegen
eñ dragen na tghene dat alsdan opt stuck vander
Religien by zijn Maiesteyt (behoorlijck wesende
gheinformeert) soude worden gheordineert. In-
der vueghen / dat soo verre daer inne rebellie ofte
coniuratie was / tselue moeste wesen/wt dien dat
de geconfedereerde versochten/datmẽ op hen ver
thooninghen soude willen letten/ ofte/dat sy ver-
sochten/ dat de voorschreuẽ Staten soudẽ worden
ghehoort/

z. Blijcke by de Re-
queste van dẽ Edelẽ/
mette ant-
woorde/
beyde int
eynde ghe
vuecht/

Het ver-
sueck der
Edelen.

ghehoort: Oft/dat generalick ende sonder onderschept alle confederatien voor sulcx zijn te achten eñ houden/ welcken aengaende/ wy bekennẽ/ dat wy gheen van dyen en connen goet vinden/ wãt na ons begrijp/ soo can hem een Prince abuseren/ ende is daerom ghefondeert/ dat een Vassael/ ondersaet/ oft wie beswaert is/ hem des verthooninghe mach doen / Jae de Keysers ende Coninghẽ worden ghepresen / die hen van priuate persoonẽ hebben laten berispen/ wt dien sy hen lieten duncken / dat sy niet ghenoech en luysterden nae hen clachten ende versoecken/ gelijck de ghene die verdroech / datmen in volder straten tot hem seyde: En wilt ghy nae onse clachten niet hooren/ so en wilt oock niet regneren: ende d'ander/ de welcke/ hoe wel dat hy was Coninck eñ Ouerheer/ nochtans leet dat een weduwe van hem appelleerde / om dat hy (soo sy seyde) haerder saken gheen acht en nam.

Te meer / nae dien men ghewoon is gheweest/ inden Nederlanden/ hem te ghedraghen in saken van grooten ghewichte/ ende daer de eere eñ welvaert/ soo van tghemeyn als particulier/ aen was hangende/ aenden Staten/ de welcke te dien fine/ van allen ouden tijden / volghende hen Priuilegien / iae oock noch by hoochloflijcker memorien Keyser Caerle / te meer stonden om dierghelycke ende mindere gheleghentheden (oock int feyt vãder Religien) vergadert hebben geweest (de welcke oock by hennẽ aduijse inden Jaer van 31. heeft ghemaect de ordinantien ende Placcaet / alsdoen ghecondicht/ soo by den text eñ verclaren vanden seluen claerlijck blijct) soo en docht ons niet verboden te wesen/ datmen versochte tghene men bevandt in ghelijcken saken ghedaen eñ gheplogen te wesen. Oock heeftmen beuonden vele goede eñ

heylige verbonden eñ confederatien/ghelijck was die vandẽ Machabeen ende andere/ ghedaen (eñ diemen noch soude mogen doen) ter eeren Gods/ tot dienste vandẽ Prince/eñ weluaren des Lants. Inder vueghen datmen wten voorschreuen puncten/ nae onsen dunckẽ/gheen wederspannichеyt oft rebellie en can oordeelen oft infereren.

Want aengaende tghene / dat de gheconfedereerde hadden gheloeft ende gheswooren/malcanderen daer en tusschen by te stane/ende te beschudden/ende te helpen/teghen de voorschreuẽ Inquisitie ende Placcaten / ghemerckt men door sulcke middelen/ als bouen verhaelt zijn/ de voorschreuẽ beloefte lichtelijck conste doen cesserẽ/ ende dat sy by haer requeste ghenoech presenteerden / daer af te scheyden/soo verre bleke dat de selue tegen zijnder Maiesteyt dienste soude wesen / ende onderdanich te wesen den ghenen/ dat/by aduyse vanden voorschreuen staten / soude worden gheordineert/ So docht ons vreemt te wesen/dat/na dien iaghers ende andere/die hen onderwinden vã onredelijcke beesten te temmen/arbeyden om dẽ seluen hen fellicheyt eñ wiltheyt te benemẽ / eer met spijse/neersticheyt ende gewoonte / dan met geesselen ende strafficheyt. De Coninck (door de quade ingheuinghen des Cardinaels ende zijnder anhanghers/) soude teghen soo goeden ghetrouwen ondersaten eer te wercke stellen rigeur ende strafficheyt/dan eenighe soeticheyt ende goedertierenheyt/ om de selue te houden in hen ghewoonlijcke goethertichеyt/ schorsende (ten minsten voor een weynich tijts) d'executie der voorschreuen Inquisitie ende Placcaten/te meer dat elckẽ dochte/ datmẽ de selue executie niet en conste voorderẽ/ noch in dien tyde continueren/sonder merckelicke schade/achterdeel/ende vercortinghe van zijnder Ma

 iesteyt

testeyt ende syjnder Landen/besonder oock aengemerct/dat door de voorgaende orlogen men alreede (so voorseyt is.) hadde in effeckte/het voorschreuen rigeur eensdeels ghescorst ende gematicht/ sulcx dat de straffigheyt was wat achterbleuen/eñ dat de veranderinghen/sedert aen allen cantē toe gecomen/gheensins en schenen toe te latē dat die weder vernieuwt oft hernomen werde.

Dwelck oock schene der Regenten geuoelen te wesen/dat welcke/oock voor de coemste der voorschreuen Edelē/verclaerde/alrede gepeyst te hebben opte versuetinghe der voorschreuen Placcaten[a]/Ja hadde alreede wtē name vā syjnder Maiesteyt verclaert/ die vā Brabant vuyt eñ onbelast vander voorschreuen Inquisitien[b]: Bouen dien soo en gheliet sy haer noyt/noch vanden beginsel noch daer na (ymmers niet tot onsen vertreck toe) van/de selue confederatie/ oft requeste/ dien volgende/ouergheggheuen/te houden voor eenige rebellie/dwelck wy wel hebben willen verthoonen/ niet om de verantwoordinghe des voorschreuen verbonts op ons te willen nemen/ghemerckt tselne (soo ghesept is) ons niet aen en gaet/maer alleēlijck om te bewijsen/dat wy gheen redene en haddē/om alleene/de vorschreuen verplichte/te houdē voor rebelle/ende hen voor sulckē te verbiedende ghewonlijcke hantcringe ende verkeeringe in onsen huysen/indē welckē wy wel versekert zijn/dat by onsen wetē/gheen vergaderinge gebuert en zy/ tegē de hoocheyt/eere/oft dienst vā syn Maiesteyt.

Mits den welcken/ende dat de Regēte/ by beuele vanden Coninck/ ende aduijse van alle den Raden/haer vuechde totten voorschreuen geconfedereerden/Jae soo verre dat sy/by brieuen gheteeckent van haerder handt/ ende beseghelt met haren seghel[c]/hem beloefde dat hen ter saken vā-

den

[a] Blijct by dē voorgehoudē cōcept van eenē nieuwē Placcate.

[b] Blijct by der appostillen gegeuē dē 24 Meerte. 1566. na gemeyn schriuē. dwelck mē schrift 1565. na de maniere vā Brabant.

[c] Blict by

den voorschreuen verbonde/ende wes daer na ge-uolcht was/niet gheweten en soude worden. Soo en hadden wy gheen oorsake/ om hen anders te handelen oft te estimeren. Ende te seggen dattet de Regente soude ghedaen hebben tot eenē anderen eynde/ende alleen om hen te paepen/ ende te wercke te stellē teghē de ghene die hen haddē verloopen int afworpen der beelden/dat en doet gheē sins tegens onse intencie.

de brieuen van versekerheit, de data. 25. Augusti/ 1566. hier na by gevuecht.

Want hoe wel daer wt soude mogen volghen dat ons verstant so verre niet en hebbe gestreckt/ nochtans so comen wy te vallen van eender opinien metten Coninck ende Regente/opt punct vā de selue te onderhouden in conuersatie eñ hanteringhe/midts den welcken verstaen moet wordē/ dat wy daer mede hebben geuordert/ende gheensins belet ofte verachtert/de dienst van syne Maiesteyt/oft ymmers ten minsten/ dat wy souden hebben geabuseert geweest door de voorschreuen verclaringhe van sijnder Maiesteyt ende harer hoocheyt/dwelck genoechsame is/ om ons te verontschuldighen vander voorschreuē gepretendeer der ontfanginge eñ voorderinghe/ ghemerckt de selue ghecōfedereerde gheensins en zijn/noch ghewest en hebbē rebelle/oft ten minstē en hebbē voor sulcke niet ghehoudē gewest/noch by de Regente noch by dē wolcke/te meer dat een gemeyne dwalinge/sondlinge als daer toe oorsake gegeuē is/by dē Coninc oft Prince/macht heeft vā recht eñ wet.

Tot versterckernisse vanden welcken/ so heeft sijn Maiesteit an ons geschreuen by sijn eyghen handt/inde maendt van Augustod/ ende alsoo na dien het voors. verbont eñ perseuerantie der requesten/ tot sijnder kennenisse gecomen was/dat hy seer goet cōtentement hadde van onsen diensten/noch ons gheenen ondanck en wiste van tge-ne

dBlijct by des Coninckx brieuē, de data 2 Aug. 1566 daer af de translatie achter gevuecht is

ne daer ghepasseert was/ende dat wy/ons/het cō-
trarie niet en souden laten wijsmakeen/iae dat hy
hem gantschelijck op ons betroude/noch eenich ge-
looue en gaf / van dat eenighe quaetwillighe ons
blameerden / die hy seyde quaden dienste te doe-
ne/ met meer dergheliijcke woorden.

Oock ouerlegghende dese sake/somen behoort/
en hadde syne Maiesteyt wt redenen voorschre-
nen/gheen oorsake/om anders daer af te oordeelē/
ghemerct dat oock lange voor het voorschreuē ver-
bondt / wy ghenoech verclaert hadden / dat onse
goetduncken gedroech/ datmen de Inquisitie en-
de herdicheyt der Placcaten/ niet en soude weder
int werck connen brenghen/ sonder veranderinge
ende inconuenienten/ Jae oock veruolghens ver-
socht * om ontslaghen te wesen vā onsen Staten
ende Gouuernementen. Want nu zijn Maiesteyt
daer door genoech was geaduerteert / dat wy der-
gheliijcke verbondt voor gheen rebellie en souden
houdē/ ende ons euen wel dede blijuen indē voor-
schreuen onsen Staten eñ Gouuernementen/soo
liet hy ons ghenoech toe (ymmer in effecte) dat wy
vermochten te blijuen inde voorschreuen opinie /
ende des daer af dependeert.

*Blijct by Brieuen ge sondē aen dē Coninc den 14. Junij/Anno 1566.

Waerom het oock gheen schijnsel met allen en
heeft / datmen ons soeckt te noemen t'hooft/ au-
theur/ fauteur/ promoteur/ eñ ontfangher der re-
belle / ghemerct nymmermeer blijcken en sal/ dat
wy opt eenighe/ voor sulcke/ hebben ontfanghen/
gheuordert / gheholpen oft ghelast. Oock en sal
niet blijcken/dat wy opt eenighe der voorschreuen
verplichte ofte andere / hebben ghenomen in ons
eyghen beschuddinghe ende sauuegarde/ hoewel
men oock soeckt ons des te beschuldighē/waer wt
men wel verstaen can / hoe fraeyen recht men te-
genwoordelijck inde Nederlanden ghebruyct/als-
men

Woorden des daghements.

men om oorsaken soo notoorlijck onghefondeert/ eñ min dan waerachtich/ niet alleen en heeft opge teeckent eñ aengheslaghẽ onse goeden/maer oock die verbeurt gemaect/iae eensdeels wech geuoert/ beghinnende alsoo vander executien/ teghen alle ordre vã rechte: Waer door oock men wel opentlijck bewijst/datmen van gheender meyninge en is/ooghe oft regaert te nemẽ/tot eenighẽ ontschul dinghen oft verantwoordingen/ Ma er wel/van onder het decksel eñ naem van Justitien/te wercke te legghen alle manieren van ghewelde / ende metter daet te administreren, Pro summo iure, summam iniuriam.

Op welcken voet/men ons oock beschuldicht/ dat eenighe gheconfedereerde haer souden in diuersche plaetsen te velde eñ in wapenen ghestelt hebben/ sonder datmen aenmerct/dat wy ongheloudẽ zijn/van te verantwoorden het feyt vã andere / ende datmen ons niet en can belasten / dat eenighe der seluer geconfedereerde/naemaels souden moghẽ rebel gheworden zijn/ na dien sy sulcx niet en waren / noch voor sulcx en werden gehouden ten tijde sy in onsen huysen verkeerden ofte hanteerden. Te meer / dat alle het ghene / desen aengaende/ghebuert is/ is gheschiet/niet alleenelijck sonder ons aduoy/ maer ooc tot onsen ouergrooten leedtwesen/ ende verre van ons / soo wy alsdoen waren in Hollandt/alwaer wy haddẽ behooren volck te maken/ ende niet elders / hadden wy met macht willen vsurperẽ op de authoriteyt vanden Coninck/ gemerct de steden ende stercten aldaer/stonden tot onsen ghebiede.

Maer want wy gheen ander gheyeys en hadden/dan om te volghen onse Commissie / ende dẽ expressen last vander Regente/eñ het selue Landt mitsgaders de landen van Zeelant/ ende Vtrecht

(alle

(alle onder onse gouuernement wesende) te stillen / ende in syner Maiesteyt ghehoorsaemheyt te houden / So hebben wy onse wterste neersticheyt ghedaen / om den seluen last wel ende getrouwelijck te volvoeren / waer aff de Presidentē / Raden / Staten / Officiers ende Wethouders van de steden der seluer Landen / ons goede ghetuygenisse sullen connen gheuen / ende oock / of wy hen / opt ander propoost hebben gehouden / dan om hen te sterckē totter ghehoorsaemheyt / getrouwicheyt / ende dienst vā sijnder Maiesteyt / gelijck wy oock ghedaen hebben alle andere / daer wy eenich bewint oft gesach gehadt hebben.

Het welcke oock wel claerlijck blijct wt diē / dat / niet tegenstaende allen den beroerten / wy metter gracien Gods / hebben so vele ghedaē / datter gheē stadt / stercte noch plaetse van onsen gouuernemēte / en is gedestrueert / geplondert / noch bedoruen / insgelijcx oock niet afgeweken van de behoorlijcke ondādanicheyt des Coninckx noch der Regentē.

Wt gelijcken hoecke wort oock voortgebrocht / het ghene dat verhaelt staet in den Dagemēte des Grauen van Hoochstraten (t'onrecht beschuldicht wort van hem te hebben gheuoecht tot onsen ambitieusen voornemen) vā dat wy soudē tot Hoochstraten ghehouden hebben verscheyden suspecte communicatien eñ practijckē / ende dat wy oock te Denremonde / met hem / ende den Grauen vā Egmont / ende Hoorne / souden gesloten hebben / van ons te wapenen tegen den Conninck / ende te beletten syner Maiesteyt coemste met machte / inden Nederlanden / want wy gedragen ons totten Heeren die tot Hoochstraten gheweest zijn / als wy daer waren / of daer vermaen was anders dan van goede chiere te maken / ende malcanderen te besoecken ende te feesteren sommighe wt-

landt-

landtsche Heeren als vrienden ende gheallieerde onder malcanderen / ende en sal nemmermeer blijcken / datter enich dinck zy ghesloten/des men achterdencken soude moghen hebben / ofte etwas ghepractiseert tot ondienste van syne Conelijcke Maiesteyt.

Oock en salmen niet beuinden/ dat wy opt te Denremonde/oft elders hebben gehandelt/van te beletten de coemste van syne Maiesteyt/het ware met machte oft andersins/Ja/hoewel wy gewaer schout waren/datmē neffens syne Maiesteyt onbehoorlijcken verkeerde alle onse daden/ Om te doen afkeeren de goede geneghentheyt die syne Maiesteyt tot onswaert droech/ Ende bouen diē/ dat tot onsen handen was gecomen het dobbel vā sommige brieuen/die Don Francisco d'Alaua/syner Maiesteyt Ambassadeur in Vranckrijck/hadde gheschreuen aen de Regentes/inhoudende dat de drie/daer beteeckent(de welcke waren/de voorschreuen Grauen van Egmont/ende Hoorne/ende Wy)sonden in tijden ende wylen/na onse verdiensten/ghecastijdt worden/ende datmen tot diē tijde toe ons alle goede ghelaet moeste toonen/eñ in effecte/dat wy den wijt hadden/van alle het gene int lant toegecomen was: (het welcke was de principale redene/ waerom wy te Denremōde by den anderen quamen) nochtans so wy onser onschult so gantschelick betrouden/ so en werdt aldaer anders niet ghesloten/ dan datmen de selue brieuen soude thonender Regente/ende haer plaet wt vragen/wat daer af was. Wel is waer/dz daer oock gehandelt warē eenighe andere saké/de welcke int particulier aengingē sommigē die daer warē/eñ harē handelingē/welckē aengaēde/ wy wel denckē/dz de voorschreuen Heeren nu ter tijt ghevanghen)sullen genoechsame verclaringe gedaen hebben

f. Blijct by twee syne brieuen ge sonden in Augusto. 1566.

De tsamē spreckinge tot Denremonde.

hebben : mits den welcken/ende wãt die impertinent zijn/ ende dat te vermoeden is/ datmẽ desen aengaende/hem voor ghepaept houdt/ymmer soo vele het ons aengaet / nae dien vanden seluẽ vergaderinghen niet met allen en wort vermaent inde opene brieuen van onsen daghemente / soo en willen wy des ooc geen breeder vermaen maken.

Daer by alleenlijck voegende/dat de ghene die voorsien hadde de fortsen ende ghewelden/ diemẽ als nv int Nederlandt voortstelt / eñ zijn neersticheyt hadde ghedaen/om die te beletten/ volgende den Contracten des Hertochdoms van Brabant/ ende zijnen eedt ende verbintenisse/ niet en soude by auontuere geblameert connen worden van eenighe rebellie /Ende om tselue te doene/soudemẽ lichtelick meer middels hebben geuonden/ dã onse wedersprekers hen laten dunckẽ / en hadde het goet betrouwen dat wy haddẽ in de goedertierenheyt des Coninckx/ ende dat hy / ten appetijte van eenen Cardinael / niet en soude willen bederuen/ vernielẽ eñ ruinerẽ een Lant/so toegedaen tot synen diensten/ende by consequente/ hemseluẽ menе/ ons diergheliјcken gepeysen niet benomen.

Woorden des daghementes.

De sterckinghe vã Vyanen.

Hier mede comende totten anderen puncten vã onsen daghemente/namelijck totten ghenẽ die luydt/ dat wy souden geholpen ende gheradẽ hebben den Heere vã Brederode / t'hooft (soomẽ pretendeert) vanden rebellen voorschreuen / om te stercken zijn stadt van Vyanẽ tegh en syne Maiesteyt/ bekennen wy wel/dat alsoo wy sekere Jarẽ voor dese veranderinghe/ghecomen waren binnẽ Vyanẽ/de voorschreuẽ Heere ons verclaert heeft dae by testamente eñ uterstẽn wille vã zijnẽ ouerledẽ Heere ende Vader / hem was belast eñ beuolen te continueren de begonste fortificatie vã syne voorschreuen stadt eñ huys/ende ons oock versocht/

focht/te willen gheuen ons aduÿs der seluer sterc-kinghe aengaende / het welcke wy ghedaen heb-ben. Daer wt volghen mach/ / dat wy den voor-schreuen Heere hebben aduys ghegheuen / om te executeren den wtersten wille van synen Vader / maer gheensins/dat wy souden gheholpen eñ ghe raden hebben den hoofde van de rebellen / van te stercken zÿn stadt teghen den Coninck.

Mits den welcken / ende want aduÿs gheuen op de sterckinge van eenigher plaetsen / niet en is crimen læsæ Maiestatis, sietmē claerlick / dat door dese beschuldinghen niet anders gesocht en wort/ dan om de waerheyt met calumnie te verkeeren / eñ de ontschuldighe te verdrucken/ te meer oock/ want inde Nederlanden van allen tÿden toeghe-laten is geweest/ allen Heeren ende Edelen/ heb-bende de macht ende bequaemheyt/ vā hen plaet-sen te stercken ende fortificerē / ghelÿckmen daer oock vele vindt/ niet alleen op de frontierē/ maer oock midden int herte vanden Lande / die van outs/ende oock onlancx/ wt crachte der voorschre-uen vrÿheyt/ ghesterct zÿn gheweest/ was oock de selue beuestinghe soo vele te meer gheoorloft den voorschreuen Heere van Brederode/midts dat hy de voorschreuen stadt van Vianen hielt ende be-sadt in alle Ouerheyt/ende hoe wel zÿn ouders op dat punct vā ouerlanghe hadden geweest in pro-cesse / Nochtans was hy/ dien niet teghenstaende/ ghebleuē inde possessie ende saisine vander voor-schreuen Ouerheyt.

Alsmen oock ons voorschreuen aduÿs nauwer wil insien/soo salmen beuinden de groote onghe-fondeerthept ende onredelÿcheyt/van datmē daer op wil fonderen een sulcken misdaet van gequet-ster Maiesteyt / ghemerct het niet en is ghegeuen opt principael punct: Te weten/ oftmen de beue-

stinge makẽ soude ofte niet/waer in de voorschre-
uen Heere van Brederode gheen swarichept oft
twijffel en maect/maer alleenlijck opte maniere
ende forme vander seluer vestingen/ d'welck niet
en conste ghevolcht wordẽ/d'ander punct en moe-
ste te voren ghsloten ende gearresteert zijn: welckẽ
aengaende/alleen de Heere van Brederode sou-
de hebbẽ te verantwoorden: oock en doet teghen
ons niet/dat de selue fortificatie/mach eerst na de-
sen veranderinghen te wercke ghelept zijn/ want
mits dien/het aduijs te voren was ghegeuen/ soo
moetmen op den tijt van doen/regard nemen.

Dit zijn woorden wten dagemente.

Aengaende datmen sept/ dat wy souden ghe-
leden hebben/dat de voorschreuen Heere vã Bre-
derode soude binnen Antwerpen knechten in ge-
schreuen hebben/ten aensien ende welweten van
elckerlijck/ tegen de expresse ordinantie/ alsdoen
nieuwelijck ghemaect ende gepubliceert / ende die
tschepe bestelt na sijn voorschreuen stadt van Via
nen/met alderhande munitie van oorloghe/dient
voorantwoorde/dat/hoewel wy binnen der voor-
schreuen stadt van Antwerpen alleenlijck waren
ghecomen/om de selue te houden in eendrachtic-
hept ende gehoorsaemhept vã sijnder Maiestept/
gelijck blijcken mach bijde brieuen vander Regẽ-
te/met ons/gesonden aende regeerderen der voor
schreuẽ stadt g / insgelijcx oock byder bekentenisse
des Fiscaels begrepẽ inden voorschreuẽ dagemẽ-
te/Nochtans als wy verstaen hadden vandẽ voor-
schreuẽ inschrijuer der knechten/ so hebbẽ wy tsel-
ue/den Magistraet vander stadt aengesept/ ende
oock aendẽ Marckgraue/wesende principael Of-
ficier aldaer/den welcken toestoende/ tot sulcken
eñ dergelijcken saken te versienne/ ia hem beuolẽ
(volgende dẽ laste die haer hoochept ons/ by haer
brieuen had ghesonden) te vanghen ende aen te
tasten

g. Blijct by de brieuẽ gedateert dẽ 12. Jul. 1566.

tasten de ghene die sulx deden:maer alsoo de selue Marckgraue/daerop/van ons was ghescheyden/ ende oock ten huyse dat wy hem hadden gheseyt/ hadde gheuonden aen tafel/de ghene diemen seyde/de voorschreuen knechten aen te nemen: Soo heeft hy hem/neffens d'ander/ter tafelen gestelt/ ons daer nae comende verclaren/dat hy niet beuõden en hadde/datmen volck daer inschreef / waer door de selue/bequaemheyt cregen/om heymelijck te vertrecken.

Het inschriuen der knechtẽ binnen Antwerpẽ

Het is oock wel waer / dat lange tijt voor dese alteratien/wy gheschoncken hebben dẽ voorschreuen Heere van Brederode/drij stuckẽ gheschuts/ de welcke wy daer na hebben/ten aensien van alle der werelt/doen ghieten binnẽ sijnder Maiesteyt stadt van Vtrecht ende daer na den voorschreuen Heere gesondẽ/maer lange tijt eer de voorschreuẽ aenneminghe ghschiede/ende ter wijlen de voorschreuen Heere noch was inden diẽst van sijnder Maiesteyt/ende hielt vander seluer eẽ Bende vã ordonantie:inder vuegen/dattet wel soo slecht is/ ons te willen beschuldighen vanden voorschreuen schenck ende present vanden geschutte/als oftmẽ wilde belasten de ghene/die den voorschreuẽ Heere van Brederode hebben ghevoordert totter voorschreuen Benden. Te meer oock/dat de voorschreuen Heere van Brederode gheen redenen en hadde om hem te stercken teghen sijn Maiesteyt/ na dien hy vander Regente (des last hebbende van den Coninck/so gheseyt is/)was versekert/dat hẽ niet en soude worden geweten/vã alle tgene/ dat tot dien tijt toe/ ghepasseert was/ noch oock wy/ oorsake om hẽ te weygerẽ de voldoenige vã onser geloeftẽ eñ ghiftẽ/te vorẽ hem geschoncken/die hy wiste ghereet te wesen/eñ voor hem ghemaeckt te zyne/soo na by Vyanen/als Vtrecht is.

Gheschut geschonkẽ dẽ Heere vã Brederode.

Woorden begrepen inden daghemente.

Comende voort opt punct des voorschreuen daghements/ inhoudende/ dat wy eenighe plaetsen ende steden van zijnder Maiesteyt souden verboden hebben/garnisoen inne te nemen/ende onder andere/in Zeelant/alwaer wy souden hebben gesonden volck expres/ om d'Landt inne te nemen/ ende alsoo zijnder Maiesteyt passaige ter Zee/te beletten: Eerst aengaende het punct vanden garnisoene/ en meynen wy niet/opt propoosten ghehouden te hebben/die oorsake souden hebben moghē geuen/om dese accusatie te versieren. Is ooc wel te dencken/ dat/ soo verre onse teghenpartye des ghenoechsamen thoon hadde/sy niet laten en soude/ van den tijt eñ plaetse te verclarē/gemerct alle betichters/ nae recht/ tot sulcker specificatien zijn ghehouden eñ verbonden : niet te min/soo onder andere/ is ghenoemt Zeelant / willen wy wel bekennen/dat wy/kennende/ ende te meer stondē inden Raet verthoont hebbende d'importātie vā dien Lande/ eñ ghewaerschout wesende/ datmen tracteerde van eenighe intreprinse/ tegen den seluen / aldaer hebbē ghesonden dē Heere vā Gorxstel/ op datmen aldaer niet en ontfinghe volck vā oorloghen/ sonder ons beuel (ghelijck het de maniere is inden prouincien vandē seluen Nederlanden / datmen niet en doet sonder ordinantie vandē Gouuerneur van dien) insghelijcx dat wy/ hebbende gewaerschout gheweest vanden Capiteyn van Zeeborch (wesende een stercte indē Eylande van Walcheren/een deel van Zeelant/dwelck geheel onder ons gouuernement was)dat tweehondert ghesellen daer waren ghecomen van wegen der Regente/om int Casteel te comē/ ende dat hy die niet en conste ontfanghē/ soo wt dien hy vreesde eenighe muyterye van synen volcke/mits dien sy niet betaelt en waren / ende daerom (soo te beduchten

Aengaēde Zeelant.

Dā al dit bliickt by vele brieuen ouer eñ weder ghesonden indē meerte/ 1567.

duchten ware) niet en souden lijden/ dat andere/ stercker dan sy zijnde / daer binnen soudē comen/ als oock om het ghebreck van victaillie/ende cleene ruymte vander plaetsen / hem daer op hebben ontboden/dat wy zijn redenen goet vonden/ende dat hy de voorschreuen knechten niet en behoorde inne te nemen/sonder naerderē last vande Regente/ofte vā ons/als Gouuerneur. Welcke Regente/ door den voorschreuen Capiteyn oock ghewaerschout zijnde vander voorschreuē swarichedē/haer ghenoech cōformeerde metter seluer opinien/hem heeft doen bestellen betalinghe voor zijn soldaten/ eñ gheordineert/ dat hy vanden anderen tweehondert/maer en soude ontfangē de vijftich/ de welcke oock daer binnen ghecomē zijn/soo wy den seluen Capiteyn by ons brieuen oock beualen.

Daer en bouē/ Wy/verstaen hebbende/dat der Regente was qualijck ouerghedragē/dat wy door den voorschreuen Heere vā Gocxtel/ haddē belast ouer het heel Eylant gheen garnisoen inne te nemen/al werdet oock van haer ghesonden/ hebben des by brieuen aen haer ons onschult wel willen doen / al en soude oock alsdoen sulcke onse beuel/ niet onghefondeert gheweest zijn / mitds dien wy waren t'Antwerpen/ende de Regente tot Bruessel/ de welcke oock in sulckē saken/ onsen gouuernementē aengaende / niet ghewoon en was yet te doene/sonder ons des eerst te waerschouwē/mits den welcken wy ons versekert hielden/ dat sy nae den seluen Eylande gheen volck seyndē en soude sonder ons de waerschouwinge te doene/ na dien dat die conste gheschieden sonder eenich belet oft verachteringhe. Daer ter contrarien / onder het decksel vanden voorschreuē garnisoene/men soude moghen inghecreghen hebben de voorschreuen fortresse (ghelijckmen meer dan eens aen een an-

dere heeft weten ghebueren) vander velcker men ons daer na soude hebben doen verantwoorden / met het ghefondeerden redenen/ danmen ons nu beschuldicht. Sulcx / dat om de selue stercte ende Landt gheheelyck te versekeren/ Wy goede redene hadden/om te ordineren den voorschreuen Capiteyn ende anderen/gheen garnisoen inne te nemen/besonder/oock na dien de selue sterckte ghenoechsaem was voorsien / ende dat het ghebreck van victaillie / door het meerderen vanden garnisoen/ oock soude ghemeerdert hebben.

Mits den welcken / ende dat de andere Steden ende Plaetsen vanden seluen Lande / altijt hebben gheprefenteert/vā lyf ende goet/ten dienste van zynder Maiesteyt / te employeren / ende daer neffens verclaert / gheen garnisoen vā doen te hebben / (tot dien fijne / oock ghedeputeerde aende Regente ghesonden hebbende)soo en heeft het gheen apparencie met allen / dat wy daer mede het voorschreuen Landt souden hebben innemen willen / ende alsoo des Coninex passaige ter Zee/benemen : te meer/datmen metter daet/dien contrarie ghesien ende beuonden heeft.

Want alsoo voor den seluen Eylande/hen verthoonden sekere schepen / gheladen met knechtē/ (die Wy / by openbare wtroepingē / hadden doen vertrecken wt der stadt van Antwerpen / om de ruste der seluer stadt / bet te versekeren) soo hebben de Jnghesetene hen daer teghens ter weere ghestelt/ ende het wtcomen wten schepen/hen belet : inder vueghen/dat de selue knechten/by ghebreke van victaillie/ wapenen/ eñ andere dingen/ wederom ghecomen zynde de riuiere opwaert/eñ Landt ghenomen hebbende by Antwerpen/ (hoe wel sy den roep hadden laten gaen/ dat sy ginghē ter hulpen vanden Heere van Brederode) zyn al-

daer/

daer/ daer na/ ter neder ghelept / dwelcke binnen der stadt van Antwerpen voorschreuen / een seer groote beruerte ende oploop ghemaect heeft. Inde welcken de Heere van Hoochstratẽ / eñ Wy/ te meer stonden waren in groot dangier van onsen lijue/ den Officieren ende Wethonderen hen niet dorrende daer en tusschen bloot gheuen/ de welcke oock groote oorsake totter seluer onrusten hadden ghegheuen/ mits sy hadden ghesocht te brekẽ de accordatien aldaer ghemaect) wt dien sy hen lieten duncken/ dat wy beletten het secours / dat eenighe van binnen / dien knechten buyten wilden gaen doen/ende insgelijcx verhueden de ongheregheltheden / die de quaetwillighe sochten voort te stellen / hebbende oock int eynde / metter hulpen Gods/ al tselue ghestilt/ sonder eenighe bloetstortinghe : het welcke ymmers wel verre anders is / dan dat wy het voorschreuen volck souden gesonden hebben om Zeelant in te nemen/ soo oock alle onse daden contrarie ghewest zijn.

De beruerte vã Antwerpẽ in Meerte An. 1567.

Want hadden wy sulcx inden sin ghehadt / soo en souden wy den voorschreuen Capiteyn / ende dien vanden Eylande gheensins belast hebbẽ/ dat sy gheen oorloochsvolck en souden aenveerden / maer wel ter contrarien / dat sy de selue toelaten ende ontfanghen souden. Ja dat meer is/ wy hadden dien van Antwerpen oock ghepresenteert/ in persoone wt te trecken metten Vendelen knechtẽ die daer binne waren/ ende de voorschreuẽ knechten buyten by een liggende/ te gaen slane/ dwelck niet gheraden en werde beuonden/ van vreese vã beruerte van binnen/ de welcke haer oock terstont nae den afworpen der seluer knechten / gheopenbaert heeft/ soo voor verhaelt is.

Na dien oock de coemste van zijnder Maiesteyt niet en werde verwacht lancx de Zee/ so en heefter

gheenen schijn/dat wy/door d'innenemen vã Zeelandt/wilden wtsluyten ende beletten de passaige der seluer/ dwelck wy oock andersins niet en souden connen doen hebben/(nae dien de steden ende stercte al waren ter gehoorsaemhedẽ vander Maiesteyt) door het seynden vã volck / sonder Hooft oft Capiteyn van authoriteyt / die oock gheen expres beuel vã ons en hadden : Jae die wy/ by onse voorschreuen ordinantien/ hadden beuolẽ/ niet in te laten noch te ontfanghen : Maer als wy dat hadden willen doen/soo hadden wy seluer in persoone/ons int voorschreuẽ Eylant behoorẽ te vinden/ vastelick wetende/ datmen ons/als Gouuerneur/ alom openinghe ghedaen/ende alle gehoorsaemheyt ghethoont soude hebben / soomen ghewoonlijck was van doene : dwelck men oock soude ghedaen hebben / aen onsen persoon / in allen den anderen steden ende stercken van ansen gouuernementen.

Dwelcke wel een beter eñ sekerder middel daer toe soude ghewecst hebben/dan van daer te seynden een deel gheraept volcx/sonder cõduycte/sonder ordre/ eñ sonder wapene (die wy ten minsten daer af/ in sulcken gheualle/ souden hebben doen versien / hebbende soo grooten bequaemheyt om het selue te doene/by middel van de voorschreuen stadt van Antwerpen/als eenen peghelijcken kenneliick is) die oock daer na/bynae/sonder were eñ resistentie/ombrocht zijn/ ende den welcken/ nyemant/eenighe heruaringhe vander oorlogen hebbende/ en soude hebben derren betrouwen/ in eenich exploict van importantien/eñ vele min/ Wy/ die verre andere eñ sekerder middelen hadden/om ons te doen versekeren vanden voorschreuen Eylande/hadden wy ghewilt/ des wy niet en deden : Soo dat wy seer verwondert zijn / dat lieden van

Rade

Rade ende van gheleertheden / comen by te brenghen diergheliјcke allegatien/ vanden welcken sy niet alleene niet en hebben oft nymmermeer crijghen en sullen eenich blijcken / maer die oock in henseluen gheen waerschijnelijcke apparentie ter werelt en hebben.

Comende dan opt punct vanden voorschreuen daghemente/begrypende/dat wy/ghesonden wesende binnen Antwerpen/ om de troublen eñ oproerighe ghemeynte te stillen/ aldaer soude hebbẽ toeghelaten ende gheaccordeert/het volle exercitie vã allen secten/sonder onderschept/ soo staet eerst te aenmercken/ dat wy opentlijck inden vollẽ Rade vã Staten hebben verclaert/al eer wy dẽ voorschreuen last wilden aenueerdẽ/dat in onse macht niet en was/ noch ooc t'onswaert wilden nemen/ van aldaer te willen doen achterblijuen de Predicatien / die van doen al beuesticht ende vergheselschapt waren vã de exercitie der Religiẽ (als noodelijcke volginghe der Preke/) Insghelijcx dat wy onsen last/sulcken als wy aenueerdt hadden/hebben volbrocht ende voluoert/ met onwtsprekelijcke moeyte/arbeyt/ sorghe ende neerstichept/ eñ by aduijse van die vander wet/ Leden vander Stadt ende Nacien der Coopliedẽ / die allegader bekenden [h]/ dat/ door onse middelen ende ordinancien/ sy hielden de rustе vander Stadt versekert/ ons seer bedanckende vanden goeden debuoir / daer in ghedaen.

De besculdinge roerẽde Antwerpen.

h. Blijckt by haer Bsclaren/ghedaen dẽ 4. Septẽb. An. 1566.

Het welcke oock in effecte quam te beuestigen/ aduoyeren/ende bekennen de voorschreuen Gouuernante/hebbende in onsen afwesen/ eñ ter wijlen wy onledich waren/om te stillen de landẽ van Hollãt/Zeelant eñ Vtrecht/gherõmitteert/tot bewaringhe vander ruste der voorschreuẽ stadt van Antwerpẽ den Graue van Hoochstraten/hem be-

 uelende

i. Blijct by brieuē vā dē 4. 5. eñ 8. Octob. 1566.

uelende eñ expreſſelijck ordenerende i/ te volghen den voet/dien wy aldaer haddē gehouden/dwelck men nv ſoect om te keeren ende te blameren / Jae oock teghen allen ſchijn der waerheyt / nv te veranderen in een miſdaet vā gequetſter Maieſteyt/ tghene alſdoen opentlijck is gheapprobeert/ ende goet gheuonden geweeſt.

Want wy en hebben binnen Antwerpen noyt eenighe Religie gheaccordeert / maer alleenelijck toeghelaten ende ghedoecht/ de ghene die voor onſer coemſte hadden openbaerlijck begonſt te preken/ volghende ons verclaren / voor verhaelt / iae hoe wel dat de Regente ghenoech verclaerde / dat ſy alle de Religien/ niet accorderēde metter Roomſcher/hielt in ghelijcken graet/ende namelijck ooc de Wederdoopers/ (tegen de welcke begheerden wy een openbaer verbodt te doene / haddet haer hoocheyt goet gheuonden) nochtans hebbē wy belet/alle die na onſer coemſtē/ hen wildē opworpē/ om eenighe preken van niens aen te vanghen.

Oock en zijn de Predicatien / die buyten der voorſchreuen ſtadt ghedaen werden / by ons niet toeghelaten/ noch ontfangen binnen den beſlupte der ſeluer/ maer ter wijlen wy abſent/eñ te Houe gheroepen waren/ (ſonder te hebben connen vercrijgē/ dat daer en tuſſchē een ander in ons plactſe ſoude geſtelt geweeſt zijn/ om/totter ruſte vander voorſchreuē ſtadt/toeſicht te nemē/oft/dat wy ghe ſtelt hadden eenen Stadthouder (hoe wel wy dat beyde expreſſelijck hadden verſocht) Soo hebben hen daer en tuſſchen eenighe vervoordert/van aldaer aen allen canten aen te grijpen/ af te worpē/ eñ te brekē de Statuen eñ Beelden/eñ daer en bonen/de gheue die te voren buyten de ſtadt preectē/ inne te nemen eenighe Kerckē binnen der ſeluer/ Jae oock eenighe / by authoriteyt vanden Magiſtraet:

straet : Ende hoe wel de selue daer nae/als het ver drach was ghemaect tusschen de Regente (gheauthoriseert by den Coninck) eñ de gheconfedereerde [k] eyndelijck te vredẽ waren/vanden seluẽ kercken te scheyden / eñ (volgende den seluen accoorde) hen Predicatien voort te houden buyten der stadt/op hẽ oude gewoonlijcke plaetsen/ So heeft nochtãs de Magistraet der seluer stadt/ door verscheyden redenen / bequamer ende bet gheraden vonden [l]/ hen daer toe plaetsen te gunnen eñ consenteren binnẽ der Stadt : nae dien dan partyen daer in eens waren/soo en vermochten wy/om te voldoene onsen laste/niet min ghedoen / dan hen verdrach te volghen.

k. Blijckt by den accoorde gemaect den 23. Augusti 1566.

l. By den verclaren/ ghedaẽ dẽ 24. Augu. 1566.

Want na dien wy aldaer waren gesonden/ om die stadt te bewaren in eenicheyt / ende inder ghehoorsaemheyt vanden Coninck/so vereyschte onsen last/dat wy ons souden conformeren/met tgene / dat wy saghen dat partijen alreede in ruste eñ eenicheyt hadde ghestelt/ te meer/ghemerct dẽ ghe wichtigen oorsaken/ de welcke die vander Stadt/ ghepoort hadden / om tghene des voorschreuen is/ te accorderen / waer af wy alsdoen hebben gheaduuerteert/ / soo wel zijn Maiesteyt/ als haer hoocheyt [m]/ mitsgaders hoe dattet onmoghelyck was/ de Stadt inde selue eenicheyt te onderhoudẽ/sonder/met/ende neffens de voorschreuẽ Predicatien oock te lijdẽ de oefeninge oft exercitie vander seluer Religie/wt dien/dat/mits der grooter menichte der gheenre/die de selue Predicatien volchden/ de selue oeffeninghen/ t'allen vren van noode waren / Welcke exercitie men oock alom ghedoochde : Jae hadde te voren / binnen de Kercken van Antwerpẽ openbaerlick geoeffent gheweest : waer door ooc den Magistraet aldaer geoorsaect was/ van goet ende noodich te vinden/ het ghedoogen/

m Blijck/ by de brieuen gesondẽ in Septeb. 1566.

niet alleen vanden voorschreuen exercitie/ maer ooc/van het bouwen haerder Kerckē oft tempels. Te meer oock/ om dat den winter naeckte/ eñ dat daer door andersins weder te besorgen was/ eenighe tweede inuasie ende inneminge vanden anderen Kercken/ dwelck den Magistraet dede/ niet alleen toelaten/ maer oock wenschē de voorderinghe van dien Kercken: ende want wy saghen/ dat de andere des gheenen minderen sin en hadden/ en vonden wy gheensins geraden/ dat wy souden hebben belet/ tghene ons mochte versekeren het volvueren van onsen laste.

Dwelcke oock dient voor antwoorde/ aengaende den Consistorien/ gemerckt dat de seluen Consistorien daer gheweest waren voor ons coemste. Ja oock al eer die Predicatiē aldaer int openbaer ghedaen werden/ (ghelijck die vander Religiē/ vā allen tijden/ alomme hen Consistorien gehadt hebben) oock en consten wy niet ghemercken/ dat tot harer oorsaken (hoe wel die/ by ons niet en waren geaduopeert) eenige apparencie was te besorghen van onruste. Wel is waer/ dat wy / om te beletten de tsamenloopinghe der gemeynten / t'allen vrē ende toevallen/ hebben goetgheuonden ende ghe approbeert/ datter eenighe souden wesen gedeputeert/ om inden name van allen den anderē/ te hādelen/ soo wy gheen ander middel en vonden om onsen last te volvueren/ ende de ruste eñ eenicheyt vander stadt te bewaren/ ende te bewesiigē/ mitsgaders teghen alle onruste ende bloetstortinghe te versien.

Wy en connen oock niet begrijpē de sorgelijcheden ende inconuenienten/ diemen wil seggen/ gevolcht te zijne door het oprechten der Kercken/ gemerckt/ dat een Kercke gheē meerder quaet en cā wercken/ dan een ander huys ofte plaetse/ ende na

dien

dien wy daer waren ghesonden/om de ruste eñ eenichept der voorschreuen Stadt te bewarẽ/so stõde ons meer toe om alle inconuenienten te vooꝛcomen/dat wy wten weghe namen alle oorsaken ende genegentheden/om daer toe te comẽ/ dan dz wy/met het beletten van het maken eender Kercken/oft door andere particulier middel / partien meer verbittert/ende geterght soudẽ hebben/ende daer mede oorsake gegeuen/tot andere wegen vã onruste ende troubeleñ/die wy namaels niet en souden hebben connen stillen noch remedierẽ/sonder te comen tegen onsen last/ende alle dingen in dessordre te stellen.

Dwelck oock eensdeels dient voor antwoorde/ opt leste punct vanden voorschreuen Dagemente/inhoudende/dat wy souden ghedoocht hebben/ datmen aldaer ghedaen hadde lichtinghen eñ vergaderinghen van gelde ende penninghen/ die namaels souden bekeert zyn totter soudyen eñ onthoudt van volck van oorloghen. Want wy en wisten van gheen sulcken lichtinghe oft vergaderinghe van penninghen/niet te spreken/ dan alleenlyck vanden ghenen/ diemen van voor onser coẽste dede/tot oorbore vanden armen/eñ onderhout der Predicantẽ/ende naderhandt ooc tottẽ bouw vanden voorschreuen Kercken/Ende en sal nimmermeer beuonden worden/datter eenighe collectatie zÿ gedaẽ tot onsen profÿte/oft bestaet in lichtingen oft onthoudigen van volcke/ vã onsen wegen gemaeckt/ende ten respecte vanden welcken/ wy eenighe oorsake souden moghen gehadt hebben/van te ghedooghen de voorschreuen vergaderinge van gelde.

Nadien oock wy hebben geweygert ghehadt/ ende niet willen aenveerden/de somme vã vÿfenvÿftich duysent gulden/die ons in ghereedẽ pen-

ningen

ninggħen byden Staten van Hollant werden ge-
presenteert/ voor de goede diensten/ den Coninck
ende den seluen Lande/ ghedurende dien troublē/
gedaen/ so wy alomme hadden ter nederghelept
de beroerten dessels Lants/ dunct Ons / dat wy
daer mede genoech hebbē bewesen/ dat onse mey-
ninghe niet en was/ van sulcken collectatien ende
vergaderinghen van gelde te gedoogen. Oock is
het onmogelijck datmen lichtinge van gelde sou-
de beletten in coopsteden/ soo Antwerpen is/ indē
welcken byna anders niet omme en gaet/ dan op-
beuren van gelde/ tot verscheyden eynden.

Het slot. Wy tghene des voorschreuen is/ hopen wy wel
claerlyck bewesen te hebben/ dat onse quade ende
ongeregelde affectie ende begheerlijckheyt/ om na
ons te trecken de authoriteyt vanden Coninck/ so
alle onse wercken/ daden/ ende handelinghen/ soo
verre daer af gheschepden / iae dier contrarie ghe-
weest syn / niet en is gheweest den oorspronck
noch oorsake van eenigher veanderinghe / wter
welcker wy oock gheen voordel en consten verho-
pen/ insgelijcx dat wy gheen occasie en hebben ge-
gheuen tot eenighen nieuwicheden/ die het volck
mochten verbitteren ende berueren. Maer dat ter
cōtrarie/ de voorschreuē Cardinael van Granuelle,
ouermidts der onghewoonlijcker authoriteyt/ die
hy tot hem nam/ bouen alle Raden/ ia bouen de
Regente/ ende door de hope die hy hadde vā de sel
ue syne authoriteyt te onderhouden/ beuestighen
ende vermeerderen/ metten instellen der Bisschop
pen/ versterckinghe der Inquisitien/ ende vernieu
winghe der Placcaten/ wort opentlijck beuonden/
gheweest te zijne den oorspronck ende oorsake vā
den seluen nieuwicheden/ ende vandē misvertrou
wen/ daer na by hem ghemaect tusschen den Co-
ninck eñ synē ondersatē/ om zijne eygē grootsheyt
eñ

ende gierichept te versaden/welcke passien hem eertijden so hebben veruuert/dat hy tweedrachtic= heden ende diffidencien heeft ghestropt tusschen vele groote Potentaten/Jae oock tusschen hooch= lo slijcker memorien den Keysers Caerle/ eñ sijnẽ broeder Ferdinand/ende des sels Sonen.

Mits den welcken wy niet en twijfelen / maer vastelijck meynen/dat alle de ghene/ die kennisse/ wetenheyt/ende experientie van sakẽ hebbẽ/ min= der swaricheyt sullen maken/vã ons onschuldich te verclaren ende te absolueren vanden tegenspoe den/ende enconuenienten inden Nederlandẽ toe= ghecomen/ende van dat den schoonẽ grootẽ voor= spoet/ der seluer/is verandert ende gebrocht inde werste slauernije/armoede/ende catiuichept: dan daer af te beschuldighen den voorschreuen Cardi= nael/den welcken men soeckt wederom te stellen in zijn authoritept/metter verdruckinghe ende be= derffenisse vanden Lande/ om hem te vergelden/ niet van synen diensten/(der welcker al hadde hy vele eñ seer groote gedaẽ/nochtans soudẽ hy/ eñ de syne hen seluen des meer dan ghenoech geloõt ende versien hebben/ na hen treckende al datter viel/sonder yet te vrijer beliefden vã sijnder Ma= iestept te laten)maer vanden quaden ende incon= uenienten/bouen verhaelt / ende daer mede an= deren oorsaken te gheuen/om van ghelijcken te doene.

Daer ter contrarien/men is vergetende alle on= se groote diensten/tot onser ouer groter schade eñ achterdeel ghedaen/eensameutlijck die van onsen voorsaten. Ja oock vanden genẽ die ghestoruẽ zijn indẽ dienst eñ voor dẽ voerẽ vander Keyserlijcker Maiestept. Eñ bouẽ dien ons wt valschẽ/ versier= den/eñ ongefondeerden redenen/ oorsaken/ ende voortstellen / ende by manieren van procederen/ allen

allen wetten/rechten / ende costuymen contrarierende (soo hier voor/ ende by sekeren anderen onsen gheschrifte ᵃ/is bewesen gheweest) beroouende niet alleen van onsen goeden / maer oock van onser eeren/ende van onsen Sone / dwelck beyde dinghen zijn/die ons weerder zijn/dan ons eygen leuen//ende dat altemale ten achterdeele/ ende in preiudicie/ niet alleene van Ons/ maer oock van syne Conincklijcke Maiesteyt/totten contracten/ verbinteniſſen / gheloeften/ ende Eeden/ vander welcker men gheen achte met allē en is nemende/ dwelck zijn so ongehoorde/ odieuse/ende onrechtueerdighe saken/dat het niet moghelijck wesen en can/ sy en sullen/ende moeten (tsynen tijde) noch oorsaken vā vele quaets/ eñ inconuenientē voortbrenghē/ de welcke/wy God bidden/dat zijn Mt. verlicht mettē Goddelijcken lichte ende claerheyt/ mach in tijts verhueden ende voorcomen/eñ inder waerheyt verstaen de handelinghe eñ daden van synen goeden ende getrouwen dienaers ende ondersaten/de welcke als nv t'onrechte belogen/ veruolcht/ eñ ghestraft worden : Op dat de gantsche werelt mach mercken/ dat het ghene/des tot noch toe voortghestelt eñ geschiet is/niet en procedeert wter ingeborentheyt vā zijnder Maiesteyt / maer door den quaden valschen rappoorten / aenbrenghen/ ende ingheuingen vanden ghenen/ die/ tot noch toe / hem de waerheyt hebben verdraept ende verswegheu.

ᵃ. Blijckt by de redenē vā nulliteyt ende declinatoire / gesondē aen den Procureur generael/ eñ Hertoge van Alba dē derdē Martij 1568.

Het

Het Daghement/ ghegheuen teghen den Heere Prince van Orangien. No.1.

Philips/ by der gratien Gods/ Coninck van Castille/ van Leon/ vã Arragon/ van Nauarre / et c. Den eersten van onsen Deurwaerder of Sergant van wapenen / hier op versocht/ Saluyt: Van weghen onsen lieuen eñ ghetrouwen den Procureur generael/ is ons verthoont gheweest/ hoe dat Heer Willem van Nassou/ Prince van Orangien / van wijlen hoochloflijcker memorien Keyser Caerle/ den vijfsten/ onsen Heere ende Vader (dien God ghenadich zy) eñ van ons vandẽ tijde af van onsen aencomẽ tot onsen Landẽ vã herwaertsonere/ hadde ontfangẽ vele eeren eñ gunsten/ als ghecorẽ geweest te hebben voor medebroeder van onser ordre/ ghenoemt ende ghestelt Raet van onsen Rade van Statẽ/ eñ voort meer versien van vele ende schoone staten/ gouuernementen/ ende officien/ te weten/ vanden gouuernementẽ vã Bourgoengien/ Hollãt/ Zeelant/ eñ Vtrecht / insghelijcx van een Bende ordinaris van onsen ordinancien/ bouen meer andere groote gunstẽ/ daer wt hy mocht merckẽ het groot betrouwen ende estimatie / die wy altijt van hem gehadt haddẽ / waerom hy oock te meer ongelijcx soude gehadt hebben/ van hem te voegen/ anders dan eenen ghetrouwen Vassael toebehoorde:

Nochtans de selue Prince/ cleyne achtinge ghenomen hebbende op zijn eere/ ende den eeden van hulde eñ ghetrouwichept / die hy hadde gedaẽ aen Ons/ als synẽ Ouerheere/ eñ ter sakẽ vander Ordre / eñ van synen voorschreuẽ staten eñ diensten/ hem soude ghestelt hebben t'hooft (autheur/ voor-

derer gunstige ende ontfanger vanden wederspã-
nighen/rebellen/gheconiureerdẽ/oproerige/muyt
makers ende werweerders vã der gemeynder ru-
sten ende weluaert:

Want alsoo terstont/na ons vertreck wt onsen
landen van herwaertsouer/na onsen Rijcken van
Spaengien/het voornemen van hem / ende som-
mighen anderen/gheweest was/in handen te ne-
men ende te vsurperen het geheel bewint ende re-
giment van onsen voorschreuen landen van her-
waertsouer/Soo hadde hy tot dien eynde daer na
te wercke gelept eñ voortgestelt/ vele heymelijcke
eñ schadelijcke practijcken/tot hemseluen so verre
vergeten te hebben/als van te nemẽ resolutie om
de wapenen te aenueerden tegen ons/ende ons te
sluyten wten voorschreuen landen/dwelck hy niet
en soude ghelaten hebben te doene/ dan by faute
vanden middel niet ghehadt te hebben.

Doende onder de handt alle officien / neffens
onse goeden ondersaten/om haer af te keeren vã
de affectie ende trouwe/die sy altijt ghetoont heb-
ben/ons ende onsen voorsaten/is ooc(dat wel boo
ser ende afgrijselijcker is)onder den mantel ende
pretext vander Religien/ende by valsche persuasi-
en/dat onse meyninghe was(dwelck sy noyt ghe-
weest en is)vande Inquisitie van Spaengien in-
den seluen onsen landen te brenghen.

So dat door sijn verleydinghe/ ende diergelijc-
ke impressien/ vele vandẽ seluen onsen ondersatẽ
haer soudẽ hebbẽ geroert eñ tegẽ ons gerebelleert.

Sonderlinghe oock dat de voorschreuen Prin-
ce soude eerst hebben verleydt / ghecorrumpiert/
ende verweckt/eenen grotẽ deel vandẽ Edeldom/
sulcx dat sy hadden ghemaect verbonden/conspi-
ratien/ende coniuratien/ ende daer by gheswore/
van malcanderen te beschudden/eñ sterck te ma-

ken

kē tegen ons eñ onſe ordinancie/ die vā allen tijdē
indē ſeluē onſen lande ondhoudē eñ achtervolcht
waren gheweeſt/ weſende de vergaderingen/ tot
dien eynde/ghemaect in ſijn eygē huyſen / ſo wel
te Breda/als in deſe onſe ſtadt van Brueſſel:

Ja dat hy oock/daer na de voorſchreuen rebelle
hadde ontfangē in ſijn beſchut ende ſauuegarde/
met beloefte vā alle bijſtandt/ De welcke oock hen
hadden gheſtelt in wapenen tegē ons/in verſchey-
den plaetſen te velde.

Dat oock de voorſchreuen Prince hadde ghe-
raden ende bygeſtaen den Heere vā Brederoede/
hooft van die rebellen voorſchreuen/om te ſterckē
de ſtadt van Vyanen/tegē ons/hem hebbende ge-
doocht het inſchrijuen van volck van wapenen/in
onſer ſtadt van Antwerpen / ten wel weten ende
aenſien van eenen yegelijcken(contrarie den clarē
ordonancien alſdoen nieuwelyck gemaect eñ ghe-
publiceert)ende het ſchepen der ſeluer na de voor-
ſchreuen ſtadt van Vyanen/ met alderhande mu-
nitie van oorloghe: verſiende oock den ſeluen van
Brederoede/van ſommighe ſtucken geſchuts:

Daer toe geuoecht/dat die voorſchreuē Prince/
hadde verboden ſommigen van onſen ſteden en-
de plaetſen/van geen garniſoen te ontfangen/ vā
onſen weghen/ende onderandere/ in onſen lande
vā Zeelāt/ aldaer hy hadde geſondē volck expres
om dat inne te nemen / ende daer door ons wt te
ſluyten/ende te beletten onſe paſſaige ter zee:

Ende dat de voorſchreuen Prince/geſondē zijn
de in onſe voorſchreuen ſtadt van Antwerpen/om
te ſtillen de troublen ende oproerichedē des volcx/
ſoude inder ſeluer ſtadt/wt ſijn eygen autoriteyt/
ende buyten ſynen laſt/toegelaten ende gheaccor-
deert hebben de gheheele oeffeninghe van allen
sectē/ſonder onderſcheydt/eñ den Sectariſen ge-

consenteert het bouwen van vele Kercken ende Consistorien / die oock metter daet zyn ghemaect/ waer wt gheuolcht zyn de inconuenienten ende dangieren/ die elck weet.

Ghedoeghende oock / datmen dede lichtingen / vergaderingē ende collecten van penninghen/ die daer nae souden gheimployeert zyn tot betalinge vandē onthoudingen ende soudyen der voorschreuen lieden van oorloghen:

Doende voort meer andere actē/ die onse voorschreuen Procureur/in tyden ende wylen/breedere sal verclaren/ende doen blycken/ ist noot/ Alle gader/ tenderende tot synen voorschreuen voornemen/ eñ om door dien middele te vsurperen op onse voorschreuē landen/ eñ nae hem te nemen de autoriteyt/die ons alleen toebehoort / dwelcke notoorlick ware Crimen læsæ Maiestatis, niet verdraechbaer onder dissimulatie/ maer verdienende straffe/eñ exemplare iustitie/so hy seyde / versoecken/dat onse believe zy/hem te gunnē prouisie crimmelle/in sulckē saken dienende/ tegē den voors. Prince vā Orangien/met clause vā autorisatien.

Waer om so ist/ dat wy / dese saken ouergheмerct/ v beuelen/ ende cōmitteren by desen/ dat ghy/ ten versoecke van onsen voorschreuē Raet ende Procureur generael / verthoonder/ ende met alsulcken hulpe ende bystant/ als ghy sult vinden behoorende: Vangt/ eñ grijpt by den halse den voorschreuen Prince van Orangien/ waer dat ghy denseluen/ in den voorschreuen onsen landen van herwaertsouere/ sult connen vinden / Ende den seluen voert/ende gheleyt onder vaste ende sekere bewaernisse / inder gheuanckenissen van onsen Houe/in onser voorschreuen stadt van Bruessel / om te recht te staen voor onsen seer lieuen eñ seer ghetrouwen Neue/eñ Ridder van on-

ser Ordre/ voor ons Gouuerneur ende Capiteyne generael van onsen voorschreuen landen vā herwaertsouere/den Hertoghe van Alba/ Marquis van Coria / etc. daer toe by ons specialick gecommitteert / Ende te ontfanghen straffe ende correctie vanden voorschreuen synen feyten/ delicten/ende conspiratien/nae ghelegentheyt der seluer/ ende ghelyck na recht ende redene / in sulcken sake sal beuonden worden behoorende.

Ende so verre ghy den seluen niet en cont vanghen noch aentasten / Daecht ende roept hem by edicte ende openbare voorroepinghe/ op de pene vanden eewighen ban ende verbeurte van goede/ Te comparereren in persoone binnen dry vijftien daghen naestcomende/ vanden welcken ghy hē sult assigneren d'eeste vijfthien daghen / voor den eersten dach: d'andere vijftien dagen/voor den tweeden dach : eñ de derde vijfthien daghen/ voor den lesten ende peremptoiren dach van rechte/ sonder anderen te verwachtē/ Voor onsen Voorschreuē Neue den Hertoghe van Alba / in onser voorschreuen stadt van Bruessel/ oft in alsulcke andere plaetse/ als hy als dan in den voorschreuen onsen Landen van herwaertsouere wesen sal/ Om te antwoorden op alsulcke eynden eñ conclusien/als de voorschreuen onse Procureur generael teghen hem sal willen nemen ende kiesen/ Mitds den voorschreuen feyten ende anderē/die hy/ ten daghe dienende/tot synen laste/sal willen proponeren ende bybrenghen/ende voort te procederen/ eñ sien ordonneren soo behoorē sal/Hem waerschouwēde/dat/ so verre hy niet en coemt ten eersten/tweedē/noch derden ende lesten vijfthien daghen / Men in zijnder absentien sal procederen/ghelijck in alsulcken saken sal behooren / ende ten seluen daghe behoorlyck/ certificerende onsen voorschrenen Neue den

 Hertos

Hertoghe van Alba / tghene ghy ghedaen sult hebben / den welcken wy beuelen / ende mits den rede nen voorschreuen specialyck committeren / dat hy partyen / die ghehoort / doe eñ administrere goet cort recht / eñ iustitie / soo in ghelijcken saken behoort / Ende dat hy / in gheualle van defaute ende contumacie des voorschreuen Princen van Orangen / Voortsvare totte verclaringhe vanden voorschreuē ban / ende declaratie vander voorschreuen confiscatien ende andersins / soo hy na recht eñ redene / in sulcken sakē sal vinden behoorende. Ende van tselue te doene / gheuen wy v volle macht / authoriteyt / ende sonderlinghe beuel:

Ordinerende ende beuelende allen onsen Justiciers / Officiers ende Ondersaten / dat sy v / tselue doende / ernstelijck verstaen ende obedieren / ende v gheuen raedt / hulpe / bystant ende gheuanckenisse / eest noot / ende sy des van v versocht worden: Vvant ons also belieft.

Ende want de voorschreuen Prince van Orangen (soo wy verstaen) hem heeft vertrocken ende geabsenteert wt onsen voorschreuen Landen / So willen wy / in dien gheualle / Dat het voorschreuen Daghement eñ exploict / dwelck by v ghedaen sal worden / by edicte eñ openbare wtroepinge / opte ballien vā onsen voorschreuē Houe / in dese voorschreuen stadt van Bruessel / plackende opte poorten vanden seluen Houe Copie vā desen teghenwoordighen / midtsgaders van uwen exploicte / eñ doēde de insinuatie ter lester woonstedē des voorschreuē Princen vā Orangen / in desen onsen Landen / eñ oock plackende gelijcke Copien opte kerckdeuren / eñ poortalen vander principaelster Kercken aldaer / op dat hy des gheen ignorantie en can pretenderen: Zy van sulcker cracht / macht / ende weerden / als oft het ghedaen waer aendē persoon vanden

dē voorschreuē Prince vā Orangē. Eñ voor sulcx hebben wy het voorsz. Daghement eñ exploict geautoriseert/eñ authoriseren by dese tegenwoordighe: Eñ want andere zijn gecōmitteert om te procederē totter opteeckeninge der goedē des voorsz. vā Orangen/soo en sult ghy v des niet moeyen.

Ghegheuen in onser voorschreuen stadt van Bruessel/ den 19. dach van Januario/ int Jaer ons Heeren Duysent/Vijfhondert/seuenentsestich: Van onsen Rijcken/te weten/van Spaengien/Sicilien/ &c. het derthienste/ ende van Napels/ &c. het vijfthienste. Onder stondt gheschreuen aldus/ By den Coninck: Ende gheteeckent/ Mesdach: Ende besegheld met rooden wasse op enckelen steerte.

Copye vanden Exploicte des Deurweerders ende Executeurs.

No.1.

VVT crachte vanden openen brieuē van Daghemente/ personel/ daer af de Copye van woorde te woorde bouen gheschreuen is/ heb ick Franchoys de Knibbere/ Doorweerder ordinaris vanden secreten ende grooten Raden/ op heden den 24. Januarij/ 1567. ten versuecke ende ter instancien van mijnen Heere den Raet/ende Procureur generael vā zijnder Maiesteyt impetrant van dien/ my ghevonden opte baillien vandē Houe/binnen Bruessel/ ten elf uren voor middach/ alwaer ick/ eerst/ hebbende doen blasen de trompetten/ hebbe met luyder stemmen eñ openbare wtroepinghe/ghelesen de voorschreuen opene brieuen. Ende wt crachte van dien/ van weghen zijnder Maiesteyt/ ghedaecht ende gheroepen/ Willem van Nassou/ Prince van Orangen/ te comen ende compareren in persoone/

binnen dry vijfthien dagē/daer af d'eerste zijn sullen/den 9. dach Februarij/ de tweede 15. daghen dē 25. der seluer maent/ende de derde ende leste 15. dagen/peremptoire van rechte sonder andere te verwachtē/optē 11. dach vā Meerte daer na volgēde. Ende dat/voor den hooghen ende mogheudē Hertoch Van Alba/ Marquis van Coria/etc. Ridder vā der Ordre/Gouuerneur ende Capiteyne generael voor zijnder voorschreuen Maiesteyt/Indē seluē zijnder Nederlanden/binnen deser Voorschreuen stadt vā Bruessel/of in sulckē andere plaetse als de selue Heere Hertoghe dan wesen sal: Opte pene vanden eewighen ban/ende verbuerte vanden goeden/ desselfs Princen van Orangen. Om te antwoorden op sulcken eynden ende conclusien als de voorschreuen Procureur generael impetrant/ teghens hem sal willen nemen ende kiesen. Ende voorts meer/ als breeder inden voorschreuen openen brieuen is verhaelt. Ghedaen onder mijn hanteecken/ten dage/maende ende Jaer voorschreuen/ Onder stōdt gheschreuen aldus: Ghecollationeert ende beuonden accorderende/ By my/eñ gheteekēt/ Knibber.

No. 2.

D'Antwoorde des Princen van Orangen / opte brieuen vā Dagementē vandē Procureur generael

My N Heere de Procureur/ Ick hebbe ontfanghen de Copie vanden Dagemente/dwelck ghy/tot mijnen lastie/ by openbare wtroepinge hebt doen executeren ende vercondigē/ Ende ter herten nemende de beschuldingen/ daer inne ghestelt/ghelijck een Heer van mijnder qualiteyt

litept behoort te doene: En begheere ick gheen sake soo seere (gelijck ick oock metter daet noch hope te doen blijcken) als van mp daer teghen wettelijck/ende soo dat behoort/te stellen/ende te verantwoorden: Eñ en ben ooc van geender meyninghen/van inde herten der onwetende eenich achterdencken te latene/van dat ick mijn eere eñ der verbintenisse / die ick den Coninck schuldich ben/ niet genoech en soude ghedaen hebben/ oft dat ick mp soude qualijck ghequeten hebben inden Staten/lasten ende dienstẽ/daer af zijnder Maiestept eertijden beliest heeft/mp te voorsien/oft in andere saken. Ende verhope wel te bewijsen/met goeden redenen/ende verclaringhen van mijnder onschult/ ende verantwoordinghe / dat mpne goede langduerighe ende ghetrouwe diensten/oncosten ende schaden / daer in ick ter oorsaken vanden seluẽ diensten gecomẽ ben/ verre zijn te bouẽ gaende mijn verbintenissen/ ende de gunsten mp gedaen.

Mits den welcken ick goede redene eñ oorsake hebbe/om gheen mindere begheerte te hebbẽ/ dat men in dese calculatie trede/dã de ghene(die/door afrekeninge eñ sluytinge van rekenschappẽ / verhoept ende verwacht zijne saken te voorderẽ ende raddresseeren. Maer / alsoo tghene dat wp meest begheren/ende voor ons nemen/ dickwils is het leste datmen te wercke can ghestellen/ willende behoorlijck eñ bp ordre/soot betaemt/voortvarẽ/ gelijck ooc daerom de Medecijn oft Cyrurgijn niet en soect de wonde/ (hoe groot oft sorchelijck dat die zp) te ghenesen eñ toeheelen/hp en hebbe eerst den grondt ende humueren der seluer daer toe be quaem ghemaect. Noch oock de Bouwmeester en bestaet het werck te makẽ/hp en hebbe tselue eerst wel ghesondeert. Soo ben ick van ghelijckẽ/ door de qualitept van uwen voorschreuen Daghementе/

te / benoodicht ende bedwonghen / van de verclaringhe ende bewijsinghe vander voorschreuē myne ontschult/alnoch uit te stellen/ter tijt toe dat uwe voorschreuen beschuldinghē sullen wesen ghedaen voor competente/bequame/ende niet suspecte Rechters/ daermen sal moghen verhopen/dat behoorlijck regard sal worden ghenomen/op tghene men sal connen allegeren/ende oock gheprocedeert worden tot absolutie oft condemnatie / nae den heysch ende ghelegentheyt der saken.

Waer en tusschen ick my seluen sal moeten vertroosten mette exempelen (daer de Historien vol af zijn) vanden ghenen/die/om met perijckel van haren lijue eñ verlies van hennen goeden/ te hebben bewaert ende vermeerdert de Staten / Landen ende incomingen vā haren Coningen/Princen eñ Heeren/hebben gheweest/ niet alleen schandelijck voortgheroepen eñ geblancert/ maer oock crijgende in stede van loon ende bekentenisse / lichamelijcke ende openbare straffe) ghedoot/ geexecuteert/ghebannen ende veriaecht/eñ hebbē moeten sien / dat de verdienstē ende vergheldingē van henne goede diensten/zijn toegeworpen gheweest den ghenen/ diet alderminst hadden verdient.

Het welck ick min vremdt vindende ben in desen onsen tijden/ na dien men nv oock den alderonnooselsten / can lichtelijck/niet alleene suspect/ maer oock odieux ende abominabel maken/midts doende alleenlijck so vele door eenige toegemaecte persoonen/dat hy worde gheacht ende gehoudē voor een Ketter : want tselue punct/ ghewonnen zijnde / sal hy beuinden/ niet alleene dat alle syne diensten / weldaden ende verdiensten zijn vergheten : Maer oock dat alle goede presumptien ende gheuoelen hem beuomē wesende / hy is blijuende suspect eñ in vrese vā beschuldicht te worden van

rebellien/

rebellien/ oproer ende muyterye. Jae int generael van alle den specien van misdaden eñ delictẽ die-mẽ mach begrijpen onder den tytel eñ name van ghequerster Maiesteyt. Ende dat meer is/ midts dien dat alle accusatien vander ghepretendeerde Ketterye / soo grootelijck inden haet zijn in dese teghenwoordighe tyden / soo eest hy na van noode / om de selue te straffen / sonder daer mede eenige verbitteringhe oft afkeer te maken indẽ herten vanden ghenen/diemen in dienste begheert te houden/ datmẽ tselue bedecke metten mantel der misdaden ende delicten van ghequetster Maiesteyt / vanden welcken nochtans sulcke beschuldichde/ te vergheefs arbeyt hem te verantwoordẽ eñ ontschuldigen/ voor den ghenen/dien hy voelt hem suspect te houden vander seluer Ketterye. Want na dien de selue misdadẽ niet en zijn de oprechte oorsake/ noch redene / waerom dat hy veruolcht/aenghetast/ gheuangen/ende beschuldicht wort/soo en can hy niet verhopen eenighe absolutie oft ontslaginge/ al dede hy ooc opentlijck blijcken van zijnder onschult: Maer moet lyden/dat/ onder het decksel ende pretext der voorschreuẽ delicten/ hy worde gecondemneert/ oft/so verre zijn onschult te seer claer is / dat hy door vertreckẽ ende wtstellinghen van procederen / verwachte een eewighe ende deerlijcke gheuanckenisse.

Het welck alleen/ ghenoechsaem soude mogen wesen/om my gheexcuseert te houden/dat ick niet en comparere voor den Hertoge van Aluen/Gouuerneur eñ Capiteyne generael vandẽ Nederlanden: en dede oock / datmen met vele redenen beuindt / dat uwe voorschreuen verworuen Daghement/ is/nae recht nul/eñ sulck dat ick gheensins gehoudẽ en ben / den seluen ghehoorich te wesen.

Want bouẽ dien dat de Voorweerder geen we

te/

te/sommatie oft insinuatie van synen exploict/gedaē en heeft aen mynē persoon/ daer ick my nochtans (na voorgaende wete/ der Hertoginne van Parma/alsdoen Regēte/daer af gedaen)my maer en heb vertrocken in desen mynen Graefschap vā Nassou/ om eenighe myne sonderlinghe affairen/ ghelijck ick oock aen syne Maiesteyt/van langhe te voren/ hadde verclaert / van meyninghe te wesen van doene/ende niet om te verloopen oft te latiteren/so v mandement houdt / Soo zijn noch de Termijnen/Dilayen/eñ Jnteruallen soo cort/dat het onmoghelijck soude wesen/ datmē daerentusschen soude wesen ghewaerschout vander wtroepinghe/ghedaen te Bruessel/ende hem connē vinden inder seluer stadt/ eñ vele min in andere noch voorder gheleghen/daer den Hertoghe van Alue/ binnen middelen tijde soude mogen reysen/ want midts dien dat elckē termijn/eñ dilaye/ zijn cracht ende effect heeft/ so ist notoir/ datmē regard moet nemen op elcken vanden seluen/ eñ niet op de drye der seluer dilayen/tsamen gheuoecht ende by een gehoopt. Ende te willen prefigeren ende stellen termijnen van vijfthien daghen/in sulcker distantien als van hier tot Bruessel / en is anders niet / dan te proponeren gheboden / mandementen ende daghementen/den welcken onmoghelick waer te voldoene. Ende ophoopende de voorschreuen dilayen/ende dier drye voor een nemende/ so wort beuonden/datmen in saken vā so grooten gewichte/ ende tegen persoonen vander qualiteyt als ick ben/ pretendeert te procederen/ by een eenich daghement/teghen alle ordre van rechte/ ghemerckt men in ghelycke saken / nae recht/ noch sommierlijck genoech procedeert/ oock onderhoudende die ghewoonlycke maniere/ de welcke houdt/datmen na drye verschepden daghementen/ verworuē/ ten

minsten

minsten na het Interual van thien daghe na elck/ eyndelick eerst come ten peremptoire/ eñ dat daer neffens / de Rechter / hem volcomelijck hebbende gheinformeert vãder stadt oft plaetse daer de absente/diemen wilt doen daghen/hem houdt/ ordinere de dilaeyen/ na aduenant van de distãtie der seluer / dwelcke niet wesende ghedaen by uwen voorschreuen daghemente/moet nootelijck volgẽ/ dat het is nul ende van gheender weerden/welcke nulliteyt wort begrepen in alle acten van rechte/ onbehoorlijck ende by incompetente ghedaen.

Ende so vele te meer / In desen/midts dat uwe ghepretendeerde daghement gheen plaetse noch macht en can grijpen of hebben/als ghedaen ende voortghestelt teghen eenen/die hem houdt buyten den Landẽ ende iurisdictie vanden Coninck/ binnen den palen vandẽ Rijcke / iae is een Lidt ende Staet vanden seluen Rijcke/Aen het welcke men na recht behoort te versoecken renuoy vandẽ ghenen die daer zijn vertrocken/ sonder datmẽ de selue mach wtroepen met daghementẽ/gedaen buyten den voorschreuen Rijcke/door ghepretendeerde publicatie ende voortroepinge/ dwelck eertydẽ soo grootelijck is gheweest gheweghen/ dat meest wt der seluer redenen/voor nul ende van geender werdẽ is verclaert/ het vonnisse gegheuen by Keyser Henrick / teghen Robrecht/ den Coninck van Secilien/ daer by gheuoecht / dat de selue Keyser was verghesels chapt vã een machtige heyrcracht / de welcke suspect was den voorschreuen Coninck Robert/ghelijck teghenwoordelijck den voorschreuẽ Hertoge van Aluen oock versien is vã een armeye vã Spaengiaerdẽ/de welcke t'onswaert zijn dragende sulcken herte/als elcken kennelijck is.

Het welcke ymmers wel behoort ghenoech te zijn/ om te bewijsen de nulliteyt van v voorschreuen

nen daghement ende impetratie / te meer / dat de voorschreuen Hertoge/ in mijn respect/ is notoorlijck meer rechter incompetent/dan was de voorschreuen Keyser/ ten aenschou vanden voorschreuen Coninck van Cecilien/Ghemerct dat de Ridders vander Ordre/volgende de Rechten/ Statuten ende Contracten vander seluer ordre / niet en moeghen ghedaecht worden ter causen van quade/leelijcke ende boose stucken/ die sy souden mogen bedrijuen / dā alleen voor dē Dekē oft Hooft/ ende haren medebroederē: Ja dat meer is/men en mach niet procederen tot aentastinghe/bewaernisse/oft vanghenisse/vandē seluen Ridders/ sonder dat het selue eerst zy ghesloten ende gedecreteert/ ten minsten by adwijse vā sesse hen medebroeders in welcken gheualle/sy behooren terstont ghestelt te worden inder Bewaernisse vander Collegie eñ vrië delijck geselschap vander voorschreuē Ordre/ eñ niet gehādelt met sulcken rigeur/alsmen voortstelt teghen onse Neuen ende medebroeders/ die alreede gheuanghen zijn.

Het welcke oock versterct de voorschreuē nullitept vā uwer impetracien/ ende sonderlinghe oock vande rigoreuse clausule vā vāgenisse/ daer in ge stelt/want alsoo de mensche natuerlijck ghenegen is tot sijns sefs bewaernisse / so en heuet gheenen schijn oft apparencie/datmen ons wilt doen comparerē/ tusschen lieden/eñ voor Rechters heel suspect/ia oock in geuanckenissen/straffer eñ rigoureuser zijnde/dan wy zijn ghehoudē oft verbondē/ eñ na recht behoorlijck is/na het welcke/het geuāckenisse alleenlijcū is dienende/ om hem te versekeren vanden persoon des gheuanghen/ eñ niet om hem te benemē alle cōuersatie/cōmunicatie/ raedt eñ aduijs/sonder de welcke niet moghelijck en is/ dat eenige sakē vā importanciē / soude connē wel

eñ

eñ behoorlijck beleydt ende verantwoort worden/ dwelck men nochtās (soo wy verstaē) metter daet heeft gebruyct/ eñ nochdoet/ aengaēde onsen voorschreuē Neuen ende medebroederen.

De welcke wy oock sien gheuoert te zijne buytē den Lande vā Brabant/ niet tegenstaende de expresse contrarie voorwaerden/ rechten/ eñ contracten/ volgende/ eñ onder den welckē/ dat selue lādt maer en is ghehoudē eñ verbondē ter onderdanicheyt van syne Maiesteyt. Bouen dien/ dat oock het selue is gebeurt indē persoon vā onsen Sone/ de Graue van Bueren/ sonder eenich regard ghenomen te hebben aen sijn groote ionckheyt/ ende notoire onnooselheyt/ het welcke ons dient voor een waerschouwinghe/ dat de vorschreuen Hertoge vā Aluen/ gheenē wille oft meyninge en heeft/ vā hem te voeghen na eenighe contracten/ verbintenissen/ rechtē/ wetten/ of costuymen/ eñ dat alsoo ons onmogelijck soude wesen vandē seluen eenighe absolutie te vercrijgen/ Al dedē wy oock volcomelijck blijcken van onser onschult/ door dierghelijcke allegatien.

Midts dē welckē/ eñ dat so wel na recht/ als wt crachte vande conuentien eñ verdraghe/ ghemaect byder blijder incoemste/ begrijpende de voorwaerdē eñ voordelē/ onder/ eñ mits dē welckē/ het voorschreuen Hertoochdom van Brabant/ alleenlijck onderdanicheyt schuldich is/ Zijn wy die ons woo ninghe ghehouden hebben indē voorschreuē Hertochdomme/ ghefondeert/ te verhouden/ eñ schorssen alle gehoersaemheyt/ die wy dē Conikck schuldich zijn totter tijt toe/ dat syne Maiesteyt/ beter geinformeert wesende/ sal hebbē gebetert eñ gerepareert/ tgene / dz tegēs eñ in preiudicie der voors. blijder incoēste/ is gedaē eñ voortgestelt geweest.

Waerom wy v wel hebben willen aduerteren/ ende

ende by desen oock verclaren/dat mits den rede-nen voor verhaelt/wy uwe voorschreuen dagemē-ten ende citatie/houden voor nul/ ende van geen-der weerden/vander seluer nullitept/ wel expresse-lijck protesterende/ Oock in respecte van alle het ghene/dat wt crachte ende volghende den seluen/ghedaen ende verclaert sal worden. Te meer/ge-merct de notoire incompetentie vanden voorschre-uen Hertoghe van Aluen/aen den welcken de cō-missie van deser saken inder qualitept van Gou-uerneur ende Capitepn generael vanden Neder-lande/gheaddresseert is/willende dat in spnen re-specte/ende voor so vele het van noode zp/ dese te-genwoordighe ons dienen van onschult/ ende by ordre oock vā wepgeringe/ want wp metter daet/ende by experientie beuinden/ dat wp midts den redenen voorschreuen/niet en souden connen ver-hopen/van hem te obtineren het recht dat onse sa-ke mach meriteren.

Offererende ons te presenteren voor de Key-serlycke Maiestept/die Cuervorstē/ Vorstē/ Sta-ten/ende andere vanden Rycke/ oft voor andere bequame/eñ niet suspecte Rechters/ eñ die waer-schijnlijck/sonder partialitept oft affectie / souden kennisse nemen/ende wijsen na de ghelegenthept der saken. Anderwerf protesterende vander nul-litept/van al tghene dat by den voorschreuē Her-toghe van Aluen/rechtere (soo voorschreuen is) incompetent/suspect/ende gherecuseerde / oft by de ghene die voor oft in plaetse van hem/ mochtē worden oft wesen ghecommitteert/ sal moghē ten achterdeel ende in preiuditie van ons ghedaen/ge-sept/gheordoneert/ ghewesen ende ghedecreteert worden.

Ende want desen tegenwoordighe alleenlijck dient/om v de voorschreuen verclaringhē/presen-

catien / ende protestatien te insinueren/ op dat hy v ende andere/ daer op worde ghenomen alsulcke consideratie/ ghelijck dat behoort/ bidde ick Godt/ dat hy v / mijn Heere de Procureur/ hebbe in zijn salighe hoede.

Ghegheuen te Dillenborch / den derden Meerte/ 1568. Onderghetteeckent / Guillaume de Nassou. Ende op den rugghe stont gheschreuen / Aen mynen Heere den Procureur generael.

Antwoorde des Princen vā Orangen / aen den Hertoghe van Aluen/ op zijn Daghement. No.2.

MIJN Heere / Na dien mijn handelinghen ende actien connen ghenoech betuyghen/ dat ick sedert mijn ionckheyt/ niet so seer ghesocht en hebbe / als my te employeren inden dienst van hoochloslijcker memorien den Keyser/ ende daer na vanden Coninck / mijn Meesters: Soo hadde ick verhoept/ dat zijne Maiesteyt/ die ick hadde ghewaerschout (soo ick oock ghedaen hadde de Hertoghinne van Parme / alsdoen Regente) Dat ick in desen mynen Graefschap van Nassou was ghecomen/om sekere myne nootelijcke saken / Regard nemende op mijn ghetrouwicheyt ende begheerte/ niet ondergheIaten en soude hebben / vanmy so vele gunsten te bewijsen / als vā my te ghebieden/ waer inne ick hem dienst soude hebben moghen doen (dwelck ick altijt hadde/ by myne voorschreuen brieuen van aduertencien/ ghepresenteert) oft ymmer ten minsten / dat ick vā v soude hebben verstaen/ dat de meyninghe eñ intentie van syne voorseyde Maiesteyt ware gheweest / dat ick myne saken alhier soude verlaten /

ende terstondt aldaer wederkeeren / ghelijck ghy allen den anderen Heeren/Staten/ ende Steden synder Maiesteyt intentie gheaduerteert hebt. Eñ ter wijlen ick altijt verwachtēde ben geweest/ met grooter gheneghentheyt/de beuelen van synder voorschreuē Maiesteyt / Sō ick gewaerschout worden / datmen hem heeft vervoordert / van tegen my te procederen / by aentastinghe vā mynen Heerlijcheden/landen ende goeden/ende dat noch argher is / by wtroepinghe onder den name vanden Procureur generael/wesende vol van valsche ende onuerdrachlycke calumnien. Ende daer nae noch by apprehensie van mynen Sone / dien ick ghelaten hadde te Louen / om namaels te beter dienst te moghen doen den Coninck ende dē Lande: waer af ick seer ben verwondert geweest/ ende heeft my wel vremdt ghedocht/datmen in sulcker vueghen heeft gheprocedeert teghen een van mijnder qualiteyt/verghetende soo haest de groote sonderlinghe diensten / soo wel by mynē voorsaten/als by my ghedaen / ende int besonder oock gheduerende desen lesten troublen. Mits dē welcken/ende want ick redenen eñ goede ghenoechsame iustificatien hebbe/om te sonderen ende te bewijsen mijn onschult/ende het ongelijck/datmen my/desen aengaende/doende is/de welcke ick verhoude tot synen tijde ende plaetse. Soo hebbe ick tegenwoordelijck wel willen in haesten antwoorden den voorschreuen Procureur generael / ende voor d'expiratie vanden gheprecipiteerden termijne/my ghepresigeert/ hem verclarē ende bewijsen de nulliteyt/eñ andere redenē die ick hebbe teghen zijn Daghement. Op datmen niet in dencke / dat ick my schuldich kenne/ ofte dat ick niet en meyne/ mijn recht te veruolghen/soo ick selue met redene sal vindē gefondeert. Waer af ick ooc aen v (myn

Heere)

Heere) de insinuatie hebbe willen doen/v hier me de ouerseyndende het dobbel vanden brieue/dien ick den voorschreuē Procureur heb geschreuen/op dat by ignorantie/ teghen my / oft het myne/niet voordere en worde gheattempteert ofte gheproce-deert/danmē namaels met rechte en sal connē su-stineren/ totten welcken ick noch eens hope myn verhael te hebben. Eñ want dese nergens anders toe en dient/ soo bid ick God/ dat hy v (myn Hee-re) in ghesontheyt verleene / dat v salich is : ende my/dat myn Prince mach eens/ na der waerheyt/ verstaen de oprechticheyt van mynen handelingē eñ actien. Wt Dillenborch desen derdē Marty/ 1568. Onder stont gheschreuen / V medebroeder Guillaume de Nassou. Ende op den regge/Aen my-nen Heere/mijn Heere den Hertoghe van Aluen.

Extract/ ghetoghen wt des Coninx laetste Brieuen ende Schriften / by syne C. Mt. ghesonden aen Mevrouwe de Hertoginne vā Parmen/etc. met de laetste resolutie/con-cernerende t'feyt der Religien.

No. 3.

TE N eersten / Aengaende de Placcatē en-de ordonnancien/ so oude als nieuwe/ op t'feyt der Religien/dat syne Mt. verstaen hebbende den staet daer inne hen vinden de sakē vāder Religien hier te lande/niet en behoort/aen-gaende sulckē Placcaten eñ ordonanciē/yet te wor dē verandert : maer datse beyde/so vā de K. Mt. als syne Co. Mt. ter executien gestelt werden. Eñ wort syne Mt. wel geware dē gront waer wt sulc kē quaet gecomen is/oock dat tselfste inder voegē toegenomē heeft/eñ so verre ghestrect is/ghecomē te zyn door de onachtsaemheyt / slappicheyt ende

 dissi-

dissimulatie der Richteren. Jngheualle dan hunder eenighe zijn/diese niet en derren oft willen ter executie stellen//vreesende voor eenighen oploop/ so salmen syne Co. Mt. daer van aduerteren/ op dat dieselue daer in versie met cloecker mannen/ eñ die beter ghesint zijn tot sulcker executie/ waer van in de voorseyde landẽ gheen gebreck oft faute wesen en can/daer so veel Catholijcken zijn/die God ende zijn Co. Mt. begheeren te dienen. Eñ dat sulcx doende/ ende de voorseyde Placcatẽ executerende/is te verhopen/datmen lichtelijcker ende eer alle schade/die daer is/sal connen remedieren ende wenden/dan door eenich ander middel.

Ten tweeden : Aengaende d'Jnquisiteurẽ des Gheloofs/belast syne Mt. haer hoocheyt/de hãdt daer aen te houdẽ/ dat de selue Jnquisiteurs worden gheuordert in t'ghene dat hen beuolen is te exerceren/ende te bedienen totter welvaert eñ onderhoudinge der Religien/wesende het ghene dat dienende is : mits de meyninge van zijne Mt. is/ als dat de voorseyde Jnquisitie door de voorseyde Jnquisiteurẽ volbracht worde/ ghelijck als het selue tot noch toe geschiet is/ende hen vã gheestelijcke ende wereltlijcke Rechtẽ wegen toebehoort. Het welcke niet nieus en is / nademael sulcx altijt ghedaen gheweest is / by wijlen K. eñ noch syner C. Mt. tyden. Want andersins de inconuenienten/diemẽ vreest / veel schijnlicker/ naerder / ende grooter zijn souden / ten ware / datmen sulcx versaghe door den voorseyden Jnquisiteuren/ midts haer officie volbrenghende/ende hen daer inne by stonde. Ende ouermidts hare hoocheypt merckte / wat verlanck daer aen is/soo beueelt derseluer syne Maiesteyt/al watse vermach/ hier inne te handelen/ ende te doen het ghene datter soo nootsakelyck is / ende dat sy gheensins en consentere/ datmender

mender eenighe ander saken voorneme ofte handele / wel wetende hare hoocheyt / hoe seer dattet selfde syner Con. Mt. ter herten gaet / oock wat vreucht ende vrede sulcx der seluen wesen sal.

Ten derden: Nademael het heylich Concilie van Trenten alreets ghepubliceert was / eñ daer toe niet anders en resteerde te doen / dan wat d'executie aengaet / welcke de Bisschoppen cõpeteert eñ concerneert / so beueelt zijn Co. Mt. hare hoocheyt / datse alle moghelijcke adres eñ assistẽtie doe hebben / op dat sulcx zijn effect crijghe / ghelijck alst behoort. Oock datmen ter executie stelle het ghene / dat / aengaende van d'leuen ende de zeden der Geestelicheyt te reformeren / het voorseyde Concilie van Trenten gheordineert eñ ghestotẽ heeft / belastende / zijn Co. Mt. alsoo wel haer hoocheyt als syner Mt. officieren eñ dienaren / daer toe / alle gunst / ernste / ende hulpe te doen / die van doen sal wesen. Eñ ingheualle also gherequireert ware / datter van syner Mt. wegen eenighe prouisie moeste ghegheuen oft gheordineert worden / alsdan sal die terstont de selue laten expedierẽ / bysonder so verre de Geestelijcke persoonen niet en willen obedieren de voorseyde Reformatie / te ordonnerẽ by de Bisschoppẽ / achtervolgende de ordinancie van t'voorseyde Concilie van Trenten.

Eyndelick / ende tot eender Conclusie / dat / wat de Co. Mt. haer hoocheyt schriftelick ontbiet / als bouen / is het selfde dat van nooden is tot de weluaert vander Religie / ende vanden lande vã herwaerts ouer / welcke sonder de selue niet dueghen en souden / ende dat dit den middel zy / om die by der gherechticheyt / in peys ende vrede te houden. Nademael dan haer hoocheyt siende is / wat daer aen gelegẽ is / so begeert zijn Co. Mt. op een nieu / datse sulcken wech eñ middel volghe / op dat het

 ghene

ghene dat voorschreuen is/ mach volbracht worden: ende dat selue sal wesen het ghene / daerinne syne Maiesteyt de meeste vruecht eñ vrede scheppen sal/so wel van haer hoocheyt/als vande Heeren diese by haer heeft / den welckẽ haer hoocheyt tselfde behoort te beuelen ende belasten/op dat sy hen daerinne imployeren / ghelijck als syne Con. Mt. een goet betrouwen heeft/ datse niet faelgeren en sullen/ wetende dat het derseluer seer aenghenaem wesen sal/ daerneuẽ oock sy hun deuoir doen sullen / van sulcken personagien als sy zijn/ ende ghelijck sy zijn ghehouden ten dienste van Godt ende syne Maiesteyt/eñ ter ghemeyne welvaert vanden Lande van herwaertsouer / eñ van haer seluen int particulier.

No. 3.

Margarita / by der gratien Gods / Hertoginne van Parmen ende Placentien / &c. Regente eñ Gouuernante.

LIeue ende wel beminde/hoewel vã der eerster vren af/ dat de Coninck mijn Heere/ begost te regerẽ dese Nederlandẽ vã herwaertsouer/ so wel het vernieuwen eñ publiceren der Placcatẽ ende Ordinancien van wijlen alderloflickster ghedachtenisse Keyser Caerle / mijn Heere (die Godt in zijn glorie hebben moet) op het feyt der Religien/ gheratificeert/ghelaudeert/ eñ gheconfirmeert by syne Coninclijcke Mt. als by tghene datse v liedẽ naderhant ouergeschreuen heeft/oock als syne C. Mt. lestlick van hier na Spaengien voer/Ghy lieden altijts hebt connẽ spueren den rechtsinnigen yuer/eñ kennen het duechdelijck herte syner Mt. tot conseruatie vã ons oudt oprecht Ghelooue ende

de Catholijckſche Religie / ende tot wtroepinghe van allen ſecten eñ ketterijen in de voorſeyde landen van herwaertſouer : So iſt niet te min/nademael het ſyner Maieſteyt belieft heeft / ons / om ſeker oorſakē / zijn alderheylichſte voornemen by zijn laetſte brieuen te veruerſchen/dat wy by ſonderlingē laſt der ſeluer/ v lieden hebbē willē voordraghen het ſelfde datſe tot ons gheſchreuē heeft/ het welcke is in effecte/ Als dat zijn Co. Mt. geen dinck ter werelt meer is begeerende/dan de voorſeyde Religie te conſerueren / eñ zijn ghetrouwe ondersaten vā herwaertſouer te houden in goedē peys ende vrede/in ruſte eñ in eenicheyt/ oock die te preſerueren voor alſulcken inconuenienten eñ onraet/alſmē gheſien heeft in veel deelē der Chriſtenheyt / door t'veranderen der voorſeyder Religien : Wilt ende verſtaet/ dat beyde de voorſeyde Placcaten eñ ordinancien van wylen Keyſ. Mt. eñ ſyner C. Mt. gehouden eñ geheelycken gheobſerueert wordē/gelijck ooc de meeninge vā zijn C. Mt. is/ ernſtelijck te doen onderhouden ende obſerueren/ wat by t'heylich Concilie van Trenten/ oock wat hier ende daer te lande by de vergaderde gheeſtelijcke Statē/ aengaende de reformatie der gheeſtelijcheyt/ gheordonneert ende gheſloten is/ ſonder erghens inne te contrauenieren/ Ten eynde / ſtraffende ketterijen / de ſeden oock ghecorrigeert worden. Voorts datmen alle voordeel/gunſte ende aſſiſtencie doe den Inquiſiteuren des gheloofs/ int exerceren van haerlieder officien. Item/ dat de Inquiſitie by de voorſeyde Kettermeeſters ghedreuen worde / gelijckſe tot nv toe ghedaen is geweeſt/eñ als haer vā Godlijcke ende wereltlijcke rechten wegen toebehoort: het welcke ſyne Co. Mt. oock expreſſelick by zijn voorſeyde brieuē beueelt. Achteruolgende dan ſulck ſchrijuen ſynder

C. Ma. eñ om der seluer gehoorsaem te wesen/in een so heylich ende fauorabel stuck/hebben wy v lieden desen brief niet connen latē te schriuē / om v lieden te bidden/te requireren/ ende in den naē van syne Co. Ma. wel expresselyck te ordoneren/ ende te beuelen/v lieden hier naer ende inne te reguleren ende te voeghen/volghende de ordinancie van syne Maiesteyt/ sonder in eenich punct oft Artyckel te cōtrauenierē. Oock dat ghy liedē sulcx te kennen gheeft den Officieren/ ende den genen vander wet vande principaelste Steden vanden lande/ende Hertoochdom van Brabādt/tē eynde/ hier na haer te reguleren/ sonder dissimulatie oft conniuentie/op die penen in de voorseyde Placcaten begrepen ende gementioneert. Eñ om sulcx te bat te doene/ sult ghy committeren eñ deputeren eenen Raetsheere wt uwer Collegie (diemē nochtās vā ses maendē tot ses maendē sal mogē verāderē/op dat een alleē niet aldeure daer mede beswaert en zy) welcke anders niet en doe/dan gade te slaen int voorseyde lant vā Brabāt/dat de Decreten vant heylighe Cocilium van Trenten onderhouden worden/ ende v lieden altyds veradnertere vant gene datter gaēs is/om daerin te versiene/na de intentie van syne Ma. Eñ op dat wy altyts moghen weten hoe't metter voorseyde Religie staet/aengaende als bouen/ Soo begheeren ende beuelen wy v lieden/ gelyck bouen/ als dat ghy lieden ons van dry maenden te dry maenden alle dinck hoe't vergaē zy/vā stucke te stucke schryuē sult/ nemende/ingheualle van eenighe swaricheyt/v lieden recours ende toeulucht aen ons/ oft aende ghene vanden secreten Rade vā syne Ma. op dat ons mach ghedaen worden het rapport/ ende de wete der saken/aldaer wy insgelycx eenen Raetsheere nemen ende committeren sullen / die

sulcx

sulcx in sondlinge besorgē sal eñ met v liedē eñ dē ghenē die ghyliedē daer toe deputerē sult/sijn kēt-schap ende correspondentie hebben. Ende op dat ghylieden in alle het ghene bouen geruert wordt/ te beter verstaen moecht/wat syne Ma. ernstelick wil/so hebben wy v lieden neffens dese/laten daer by setten de puncten der seluer Ma. brieuē/ ende ander schriften/ soo veel dese materie cōcerneert/ om na het luyden ende inhouden der seluer/v lieden te voeghen eñ te reguleren sonder faute. Daer mede/lieue eñ wel beminde/beware v liedē Godt de Heere/in syn Goddelycke Gracie.

Gheschreuen tot Bruessel opten xviij. dach vā December 1565. H. V'. Onder stont/
Margarita.
Wat neerder was ondertekent.
D'Ouerloepe.
Bupten opten rugghe stont / Aen onse lieue ende wel beminde de Cancellier/ende liedē van des Coninck Rade in Brabant.

Requeste die By dē Nederlantschē Adel/Aen de Hertoginne vā Parmē eñ Placentiē/etc. Regēte/gepresenteert wert/den vijfden April 1565. voor Paeschē.

No.4.

ME Vrouwe/het is kennelijck ghenoech/ dat de Nederlanders tallen tijden ouer de gantsche Christenheyt seer vermaert zijn gheweest (ghelyck se op dit pas oock noch zijn (om haer groote ghetrouwicheyt/teghen huer Ouerheyt eñ wettelycke Heeren. Waer onder den Adel altijts d'eerste is

gheweest/als de ghene die noyt lijf noch goet ge-spaert en heeft om de selue te helpen bescherme͂ en͂ groot te make͂. En͂ also wille͂ wy de alder ootmoe-dichste Vassalen van de Co. Ma. ons hoe langer hoe meer verbeteren ende voort varen/als dat wy het zy by daghe oft by nachte/gereet zijn om syne Ma. met lijf ende goet in alder ootmoedicheyt te dienen. Ghemerct dan hoe de sake hedens daechs gescheype͂ ende gestelt zijn/soo hebbe͂ wy liever wat ondancx willen halen/da͂ of uwer hoocheyt sulcx verholen bleve/het welcke syner Ma. namaels ee͂ preiudicie/ende achterdeel mochte werden/en͂ met eenen de ruste ende vrede/hier te lande in beroerte stellen/verhopende datmen metter tijt sal bevin-de͂/dat onder alle die dienste͂ die wy eertijts moch-ten bewesen hebben/oft namaels bewijsen/desen dienst behoort ghehouden te wesen voor een va͂ de meeste/ende dat te passe comende. Mits welcken wy ons certeynlijck laten duncken/dat uwe hooc-heyt ons sulcx dan seer wel afnemen en sal conne͂. Hoewel wy dan/ Me Vrouwe/ niet daer aen en twijffelen/oft alle tghene wat syne Ma. wel eer-tijts/ia selfs als nu geordoneert heeft/ruerende de Inquisitie/ende de scherper onderhoudinge der Placcaten op t'feyt der Religien/en hebbe eenige rede͂/gront/ofte goede schijn/namelick om voorts te drijuen wat wijle͂ K. Caerle/hoochloflijcker ge-dachtenisse/tot goeder meyninge gedaen ende ge-sloten hadde: Siende nochtans dat de een tijt rege͂ de ander ongelijck is/ende verscheyden remedien mede brengt/oock dat alreets sedert somige iaren herwaerts/de voorseyde Placcaten/ al zijnse met ten rigoreusten ter executien ghestelt geweest/die oorsaecke zijn geweest van veel onracts ende swa-re inconuenienten: So ist voorwaer/ dat den le-sten wille ende resolutie van syne Maiesteyt/by

de

de welcke niet alleenlijck de ſelue verbiet/de voor
ſeyde Placcaten ghenſins te modereren/maer be=
ueelt duydelijc/expreſſelijck/ende corts om/ dat de
Inquiſitie ſtadt grype ende gheobſerueert/ item
de voorſeyde Placcaten ter ſcherper ende rigoreu=
ſer executie gheſtelt worden / ons goede oorſake
ghenoech gheeft te beduchten/hoe dat der voeghē
niet alleenlick de voorſeyde inconuenienten hoe
langer hoe grooter ſullē werdē / maer datter oock
wel mochte volgē een ſeer groote ruchelinge/muy
teryen/oproeren eñ oploopē ouer al/tot eenjamer=
lijcke verderſeniſſe vā t'gheheel lant/na dat wy het
volck geſtelt ſien/eñ hen alreede van alle cantē de
merckelijcke waerteeckenē voor oogen openbarē.
Cōſidererende dā het merckelijck eñ groot perijc=
kel/daer wy ons voor te beduchtē hebbē/ſo iſt dat
wy tot nu toe gehoept haddē/dat/oft by de Heerē/
oft by de Staten vandē lande/in tijteñ wijle uwer
hoocheyt Remōſtrancien hier vā ſoude gedaē zijn
worden/ten eynde de ſake te remedieren/ wech ne
mende de oorſake eñ den oorſpronck vā alle deſen
onraet. Maer nademael wy gheſien hebben/ dat
ſy/om eenighe oorſakē/die wy niet gewetē en con=
nē / haer daer toe noch niet veruoordert en hebbē/
eñ datter middeler tijt hoe langer hoe erger wort/
ſo dat de vreeſe zy voor de doore/ dat het gantſche
lant valle in onruſte/muyterije/ende zy in roeren/
ſo zijn wy bedacht gheweeſt/ ons deuoir te doen/
om onſen eedt te voldoen/ om ons eere te qui=
ten/ ende te thoonen den goeden wille ende lief=
de die wy dragen tot zijne Conelijcke Maieſteyt/
eñ ons vaderlant/ende niet langer te beydē/maer
ons lieuer voor deerſte vervoorderen het debuoir
te doen/gelijck alſt gerequireert is. D welck wy ſo
veel te vrijlijcker doē mogē/mids wy meer reden
hebben te verhopē/dat ſyne Ma. onſe waerſchou=
win=

winghe ons niet qualick af nemẽ en sal/siende dat de sake ons meer aengaet/danse doet yemandt an ders:want wy altijts meer aenstoots te lydẽ heb= ben/ende in meerder perijckel staen moeten/alsser dergheliјcke ruchelinghe op handen zijn oft ghe= schien/hebbẽde meestdeels onse huysen ende goe= den int veldt ligghende/tot prijs ende roof vã al= leman. Oock gemerct/dat achteruolgende int ge= nerale t'riguer der voorseyde Placcaten/ ghelijck als sijn M.expresselijck ghebiedt te procederẽ/soo isser niemandt van ons allen/iae in alle de Neder= landen van herwaertsouer/Godt gheue van wat staet ofte qualiteyt ende conditie dat hy oock sy/ vrij noch seker van te verbueren sijn lijf/ende sijn goeden daerneffens gheconfisqueert/ende onder= worpen te zijn den seggen van synen eersten ende slechstẽ vyandt die hy heeft/ welcke/ om een deel te hebben in de geconfisqueerder goeden/ wt zijn sal om hem aen te gheuẽ onder tschijnsel der Plac caten/soo dat gheenẽ anderẽ troost noch toevlucht ghelaten en wordt/dan alleenlijck inde dissimula= tie vãdẽ Officier/in wiens gratie/handt eñ macht/ lijf endẽ goet/gheheel ende al sal gestelt worden. Ter consideratien van dien/hebben wy dã so veel te beter reden/uwer hoocheyt in alder oetmoedic= heyt te bidden(gelijck wy oock metter daet by dese tegenwoordighe Requeste doen(de sake wel ende vuechlijck te willen schicken/eñ midts so seer vele daer aen gelegen is/ alsosaen alst ymmer moghe= lijck is/aen syn Ma.eenen sekeren ende eygẽ per= soon te seynden eñ wt te makẽ/ om de selue sulcx te veraduerteren/ende van onsent wegen in alder ghehoorsaemheyt bidden/dat hem belieue hier in= ne gheheel ende voor nu ende naemaels te versie= ne. Maer mits t'selfste niet gesijn en can/alsoo lã= ghe als de Placcaten stadt grijpen/eñ haer riguer

houdẽ

houden/aenghesien dat alle dese hooftsweere daer
wt rijst ende coemt:dat die selue Co. Ma.soo veel
doē wille/als daer toe te verstaē/ op dat de voor-
seyde Placcaten gheaboleert worden : want sulcx
sal bewonden worden van nooden te zijne/ ende
dattet moet zijn/so verre men niet en wil hebben
dat alle dese Nederlanden vā herwaertsouer in de
grondt verderuen/ ende gheheel verloren gaen.
Maer op dat zijn Co. Ma.geē oorsake en hebbe/
te peynsen dat wy(die niet en pretenderen/dā der
seluen in alder ootmoedichept gehoorsaem te zij-
ne)souden willen bestaen die selue te ringheleē/oft
wet te willen gheuen/na dat ons belieft (ghelijck
wy niet en twiffelen dat onse tegenpartije nemen
sal tot onsen achterdeele (soo sal syner Maiestept
belieuen ander ordinantien te maken / by aduyse
ende consent oft bewillinghe van alle de Staten/
int generale daer toe vergadert/ten eynde/ opt ge
ne bouen verhaelt/door beter/ vuegelijcker ende
eygentlijcker middelen/ende sonder so merckelijc-
ken perijckel/mach woorden versien.

Biddende oock in alder ootmoedichept/ dat ter
wijle syn Ma.onledich sal wesen met onser rechr
ueerdighe Requeste/ende daerop belieuen sal te
ordoneren / wat der seluen goet eñ oprecht duuct
te zyne/dat uwe hoochept daerentusschen de voor-
seyde ruchelinge voorcomen wille/ door een gene-
rale ophoudinghe/wtstellinge ende schorssinghe/
soo wel vander Inquisitien/als van alderley exe-
cutien der voorseyder Placcaten/totter tijt toe dat
sijn Ma.hier inne andsins sal geordoneert hebbē.

Wel duydelijck eñ expresselijck protesterende /
dat wy ons/so vele als ons competeren mach/ vā
ons deuoor gequeten hebbē/mids dese waerschou
winghe/so dat wy ons des van nv af ontslaē voor
Godt ende werelt:verclaerende / soo verre als

na-

naemaels eenich inconuenient/onraet/muyterye/ ruechelinghe oft bloetstortinghe hier wt volghet/ by faute in tyts in de weere gheweest/ende remedie daerinne ghestelt te hebben/ datmen ons des gheesins en sal mogen oft connen verwyten noch naer gheuen/ also schijnbaren quaet/ verborgen ende verholen ghehouden te hebben. Daer toe wy Godt/ den Coninck/uwe hoocheyt/ende de Heerē vanden Rade/eensamelyck oock onse consciencie tot eender ghetuychenisse nemen/dat wy hier inne gedaen ende ghehandelt hebben/gelijck als goede ende rechtsinnighe Dienaers / ende ghetrouwe Vassalen van sijn Co. Maiestaet/toebehoort/sonder int minste oft ergens inne ons deuoor te buytē gegaen te zijne. Waerom wy oock so veel te vlijtelycker ende vieriger zijn/ biddēde v hoocheyt/ dat de selue hierop letten wil / eerder meer quaets af coemt. Ende sy sal wel doen.

N°. 4. Hier op heeft de Regente/by Apostille ghemaect inden Raedt van Staten/alsoo gheantwoordt:

HAER hoocheyt verstaen hebbende / wat versocht ende begheert wordt by het ghene dat in deser Requeste staet begrepen heeft voor haer ghenomen/syner Maiesteyt sulcx t'ontbieden/te kennen te gheuen/ eñ te representeerē/ende by der seluen alle haer deuoor te doene/ diese sal connen ghedencken eenichsins te moghē dienen/om sijn Co. Ma. te beweghen ende te trecken/ om te accorderen tgene dat de Remostranten versoeckende zijn:de welcke ooc niet anders en behooren te verhopen/ dan wat sijnre aengheboren eñ oude godertierenheyt wel betaemt eñ ghelijckformich is/hebbende oock haer hoocheyt alreets/ eer de voorseyde Remonstranten te Houe compa-

reer-

reerden/ by assistentie ende aduijsse vande Gouuernenrs vanden Prouincien vanden Lande/ de Ridders vander Orden/ende die vandē Rade/nesfens haer wesende/onledich gheweest/eñ gedacht om te maken eenighe moderatie der Placcatē opt feyt der Religien/om de selue sijnre C. Ma.te representeeren eñ ouer te seynden. Welcke moderatie sy verhoept dat sulcke beuonden sal werden/ dat hem elckerlijck daer mede rederlijcker wijs sal moeten genoegen laten. Ende ouermits d'autoriteyt van haer hoocheyt/gelijck als de Remonstrātē selue wel mercken ende begrijpen cōnen/ haer niet soo wijt en streckt/als om te mogē doē schorssen ende ophouden de inquisitie met den Placcaten/ghelijck sy begheeren:oock dat niet goet en waer d'Lant sonder ordinantie oft ghebodt/ aengaende de Religie/te latē/soo verhoept haer hoocheyt dat de Remonstranten sullen te vreden zijn/ als dat sy tot sulcken fijne als bouē/aen sijn Ma. seynde/eñ te wijle men na de antwoorde vervachtende is/besorge / dat so wel de Inquisititeuren (waerder tot nu toe geweest zijn) als de Officiers respectiuelijck/discretelijck eñ by manierē/in haer officien voortvaren ende procederen/sulcx dat nie mandt gheen redene hebben en sal om daerouer te clagen.Betrouwende oock haer hoocheyt/dē voorseyde Remonstranten/datse hen dier vueghē hebben ende dragen sullen/dattet van ghenen noode wesen en sal/andersins daerinne te leuē oft te handelen.Eyndelijck dattet wel te verhopen zy/ mits de goede hulpe/ende het deuoor dat haer hoocheyt by sijne Ma.doē sal/dat deselue sal te vredē wesen vander plaetsen/ vander Juquisitie/ daer die is/ oock te ont slaen/na dien datmen heeft connē daer by mercken/dat alreets verclaert is op de Requeste der Hoofsteden van Brabandt / dat de selfste

daer

daer mede niet en sullen beswaert werden. Eñ sal haer hoocheyt so veel te stoutelijcker ende vrijlijcker die sake by zijnre Mt. veruoorderen/ten sulcken fyne ende effecte/ als bouen/ dat sy hout voor certeyn/dat der Remonstranten vaste voornemen ende meyninghe is / van niet nieus op te brenghē inder ouder Religie/ die inde landē vā herwaertsouer ghehouden ende gheobserueert wort/maer de selue te verantwoorden eñ te obserueren/soo verre als sy ymmer connen oft moghen.

Ghedaen by haer hoocheyt / tot Bruessel / opten 6. dach van April / 1565. voor Paesschen.

No. 5.

De Brieuen van Versekertheyt/ ghegheuen den verplichten Edelen.

MArgriete/by der gratien Gods/ Hertoginne van Parme / ende van Placentie / Regente eñ Gouuernante voor den Coninck mynen Heere/inden Landen van herwaertsouer/ Allen den ghenen die dese teghenwoordige sullen sien/ Salut. Alsoo een groot ghetal van Edel-lieden deser Landen van Herwaertsouer / ons ghelijckerhandt/van inde maent van April lestleden/ hebben ouerghegeuen sekere Requeste/ ten eynde dat zijnder Maiesteyt soude belieuen/wech te nemen eñ te niet te doene de Inquisitie eñ de Placcaten/soo wel oude als nieuwe/die sy seydē te wesen te seer straf / ende dat sy daer door niet en vermochten te wercke ghestelt worden / ende in stede vā dien te maken andere/met aduijs eude consente vande generale Staten vanden seluen Landē / welcke Requeste sy versochten / dat hy ons soude

worden

worden ghesondē aen zijn Maiestept/om daer in-
ne te versien/ende op welcke wp hadden vele groo
te raetslagingen gehouden metten Gouuerneurs
vanden Prouincien/ Ridderen vander Ordre/en-
de zijnder Maiestept Raden van State eñ secre-
ten/ende daer na al tselue/met onsen aduijse/ghe-
sonden eñ verthoont aen zijnder Maiestept / Eñ
want wp / bp aduijse als voor / beuonden/ dat ter
voorschreuen oorsake / de voorschreuen Edelliedē
souden mogen eenighe vreese oft achterdencken
hebben/dat zijn Mt.soude mogen qualijck willen
nemē die voorsz. Requeste/eensamentlijck het ver
bont/dwelck sp tot dien fijne met malcanderē ge-
maect haddē / ende alle tghene daer nae gevolcht
was / eñ dat sulcke achterdencken soude moghen
oorsake wesen vā meerder qnaet ende onruste/ in
desen voorschreuē Landen : Soo hadden wp oock/
bp aduijse eñ goetdunckē als voor/zijnder Maie-
stept versocht / dat insghelijck zijnder Maiestept
beliefte soude wesen/ hen te verleenē brieuen van
versekerthept/dat hen ter causen van desen / nae-
maels niet met allen bp zijne Maiestept en soude
geweten worden. Waer op zijn voorschreuē Mt.
ons heeft laten weten spnen goeden wille eñ mep
ninghe. Welcken achteruolgende/ Wp/ soecken-
de de weluaert/ruste eñ eenichept deser voorschre-
uen landen / eñ begeerende de voorschreuē Edele
suppliante te houden eñ te maken so vele te ghe
williger ter ghehoorsaemhept eñ dienste van zijn-
der Maiestept/na de verbintenisse die sp des heb-
ben/soo wter natuere/als vā weghen hens eedts/
ghelijck sp hen daer toe oock altijt hebben ghepre-
senteert/hebben/t'harer begeerte ende versoecke/
eñ achtervolgende de macht ende authoritept die
wp des van zijnder Maiestaet hebben / eñ ooc als
Regente ende Gouuernante generale der voorsz.

 Landen

Landen / by aduijse vanden voorschreuen Gouverneurs/ Ridderen vander Ordre/ ende Raet vã Statẽ neffens ons wesende/ tot haerder verseker-hept ghegheuen dese teghenwoordighe / gheteeckent met onser handt / inder formen ende manieren/ als volcht:

HAER Hoocheyt heeft doen wedercomen de Edele / Suppliantcn / den twintichsten van deser maent van Oogst/ om hen antwoorde te geuen op haer Requeste/waer en tusschen het so seer wel te passe is ghecomen/dat sy ontfanghen heeft brieuen van synder Maiesteyt / waer mede sy beter middel heeft ghecreghen/om haerlieden sekere ende absolute antwoorde te gheuen.

1. Inden eersten verclaert sy henlieden / dat syne Maiesteyt / considererende het ghene dat hare hoocheyt by aduijse vanden Heeren/Ridderẽ van der Orden / ende andere van synen Raden van Staten/ende Secreten/ der seluer heeft vertoont/ te vreden is / dat de Inquisitie / vander welcke sy hen beclaecht hebben/cessere.

2. Ten tweeden heeft syne Mt.geconsenteert/ datter ghemaect worde een nieu Placcaet: maer syne Maiesteyt en hadde noch niet besloten / oft het gheschieden soude by weghen van de generale staten/niet te min/haer hoocheyt verhoepte/ dat sy metten eersten/des resolutie soude hebben/nae dat syne Mt.haer hadde geschreuen. Eñ sal noch altijt gherne haer neersticheyt doen / ten eynde syne Mt. daer inne wil verwilligen/ ghelijck sy ooc anderwerf met brieuen ghedaen heeft.

3. Ende aengaende de versekeringhe/in haer leste Requesten vermaent / dat hare hoocheyt wel hadde van sinne gheweest/om haer die te gheuen/ voor also vele als in haer geweest hadde/ende nu/

gansche-

ganſchelijck hen mocht verſekeren (ghemerct ſy-
ne Mt. tſelue hadde geconſenteert/ haer des heb-
bende ghegheuen de autoriteyt) inder formen eñ
manieren/ſoo ſy ſoude vinden te behooren: waer
omme ſy hen verclaerde/dat ſyne Mt. begheren-
de allen achterdencken te benemen/ allen den ge-
nen die ſouden moghen vermoedẽ/ dat ſyne Mt.
vã hen qualick mochte weſen geinformeert / ende
elcken te benemen het miſvertrouwen / door deſe
troublen gheſproten / willende ghebruycken van
zijn ghewoonlijcke goedertierenheyt/ ende bouen
al ſchouwẽ alle verbitterheyt/ was te vreden / dat
haer hoocheyt / om alle deſe ſwaricheden te doen
ceſſeren/ hen dede leueren alle alſulcke brieuẽ/ als
daer toe ſouden dienen / ende in ſulcker formen /
als ſy tot haerder meerder verſekertheyt ſoude
vinden gherequireert te weſen / ende dat vanden
ſaken voorleden. Gehoudelijck dat ſy hen voegen
ghelijck goede ghetrouwe Vaſſalen ende Onder-
ſaten van ſynder Mt. Betrouwende/ dat ſy niet
en ſullen mencken int debuoir dat ſy hem ſchul-
dich zijn / waer in haer hoocheyt was te vreden/
teghenwoordelijck te verſtane.

4. Ende ſoo ſy nv hebben volle ende ghenoech-
ſame voldoeninghe/ So en wil haer hoocheyt niet
verworpen den offer dien ſy te meer ſtonden had-
den ghedaen / van hen te inployeren ten dienſte
vã ſyne Maieſteyt/ende haer hoocheyt / voor het
weluaren/ruſte ende eenicheyt vanden Lande/eñ
tot het ghene ſy van ghetrouwicheyt ende natue-
re weghen/verbonden waren te verſtane.

5. Welcken volghende / haer meyninghe was /
dat ſy haer ſullen gelouẽ: Eerſt/dat ſy niet en ſul-
len doen noch vervolgẽ/directelick noch indirecte-
lick/yet/dat ſoude weſen tegen ſyne Mt. ſyne ſta
ten/ landẽ/ oft onderſaten ; maer hen ganſchelick

voeghen / om te doene alle het ghene / dat goeden ende ghetrouwen Vassalen ende ondersaten toestaet te doene teghen haren Ouerheere eñ natuerlijckē Prince: eñ dat doende met alle hare macht/ ende ter goeder trouwen / helpen beletten de teghenwoordighe troublen/opruerinnghen ende onrusten / ende om dese opghemorpen Gemeynte te helpen bedwinghen/ende dat dese berooningen/ plonderinghen / eñ verwoestinghen vande Tempels/Kercken/Cloosteren ende Godshuysen/ouer al cesseren/ bysonder oock bystant doen/om te doē castijden de ghene die sulcken sacrilegien/ouerlast ende boosheden ghedaen hebben / ende dat oock gheen onghelijck en worde ghedaen eenigen gheestelijcken persoonen / dienaers vander Justitien / edellieden noch anderen ondersaten oft vassalen van zijnder Maiesteyt.

6. Dat sy ter goeder trouwen haer wterste ernstichept sullen doen/Dat de wapenen by der ghemeynte aenghenomē/ daer so veel quaets alreede door geschiet is/eñ noch mochte toecomen/tersiōt afghelaten/ende ter neder ghelept worden.

7. Dat sy na haer vermoghen alle goet debuoir doen sullen/om te beletten dat de predicatien niet en gheschieden in plaetsen daer sy noch niet ghedaen en zijn / ende dat sy inden plaetsen daer die alreede metter daet ghedaen zijn/ sullen beletten/ datmen daer niet en ghebruycke wapenen/schandale/ende desordre publicque.

8. Voort/dat sy hen sullen imployeren ende helpen (na de verbindtenisse ende eedt van ghetrouwicheden / dien sy aen syne Mt. hebben / om te weeren alle wtlandige vyanden ende wederspannighe van syne Maiestaet ende vanden Lande.

9. Eyndelijck/ ghemerct het Credit / dat sy moghen hebben neffens den ghenen/ die tegenwoor-

delijck

delijck gealtereert zijn/om de Religie ende anders sins / neerstichept sullen doen / om haer te doen submitterē/tot het ghene by syne Mt.met aduyse vā zijn generale Statē/ voor de voorderniſſe/ruste eñ eenichept der Religien/geordineert sal wordē.

Ghedaen tot Bruessel / den drpentwintichsten dach van Augusto / 1566. Ondergheteec= ken: Margriete.

DOen te weten/ dat/ alle de saken voorschreuē ouergheinerct/ende achteruolgende den con= sente ende wille vā synder Maiestept/ eñ den last ende macht die wy vander seluer hebben/ Wy/in= den name ende wt crachte vanden voorschreuē la= ste/hebbē geloeft eñ gelouen by desen/ dat ter sakē vander voorschreuen Requesten/ eñ verbondt oft compromis voorschreuen / ende tghene daer nae gheuolcht is / tot noch toe/ niet met allen/ by zijne voorschreuen Mt.noch by ons/hen en sal ghewe= ten wordē/mits den eedt eñ geloefte die de voorsz. Edelen/so wel voor hen seluē/als voor d'ander ge cōfedereerde/ons hebbē gedaen/na wtwijsen den puncten ende articulen bouen verhaelt/daer af sy hen verbinteniſſe ouergheleuert hebben.

Waeromme wy begheeren / ende van wegen zijnder Mt. ordōneren eñ beue= len allen Gouuerneurs/Ridderē vander Ordre eñ lieden vandē Rade vā Staten voorschreuē/Hoof= de/Presidēt/eñ lieden vandē secreten Rade/eñ al= lē anderē Insticieren eñ Officieren vā zijner Mt. dien tselue aengaen sal : Dat sy dese tegēwoordi= ghe versekeringhe/ onuerbrekelick onderhouden/ eñ doen onderhouden t'allen dagen : eñ dat sy de voorseyde suppliantē / van allen den inhouden vā dese tegenwoordige / doen laten eñ gedoogen/ ghenieten ende ghebruycken volcemelyck/ vrede=

 lijck/

lijck/ eñ eewelijck/ sonder hen te doene/ stellen oft gheuen//oft te ghedooghen/hen ghedaen/ gestelt oft gegeuen te worden/nu noch in toecomende tijdẽ/ directelijck oft indirectelijck/ eenich hinder oft belet ter contrarien / noch oock metter daet yet te attempteren tegen den voorschreuen suppliantẽ/ ter saken voorschreuen/in gheender manierẽ/wãt de believe van synder Mt. eñ van ons is sulcke. In ghetuyghenisse vanden welckẽ/hebben wy dese tegenwoordighe gheteeckent met onsen name/ ende daer aen doen hanghen onsen seghel. Ghegeuen inder stadt van Bruessel/ den 25. dach van Oogst/int Jaer ons Heeren/Duysent/ vijfhõdert sessentsestich. Gheteeckent opte plijcke ter rechter sydẽ/ Margarita : eñ ter slincker sydẽ/ Op expresse ordinantie vã haer hoocheyt : eñ Onderteeckẽt/ D'Ouerloepe : Eñ besegelt mettẽ segel van haer hoocheyt/in rooden wasse op dobbelen steerte.

No.5.

De Brieuen daer teghen by den Gheconfedereerden/der Regente ghegheuen.

Vy Lodewijck/Graue van Nassou/ Eustaes vã Fiennes / Heere vã Esquerdes/ Caerle vã Reuel/ Heere vã Andriguies/ Bernardt van Merode/Heere van Rumen / Caerle de vander Noot/Heere van Risoor/ Joris van Montigny/Heere vã Noyelles/ Marten van Serclaes/Heere vã Tilly/Philips vã der Meeren/Heere van Sterbeke/Philips vã Marbais/Heere van Louuerual/ Jan vã Montigny/ Heere van Villers/ Caerle van Lieuin/Heer van Famars/ Franchoys van Haeften / Jan le Sauuaige / Heere van Escaubeke / Soo wel in onsen

eyghen

eyghen name/als ghelijck ghedeputeerde ende ge-committeerde van allen den anderen gheconfede-reerden Heeren ende Edellieden / hebbende inde laestleden maendt van April/aen syne Maiesteyt Requeste ghepresenteert/ aengaende het feyt van de Inquisitie eñ Placcaten / nopende de ketteryē. Alsoo wy op heden ontfanghen hebben van de hoochgheboren vermogende Princesse/ Mevrouwe de Hertoginne van Parme eñ Plaisance/voor den Coninck/Regente ende Gouuernāte ouer desen Nederlanden / sekere opene brieuen van hare hoocheyt/ gheauctoriseert by den Coninck/ onsen Ouersten Heere ende natuerlijcken Prince/inder formen ende manieren nauolghende.

Margriete by der gratien Gods/Hertoginne van Parme ende Plaisance/ Regente/ etc. Als inden brieuen van versekerheyt bouen begrepen: Doen te weten / dat wy/ achteruolghende den seluen brieuen van versekertheyt/ gheloeft hebben ende ghelouen/by onse warachtighe hulde ende ghetrouwicheyt / ende in woorden van Edellieden / ende van oprechtighe ende ghetrouwe Vassalen ende Ondersaten van syne Maiesteyt / Dat wy / soo wel voor ons / als voor ende inden name van allen den anderen / daer af wy zijn ghedeputeert / ende macht / commissie / authoriteyt/ ende beuel af hebben : (Voor de welcke wy ons sterck maken) alle ende elckerlicke de poincten ende artijckelen bouen ghescreuen/ sullen onderhouden / naevolghen ende volvoeren / ende door de selue onse mede verplichte sullen doen onderhouden/navolgen eñ volvoerē. Tot welcken eynde/ wy onse voorseyde verbondt houden nul/gecasseert/ende te niete/ter tijt toe ende soo langhe / als de voorseyde versekertheyt by haer hoocheyt/wten name van syne Mt. toeghe-

sept/volstandich blijuen sal. In kennisse vanden welcken/wy dese tegenwoordighe hebben gheteekent met onse namē. Gedaē te Bruessel voorschreuen/den voorseyden vijuentwintichsten dach van Augusto/inden Jare van 66.voorgenoemt. Aldus onderteeckent.

Lodewijck van Nassau/Eustaes van Fiennes/ Bernaert van Merode/C.de vander Noot/Caerle van Reuel/Loris van Montigny/Philips vander Meeren/Philips van Marbays/ Heere van Louuerval / J.vā Montigny/Heere vā Villers/ Caerle van Lieuin/Heere van Famars / Jan de sauuaige/Merten van Tserclaes/ eñ Franchoys van Haesten.Ende opten rugge stont gheschreuen: Op heden den vijuentwintichsten Augusti 1566. hebben de ghedeputeerde ende ghecommitteerde vanden verplichten Heeren ende Edellieden/int witte van desen vermelt/(behaluē dē Heere van Tilly/ende Franchoys van Haestē/absente)so wel voor hen/als voor ende inden name van alle den anderen haren mede verplichten/gedaen den behoorlijcken ende solemnellen eedt/van te onderhouden/naevolghen/ende volvoeren alle eñ elckerlijcke de poinctē ende artijckelen/ int witte van desen begrepen.Ende dat in handen vā mynē Heeren den Princen van Oraengen/eñ van Gaure/den Graue van Hoorne/den Heere vā Hachicourt/ende den Raetsheere Assonleville/ daer toe by hare hoocheyt ghecommitteert. Aldus onderge schreuen/ My daer by zijnde. Ende geteeckent/ D'Ouerloepe. Onder stont noch gheschreuen/ Den xxvij.dach der voorschreuen maent Augusti/ Inden seluen Jare van 1566.hebbē de voorschreuen Heere van Tilly/ende Franchoys van Haesten/ na dien hen was ghedaen lecture vandes int witte begrepen is/Oock haer namen eñ hanteeckē

daer

daer by ghevoecht/ende gedaen dẽ voorseydẽ eedt in handen van mijn Heeren den Prince vã Gaure/den Grauen van Mansfelt/ende van Hoorne/Den Heere van Hachicourt/ende den Raetsheere/Assonleville/daer toe by hare hoocheyt gecommitteert/so voorseyt is. Onder gheschreuẽ/My oock daer by zijnde/Ende gheteeckent:

D'Ouerloepe.

De besloten brieuẽ daerop by haer hoocheyt/aen de raden eñ steden gesonden.

Margriete byder gracien Gods/Hertoghinne van Parma/vẽ Plaisance/etc. Regẽte eñ Gouuernãte.

LIEVE ende wel beminde/wy en willen niet laten v te aduerteren/hoe dat de Coninc mijn Heere/by sijn brieuen vanden xiij. der voorleden maendt ons heeft laten weten sijn resolutie op het ghene wy hem hadden gheschreuen/ende versocht van de maent van Mey lestleden te voren. Daer op sijn Maiesteyt niet eer en hadde antwoorde connen gheuen / soo hy verwachtede de coemste des Marckgrauen van Bergen ende Saenreheere vã Montigny/by ons neffens sijn Maiesteyt/afgheveerdicht/tot rapporte vanden welcken/ de principale sake daer was ghedragende. Ende eerst aengaende der Inquisitien/sijn Ma. ooghe nemẽde opt ghene wy hem haddẽ verthoont by aduijse vanden Heeren vander Orden/ende vã die vãden Raden van state ende secrete neffens ons wesende/is te vreden dat die cessere:ende aengaende

den Placcaten ghemaect opt feyt vander Heresie/ is te vreden datmen nieuwe make / regard hebbende dat het H. Kersten gheloove ende sijnder Ma. hoocheyt bewaert worde: Noch niet geresolueert hebbēde/oft tselue sal gheschiedē/by middel vanden generale Staten oft anderssins. Waerop wy hem anderwerf hebben gheschreuē wel ernstelijck/ eñ verwachten cortslijnder voorschreuen Maiesteyt goede meninge ende wille.

Voort/ Alsoo wy synder Maiesteyt verthoōt hebben het achterdencken dat die Edellieden die ons inder lestleden maendt van April ter sulcken eynde hadden Requeste ouergegeuen/warē/hebbende/dat sijn Ma.de voorschreuen Requeste/eñ het verbont daerop by hen tsamen gemaeckt/qualijck soude mogen nemen/ welck achterdencken/ soude moghen maken een misvertroumen/ ende by consequent oock troublen ende beroerte inden Lande: Soo heeft syn Maiesteyt/ willende ghebruycken van ghewoonlijcke goedertierenheyt/eñ niet soo seer hatende als verbitteringe/ te vreden gheweest/ dat/ inghevalle wy saghen dat datselue soude connen doen stillen dese swarithedē (gelijck ons des de beloefte ghegeuen is) wy hen des behoorlijcke versekeringe souden doen/ in alsulcker formen ende manieren/als wy souden vinden gerequireert/dwelck gedaen is ende hem toegeseyt/ dat het by sijn Ma.noch by ons en soude ghewetē worden/wt redenen vanden saken die ghepasseert zijn/ behoudelijck dat sy hen voortane reguleren/ ghelijck goede getrouwe ondersatē/ ende Vassalē van sijnder Ma.ende moeten oock alle Verbondē blijuen nul/van onweerden/ ende ghecasseert so langhe als tghene dat hy ons wten naem van sijn der Ma. beloeft is/ghehouden wordt/ghelijck ghy sien sult byden acten daer op gemaect.

Ad-

Adverterende voort/ dat sijn Maiesteyt wilt ende meynt/ te onderhouden de warachtighe oude Religie Catholijcke/ende dat de Gouuerneurs/ Raden/Officierē ende wettē /hen wterste neerstie heyt doen / op dat/ter wijlen sijn Ma. herwaert ouer coemt om Ordre te stellen/gheē incōuenienten toe en comē. Dwelck hy beloeft corts te doene/ eñ soo haest hem eenichsins sal mogelijck wesen.

Van allen welcken dingen/als dienende totter eendrachtichevt ende ruste vanden tegenwoordigē troublen/wy v wel hebben willen waerschouwē/ op dat ghy v des so vele te meer vercloect/om v wel te quijten/als goede ghetrouwe ondersaten van sijnder Ma.en synen heylighen ende goedē wille na te volghen/ eensamelijc den quaden/oproerigē ende verstoorders vande ghemeyne besten/te wederstaene / tot voorderniſſe vanden diensten van sijnder Ma.vande ghemeyne ruste eñ weluaert vanden Lande/ende van v seluen int particulier. Lieue eñ seer beminde onse Heere Godt zy met v/ Wt Bruessel desen 26.dach van Augusto/1566.

No.6.

Copie vanden brieue gheschreuē by dē Coninck/met sijn eygen handt/aē den Prince vā Oraengiē/ouerge set wten Spaensche.

VWEN brief vanden xxvij. Mey/heb ick met goede genegentheyt ontfanghen/ eñ daer na den genen/dien ghi my hebt gheschreuen den xiiij. vā Junius/ende hoewel dat ghy sult alrede mogē hebbē verstaē door t'ghene ic hebbe geschreuē aen mijn sustere/de clene redene de ghy hebt om te peysen tgene ghy my schrijft in uwēbrief vā 27.Mey/

maer eer heel diē contrarie/ ende voorwaer het is seker/dat ghy v seer soudet bedriegen/achterdencken nemende/ dat ick v niet volcoemmelijck en soude betrouwen: Ende al hadde yemant neffens my contrarie officie willen doen/so en ben ick soo lichueerdich niet/dat ick sulcx soude gheloeft hebben/hebbende soo grooten experientie van uwer ghetrouwicheyt/ende van uwen diensten:daerom moecht ghy vrijelick sulck achterdencken latē varen/ende v rusten op de brieuen die ick/dien aengaende/v eertijden heb gheschreuen/eñ op v wercken:ende niet lettē op het gene dat eenige/die mogelijck vyandē zijn van mijnen dienste ende uwen weluaren/v mogen te verstaen gheuen. Ende aen gaende den oorlof diē ghy begheert om v staten te verlaten/ my is leedt dat v sakē particulier/ zijn in sulcken state als ghy segt: Maer wesende de saken van dien lande/inder voeghen so sy zijn gelegen/en can ick niet ghelaten v te segghen/ dat het gheen reden en ware/dat sulcke persoonē als ghy zyt/ Inden welcken ick my betrouwe/ende gerust stelle/die verlaten/bysonder/ nae dien ick soo verre van daer ben/maer waer eer behoorlyck dat die ghene die in hare huysen waren/toeliepen tot desen noot/ ende hen imployeerden int ghene daer sy toe verbonden zijn/ghelijck ghy tegenwoordelijck gedaen hebt/gaende Tantwerpen / daer ick groot contentement af ghehadt hebbe/ ende ben wel versekert/dat ghy aldaer doen sult/als het ghene dat meest sal wesen bequaem voor mynē diēst/ ende voor de ruste ende versekerthеyt van sulcker stadt ende vanden landen / ende om te versien op de ongheregeltheden die aldaer zijn sullē/ ghelijck ick v dat betrouwe/ende wel expressel ijck v belaste: eñ weet wel/dat ghy v niet anders thoonen en sult/dan ghy v alle v leuenlanck ghetoōt

en

en hebt. Ende op dat ghy moecht sien hoe vrijelick ick met v handele/ en wil ick niet laten v te seggē/ datmen hier vele heeft ghesproken/ vā dat v broeder hem heeft ghevonden inden saken die aldaer omgaen/ ende want ick niet en can ghelaten/ van des seer te ghevoelen/ soo belaste ick v/ dat ghy besiet wat remedie daerinne soude moghen genomē worden/ om niet voorder te gane/ ende tselue stilt. Ende duncket v/ dat het zy/ hem eenighe daghen van v te doen/ doet het.

Wten Bossche van Segonia den eersten Augusti 1566. Gheteeckent

Philippe.

Ende opten rughe/

Aenden Prince van Oraengien.

Brieuen gheschreuen by Francisco D'Alaua/ des Conincks van Spaengien Ambassadeur in Vranckrijck/ aende Hertoginne van Parma/ etc. Gouuernante.

ME Vrouwe/ de waerschouwinghe die uwe hoocheyt my heeft ghedaen/ vanden handelinghen vā daer/ heeft in my versterckt de opinie/ die ick altijt gehadt hebbe/ dat dese veranderinghe niet en gheschiede sonder heymelijck verstant ende support/ vanden meesten grooten/ sonderlinghe oock vanden Vrpen x/ die soo goeden ghelaet thoonen: want/ ghelijck uwe hoocheyt/ het selue/ met grooter ernsticheyt ende wijsheyt/ wel heeft gade geslagen/ So mach sy oock vastelijck ghelouen/ dat van dien Vrpen alle het quaet coemt. Ick en heb niet ghelaten/ van synder Maiesteyt/ van alle saken te aduerteren/ ende

x. Hy beteeckent hier den Prince vā Orāgē &c Graue vā Egmōt dē Graue vā Hoorne.

int

in besonder oock van dit punct/Ende hen wel ver-
sekert/dat/ghelijck uwe hoocheyt tselue heeft ghe-
recommandeert aen sijnder Ma.de selue niet latē
en sal/ hen te tracteren/ soo dat behoort / ende na
uutwijsen van uwer recommandatien:ende sy mo
ghen des wel zijn versekeert/dat sy de eerste sullen
wesen/daer sijn Ma.hem aengrijpen sal/ niet om
hunnen respecte/te gebruycken van eenighe gra-
tien /want sy der seluer niet werdich en zijn/maer
om hen te doen straffen ende castijen soo haer re-
belle wel verdient. Maer nochtans en mach uwe
hoocheyt/hen ghensins daerom eenich quaet ghe-
laet thoonen /noch eenighe maniere/ van harer
qualijck te vreden te wesen/van sorghen/dat de sa
ken/daermede verargert mochten worden: maer
hen altijt onderhouden inder hope/dat sijn Ma.
hen houdt ende bekent voor sijn ghetrouwe die-
naers/dwelck tersakē seer voorderlijck sal wesen:
want ter wijlen sy hen sulcx laten wijsmaken/can
men hunder bet ghebruycken. Maer als den tijt
sal ghecomē wesen/soo salmē hē wel op een ander
maniere aenspreke/ eñ mach haer uwe hoocheyt
wel versekert houdē/dat/ ghelijck sy goeden wille
heeft om hen te doene ontfangē het payemēt/dat
sy hebbē verdēt vā sijn M.gheē mijnd affectie en
sal hebbē van desen aengaende te doene/des van
noode sal wesen. Voort/ Me Vrouwe/aengaende
dat uwe hoocheyt my heeft laten wetē/ van u te
waerschouwē/(wat versekertheyt wy hebben van
den bystandt ende secours uut Vranckrijck/ben ick
bedwonghen uwer hoocheyt te segghen/ datmen
ons der gheloeften vele ende ghenoech doet/maer
ick duchte/dat tselue ons niet seer te stade en sal
comen/ende dattet int eynde maer al woordē zijn
en sullen:want sy en hebbē noch den wille noch
den middel/om ons by te stane/so sy ghelouen : te

meer

meer/mits dieē de Huguenooten /herwaertouere/ sterck zijn ende thooft opheffen. Ic en sal euē wel niet laetē te doene/ tgene dat mogelijck wesen sal/ waer af ick uwer hoocheyt/t'allen ghelegentheden sal waerschouwen. Maer ick bid haer/ bouen al/ dat sy haer draghe ende gouuernere met een groo te bedecktheyt ende dexteriteyt/ aengaende desen drien/die ick v ghenoemt hebbe. Hier mede/ etc. Wt Paris den 29. Aug. 1566.

Andere Brieuen vanden voorschreuen Ambassadeur des Conincks van Spaengien in Vranckrijck/aen de Regente in Nederlandt.

No. 7.

ME Vrouwe/Hoe wel ick v heb gheschreuē wel int lan ge sedert 15.daghē herwaerts/ is ooc door den Poste die van Spaengien quam / ende hier door passeerde den 26. der voorleden maent/Nochtans/want ick ghisteren hebbe ontfaen brieuen van Spaengien/en heb niet willen laten/v hoocheyt des tersiōt te waerschouwē/ ende haer te sendē de Copie van twee brieuen/diemen my schrijft/by de welcke sy vele particulariteyten sal moghen sien/van dē welckē ick my versekere/ dat sy wel te vreden sal wesen/ besondere ooc te verstane/de goede ordre die sijn Ma.gheeft ende de groote ghereetschap die sy van daghe te dage maeckt/ so wel om te wederstane der vloete van het crijsvolck des Toricx/so verre sy haer vōdt inden cōsten van aldaer/ ende eenighen aenslach daer meynde te doene. Als oock om al sijn ondersatē weder te brengē totter gehoorsaemheyt vā God eñ vā sijn Ma. Vwe hoocheyt sal ooc merckē/hoe wel men hem te vredē houdt/vand maniere/ so sy haer heeft ghedragen na de veranderinge/toeghe-

comē

comen inden landen/daer sy is/ eñ hoemen bouen al heeft goet eñ wel dienende gheuonden/ het leste punct/vanden heymelicken verstanden eñ stercke plaetsen. Inder vuegẽ/dat daer door zijn Mt. nu wel verhoept/ met luttel moeyten eñ tegenstoots/ te comẽ ten wtersten vã zijnder meyningen / des sy indẽ beghinsel twijfel hadde/ besonder so verre de vremde hen des niet te seer en moeyen/ ende oock door middel van het goet voortvarẽ vander wijsheyt eñ dexteriteyt / daer mede uwe hoocheyt dese geheele sake heeft begonst te beleydẽ. Eñ ick mach u wel versekerẽ Mevrouwe/dat zijn Mt. is uwer hoocheyt toescrijuende de behoudinge vã zijnder Nederlanden/ naest God/ de welcke door zijn gracie/sal maken/dat vã dit quaet/ dat aldaer toeghe comen is/ zijn Mt. soo grooten voordeel eñ bequaemheyt sal trecken / als vande selue landen te sien gebrocht onder zijn volcomẽ gehoorsaemheyt ende inden staet regle / eñ regeringe/ daer toe syne voorsaten noeyt en hebben connen gherakẽ/ eñ zijn Mt. van so langhẽ tijt na verlangt ende ghesocht heeft / Eensamelijck vã met deser oorsaken (die gheen goet dienaer vã zijn Mt. haer en sal raden te laten verloren gaen) middel te hebben van t'onder te brengẽ de eene/eñ haer quijt te makẽ vã de andere / der gheenre die haer sal goetduncken/ eñ die sy sal mercken te wesen om namaels hen te mogen stellen regẽ den voortganck van zijn saken eñ handelingen indẽ voorschreuen Landen. Ende want het punct / Mevrouwe / daer aen my alsnu meest dunct gheleghen te zijne/eñ ooc meest vã cõsequentien te wesen/ is/ datmẽ lancx so meer/versekere de vermomde dienaers/die ghy weet P/ soo en sal uwe hoocheyt (belieuet haer) niet quaet vinden/ dat ick haer dickwils heb gewaerschouwt/eñ nu wederom doe gedencken/van metten seluen te tempo-

p. Hier beteeckẽt hy dẽ Prince Orangen/ dẽ Graue

temporiseren eñ veynsen/ eñ van hemseluẽ so verre te bedwingen// als vã dien dickwils te verhalẽ/ eñ door wtghemaecte persoonen hen doen verhalen de groote goede opinie/ gheuoelen/ eñ voldoeninge/ die zijn Mt. van hen wercken ende actien heeft/ eñ vanden goedẽ willẽ ende affectie/die zijn Mt. hen draecht. Ja tot hen te affirmeren/dat sy geloeft ende seyt/dat sy haer so ouergrootẽ dienst hebben ghedaen/dat se haer beuindt eñ geuoelt in hen gehouden / van dat zijn Nederlandẽ noch zijn onder sijn gehoorsaemheyt/ende dat de selue sou der henlieder tegenwoordicheyt eñ wijsheyt/ souden ghewordẽn zijn eenen roof vanden vreemdẽ / oft ghebaept hebben int bloedt van zijn eygen ondersaten: Want al waert/ Mevrouwe/dat sy waren alsoo geueynst eñ loos/alsmense maect. Nochtans den tijt eñ de bequaemheyt vereyschen / datmen om den dienst vã zijn Maiesteyt/neffens hen gebruycke/ van sulcken ghemaecten consiigen redenen/ eñ spraken : Eñ ick gheloue dat uwe hoocheyt by experientie beuinden sal/dat sy wat dienẽ eñ helpen sullen/ om hen te onderhouden/ oft ten minsten/om hen te doen binnen houden / ghelijck wy alreede wel ghewaer zijn worden/ niet alleenlijck hen persoonen aengaende : maer ooc rurende de Tweeq/die na sijn Mt. gereyst zijn/ metten welcken men niet en heeft versuymt / hem te houden seer looslijck eñ behendelijck/ hen doende soo goeden onthael/dat sy niet en sweeren/dan byder getrouwicheyt die sy haren meester schuldich zijn. Maer aen d'ander syde heeftmen soo goeden ordre ghestelt/ eñ sulcken listen gebesicht onder hen volck/ dat/ volgende den voet daer uwe hoocheyt aduijs af gaf/ syliedẽn niet en sullen connẽ seggẽ oft doen/ men en sal daer af wel gewaerschouwet wesen : daer en tusschen heeftmẽ wel voor hem ge

vã Egmõt dẽ Graue vã Hoorne / eñ andere groote Heeren vandẽ Nederlandẽ.

q. Dese twee zijn de Marquis Van Bergẽ/ eñ de Baenderheer vã Montign.

nomen/ van hen te doen blijuen houden goede residentie neffens zijn Maiesteyt / eñ van hem niet te laten vertrecken/ niet meer dan den Heere van Ibermont [r] / die oock wel meynde terstont weder om te keeren. Maer ick en can niet ghelaten van v te segghen/ Me Vrouwe/dat het meeste quaet/ dat ick alsnv in deser saken mercke/ is/dat de ghene die neffens zijn Mt. meest machten eñ geloofs hebben/ Ja oock de Hertoghe eñ Prince [s] accorderen wel tsamen/aengaende het castijen/maer niet inden middel/ want d'eene dringt soo hert/als hy can/dat syne Mt. ouerreyse: eñ d'ander/ ter contrarien/is tselue belettende/vertreckende/eñ bringhet andere nieuwe middelen by. Aengaende vã my / my heeft altijt ghedocht/dat in sulcken saken de teghenwoordicheyt vanden Meester wel dienẽ soude / eñ dat bouen al neersticheyt eñ haeste daer toe nootelijck waren : Jae dat het te bouen comen vander sake daer in ghelegen was / eñ datmen tot onverwachte eñ haestighe siecten / moeste vuegen rassche remedien/iae oock gheweldighe eñ violente/ dwelck is de opinie/daer op zijn Mt. (soomen my met een cleyn woordekẽ alleenlijck laet wetẽ) alsnv heel vastelijck haer heeft ghesloten ende ghe arresteert. Eñ dat ten seluẽ dage / als sy lestmael/ na haer siecte/te Madrid quam/ sy swoer in tegẽwoordicheyt vanden voorschreuen Heeren/ dat sy wel wiste/dat int ghene/dat in syne Nederlanden was gedaen / was vercort/niet alleen zijn reputacie/maer oock den dienst van God/ende dat tselue haer so na ginck/ dat sy eer soude auontueren alle de reste van synen Landen/ dan vã sulcken rebellen niet te doen een castijement exemplaire / ten aensiene der gantscher Christenheyt . Eñ tot dien eynde sloot alsdoen ter seluer plaetsen syne Mt. vã te scheyden wt Spaengien / soo haest haer mogelijck

r. Dit is dẽ Raetsheere Renaert.

s. Hier worde betecckẽt de Hertoge vã Aluen eñ de Prince vã Eboli Ruygomes.

gelÿck soude wesen / ende met haer te nemen den Prince synen Sone / eñ de Coninginne / (diemen nochtãs meynt/dat harẽ wech door Vrancrÿck sal mogen nemẽ) latende int Lant voor Gouuernãte sÿn Suster/eñ syne Neuen de twee Sonen vandẽ Keyser/met haer/hoewel dat de voors. Heer Keyser soect den outsten vã daer te hebben / eñ dat de Hertoghe eenige dagen te voren de Zee soude passeren/om te ververschẽ de garnisoenẽ vã Italien/ eñ de beste eñ outste soldaten eñ Capiteynen daer wt te trecken/eñ in hen plaetse te latẽ de ghene die met hem wt Spaengien trecken sullen: Dat syne Mt: corts daer na comende in Italien/soude sprekẽ met eenigẽ Princen eñ Potentaten/ eñ ooc met dẽ Paus/eñ daer na mettẽ Keyser/eest mogelÿck/ om tsamen te beuestigen hen Raden eñ machten / aenden welckẽ sy alreede begheert heeft/ twee vã synen Regimenten/diemẽ oock niet en twÿfelt/sy en sal die wel verweruẽ/Hoe wel de Keyser/mits der oorloghen die hy heeft metten Torck / alnoch geen versekerde antwoorde en heeft connẽ geuen. Dwelck ghedaen/ eñ de ordre dier tot synen voornemẽ behoeft/gestelt wesende/maect sÿn Mt.sÿn rekeninghe/ van te blÿuen indẽ Graefschappe vã Bourgoengien/om daer na af te comen inde Nederlanden/met sulckẽ heyrcracht/als vã noode sal wesen/navolgende dat sÿn ondersaten hen sullen dragen / eñ de maniere die sy sullẽ houden vã hen te verootmoedighen/oft wederstant te doene/ om hem te doen onderdanicheyt bewÿsen/ eñ Gode al vorẽ. Voort dunct my/ Mevrouwe/dat ick niet en behoore te laten/v te seggẽ/Hoe dat de Palsgraef eñ de Lantgraef van Hessen/ende andere Luytersche Vorstẽ/herwaerts gesondẽ hebben twee Ambassaten/ diemẽ seyt Docteurs te wesen/ d'een genoemt Junius / ende d'andere Dauid ; die hier

ghe=

gecomen zijn ouer een maendt oft vijf weken / onder t'decksel van te comen heysschen sekere penningen/die de voorschreuẽ Vorsten/duerende den troublen vã desen rijcke/ hebben geleent dẽ Hoofden vanden Hugenoys/eensamentlijck om dẽ Coninck van Vrancrijck te recõmanderen de ghene/ die daer houden hen fraey Religie. Maer inder waerheyt (nae dat ick heb connen vernemen) om metten voorsz. Huygenoysen eenighe practijcken voort te stellen / eñ eenighe nieuwe middelen aen te geuen / om wat aen te grijpen tegen den Staet eñ Landen vã zijn Catholijcke Mt. Eñ want ick van een goede plaetse warachtelijck heb verstaen gehadt/dat eenighe vanden Rade vandẽ voorscreuen Coninck eñ Coninginne/ia ooc vandẽ grootsten eñ oudtsten (hoe Catholijck dat sy henseluen oock seggen te wesen) waren vã aduijse/hen metter oorsake van dese Ambassade te behelpen / om metten voorsz. Vorsten eenich verbont te maken/ eñ metter vrientschap ende cõfederatie vandẽ seluen/hen te stercken/ Soo hebbe ick sekere daghen beladen geweest/om te vindẽ middel om dat voornemen te scheuren. Maer na dien de Cardinael t in deser stadt so wel te passe is gecomen/ (de welcke inder waerheyt alhier wtnemende goede diensten doet / eñ noch meer doen soude/hadde hy den middel) so heb ick hem gheweest besien/eñ langhe met hem gesproken vander importantie deser saken/ eñ vander consequentie/die sy treckt ter verdruckinghe der Catholijcker Religien deses rijcx / eñ heb hem wel doen verstaen eñ weghen/ dat dit niet alleen en quã ten achterdeel vandẽ Coninck/ mynen Meester/maer ooc van synen eygen/hem oock met eenen weghe middel gheuende / van te grijpen aen den voorseydẽ Junius/mits dien de selue was ondersaet eñ geboren vandẽ Nederlan-

t. Hy meynet dẽ Cardinael van Lorainen.

den/ In sulcker voegen/dat hy des'anderē daechs van hier trock / om hem te vinden in een vanden huysen der Coninginne/ ghenaemt Monceaulx/ daer t' Hof was / Eñ daer wesende/ heeft soo vele ghewrocht / dat de voorschreuen Coninck ende Coninginne terstont brieuen afveerdichden aen den Prouoost van haren huyse / om de voorseyde Lutersche Ambassadeurs binnen deser stadt wesende/ gheuanghen te nemen / ende in handen te crijghen haer brieuen/ memorien/ papieren/ ende instructien. Het welcke oock soude gheexecuteert gheweest zijn/ en hadde niet een vandē voorschreuen Rade / in deser stadt zijnde / gheduerende de swaricheyt dier gherees / ten tijde als de voorseyde Prouoost hen in de gheuanckenisse wilde leyden/ van aduijse geweest/ datmen de executie sou schorsen/ totter tijt toe/dat noch ander beuel daer op soude comen. Ende ick wete wel / dat/ hoewel men daer na heeft ghearbeyt/om dese faute te bedecken / nochtans de voorseyde Ambassadeurs verstaen / daer door ghelcden te hebben alsulcken schāde/eñ haer meesters sulcke iniurie/dat ick sie/ dat daer door / dese practijcke/ diemen broude / is ghescheurt/sonder weder ghecnoopt te connē worden/ te meer/dat sy hen weder gheuoelden veronghelijct te zijne / wt dien / dat in stede van te beteren de voorschreuen iniurie/ sy noch qualijck ghenoech hebben in desen Houe onthaelt gheweest/ alsmen hen audientie heeft ghegheuen/ende laten duncken / dat sy niet seer aenghenaem en hebben; gheweest den voorschreuen CONINCK/ Coninghinne / ende dien van haren Raede / ende datmen nae de voorschreuen audiencie / met hen ghespodt heeft : het welcke niet en can ghecomen dan tot grooten voordeel vanden handelinghen van syne Maiesteyt / ende met eenen meer ende

meer hernemen de vrientschappen ende aliancien der Vrouwe [u] (ghy weet welcke) die ick meyne te wesen eene van de meeste gheveynsde vander werelt / ende hoe ick langher hier handele/hoe ick vaster blijve inder opinien (die ick uwer hoocheyt te meer stonden heb doen verstaen) dat in haer geen trouwe/versekeringhe/vrienschap/ noch resolutie en is / Ick heb haer te meer stonden ghesproken vander saken u bekent / daer syne Mt. aen gheleghen is/ eñ haer wel sterckelijck verthoont de verbintenisse die sy daer toe heeft/ ende het bystandt dat sy ontfanghen heeft in haren grooten noot: Bouen dien ghebruycke ick alle daghe alle de middelen die ick can bedencken / om de saken te doen comen na de meyninghe van sijnder Maiesteyt / ende uwer hoocheyt / Maer ick en crijghe anders niet dan woorden/ende ben des noch so luttel versekert/als ten eersten daghe: des niet te min / heb wel voor my genomen/ haer so hardt aen te vallen ter eerster audientie/die ick hebben sal / dat sy wel sal moeten opentlijck spreken. Sy seynt dickwils by my herleyn swert manneken / daer ick uwer hoocheyt somwijlen af geschreuen hebbe/ die dickwils in Spaengien is geweest/ tẽ tijde als de Heere vã S. Supplice aldaer Ambassadeur was. Eñ hoewel de voorseyde Vrouwe haer laet duncken/ dat sy my/door hem/doet glouuẽ al dat sy wilt/ eñ dat sy vele secreten van my wthaelt / so en wil ick nochtans haer niet te kennen geven / dat ick sulcx verstae/noch vã die opinie hen treckẽ/ maer ter cõtrarien/ghelate ick my/vã met hen te spreeckẽ seer vrijelijck. Eñ ick ben gewaer worden/dat ick daer mede hen somtijden wel goede gheue / die wel te propoosite comen/eñ dat ick hen meer wthale/ dan sy my: ymmers ick sal voortane wel toe sien/metter hulpen Gods / dat sy hen niet en sullen beroemen/

u. Hier meynt hy de Coninginne van Vranckrijcke.

men / van bedroghen te hebben eenen Spaenglaert.
Ick heb dit pacquet ontfanghen door eenen Poste die van Madrid scheyde metten voorseyden Heere van S. Supplice / den welcken de voorseyde Vrouwe onlancx hadde gesonden aen syne Mt. dien hy den eersten van deser maent heeft ghelaten te Bayone / om weder te keerẽ in Vrancrijck. Men schrijft my / datmen hem ghegheuen heeft de antwoorde diemen behoorde / ende soo ick het aduijs ghegheuen hadde / dwelck ick my wel versekert houde / dat helpen sal / Ende en heeft oock niet soo veel nieus vernomen / als hy wel meynde / ende als de hope was vanden ghenen die hem hadden ghesonden. De Hertoghe hadde eenighe daghen te voren ghesept / dat hy my wilde schrijuen / maer om dat de voorseyde Poste / tot synen vertrecke hem sach met allen seer droeue / om des houwelijcks wille van synen Sone / soo en dorste hy hem daer af niet spreecken. Men en wiste in Spaengien noch niet de doot van Sultan Solyman / ende en twijfele niet / ick en sal een depesche crijghen / soo haest men daer dat sal verstaen hebben / waer door ick sal moghen verstaen / oft op die tijdinghe / eenighe veranderinghe van opinien sal ghecomen wesen / op de particulariteyten bouen gheruert / waer af ick niet laten en sal / terstont te aduerteren uwe hoocheyt / Van de welcke / etc.

No.8. # Brieuen van den Prince van Oraengien aen de Regente.

Me-vrouvve,

y Dit zijn de generale brieuen by de Regente wtgesonden dē 18. Decēb. 1565. metter resolutie vā dē Conīck bouē beyde gevueget onder Num. 2.

ICK heb ontfaen de brieuen y / die uwer hoocheyt belieft heeft te schrijuen aen my / eensamentlijck aen die vanden Rade van mynen Gouuernemente / ende verstaen de meyninghe van zijnder Maiesteyt / op dry puncten. My oock beuelende / wel expresselijck / te doene / elck van dien executeren / in allen den plaetsen van mijnen voorschreuen Gouuernemente. Ende hoe wel / Mevrouwe / men my gheen aduijs en heeft gevraecht in saken van soo grooten gewichte ende consequentien / Nochtans / ick / als een getrou dienaer ende vassael van synder Maiesteyt / gheport door eenen goeden yuer / begheerende te voldoene der verbintenisse / die ick schuldich ben tot mynen staet ende eede / en hebbe niet connen ghelaten / van mijn goetduncken ende opinie daer op vrij wt te seggen / lieuer verwachtende d'auontuere / van / als nv ondanck te behalen van myne waerschouwinghen ende verthooninghen / dan van door mijn stil swijghen ende oochluypkinghe / namaels / als het lant daer door soude bedoruen ende in onrusten ghestelt wesen / ghelast ende gheblameert te worden voor een onghetrou / onachtsaem ende sorgheloos Gouuerneur.

Het Concilium.

Eerst / Aengaende het volvoeren vanden Concilie / hoe wel int beginsel men daer op ghemorret ende qualick te vreden gheweest is / nochtans / ge-

merct men naderhant daer by geuoeght heeft som mighe exceptien ende reseruatien/soude ick hopē/ dat/ desen aengaende/ luttel swaricheden sal vallen. Ende aengaende het reformeren vandē Priesters/ende anderen gheestelijcken ordinancien/so het niet en zijn saken van mijnder vocatien / ghedraghe my des totten ghenen/ die des den last hebben/ende alst van noode sal wesen/sal ick den beuele van syne Maiesteyt ghenoech doen.

Aucerende het tweede punct / Inhoudende dat de Gouuerneurs/Raden/ ende andere Officieren souden met alle haer macht/ bystaen den Inquisiteurs/ ende hen hanthouden inder autoriteyt/ die hen na die Godlijcke ende weerlijcke rechten toebehoort / ende van der welcker sy tot hier toe gheploghen souden hebben.

De Inquisitie.

Uwe Hoocheyt mach indachtich wesen / dat de clachten/ oppositien / ende swaricheden / alomme inden landen van herwaertsouer/ ghemaect op de instellinghe vanden Bisschoppen / alleenlijck wt dier oorsaken zyn toeghecomen / datmen vreesde/ dat/onder sulcken decksel/men sochte inne te brēghen eenighe maniere van Inquisitien/So grooten haet/afkeer/ende walginghe isser/niet alleene vander werckinghe ende exercitie/maer oock vanden naem alleen der seluer.

Bouen dien/soo mach uwe hoocheyt weten/ende is condt ende kennelijck der meester menichten der ondersaten / ende goeder ingheseten van herwaertsouer/ dat de Key. Maiesteyt/ende insghelijcx de Maiesteyt van de Coninginne Marie/dē Inwoonderen te meer stonden hebben versekert/ soo mondelinghe/ als by gheschrifte / dat de selue Inquisitie in desen Nederlandē niet en soude ghebrocht worden / maer/dat de selue landen souden ghehouden ende gherekent worden/gelijck sy van

 allen

allen ouden tijden te vooren ghedaen waren ghe-weest/Ja sijn C. Ma.selue/ heeft ghelijcke verse-keringhe te meer reysen/den ondersaten ghedaẽ/ om hen sulcken achterdencken te benemen.

Voorwaer Me Vrouwe/ dese voorschreuen versekeringhen ende beloften hebben onghetwij-felt/de Ondersaten ende andere ingesetene / ver-huedt/ende verhouden/ van te vallen in eenighe veranderinghe/ende dat niet vele lieden van eerẽ/ ende van machte/haer goeden en hebbẽ verthiert/ noch sy ghesocht andere plaetsen/ daer sy mochtẽ vrij leuen/sonder vreesen van eenighe Inquisitie. Waer door oock by consequentie by een ghehou-den ende bewaert is/de ruste/eendrachticheyt/hã-del van coopmanschap/eñ het opbrengen vanden penningen/ behoeft hebbende tot onderhout van den oorloghen/Daer andersins/het lant ghebloot wesende/van inwoonderen/ vassalen/ende gelde/ soude ghewoorden zijn tot eenen roof/ den ghenẽ die daer de handt hadden willen aen slaen.

De Plac-caten.

Aengaende den derden puncte/ by den welckẽ syne Ma.wilt/ende wterlijck ordonneert/ dat de Placcaten/ghemaect so wel by den Keyser/als sy-ne Maiesteyt in allen haren puncten ende articu-len worden onderhouden/achtervolcht/ende ghe-executeert in aller straffichept/ende sonder eenige moderatie/oft oochluyckinghe.

Me Vrouwe/dit punct/ dunckt my oock seer hardt te wesen/wt dien/dat der Placcaten vele eñ verscheyden zijn/ ende ooc eertijden somwijlẽ ver-soet/ eñ niet altijt ghevolcht in het wterste riguer/ Ja oock ten tijde/als de generale miserie niet soo scherp en was/als die nu wel is / noch oock ons volck/door de verweckinghen ende practijcken vã onsen ghebueren/ niet so gheneghen tot nieuwic-heden, Ende als nu te willen meerder straffichept

te

te wercke stellen/ ende met merdere vehementien/ al tseffens te willen hernemen de voorseyde Inquisitie/ende voortvaren in alder hardicheyt metten executien. Jck en can Me Vrouwe/niet begrijpen/dat sijn Maiesteyt daer by yet anders en sal connen gheuorderen/noch ghewinnen / dan haer seluen te stellē in pijne/ende sijn landt in onruste/ ende te veliesen de herten van synen goeden ondersaten/makende elcken een achterdenckē dat syne Mt. soude willen comen ende handelen op eenen anderen voet/ dan hy altijt beloeft ende bethoont heeft ghehadt/ende stellende de landen in hazardt/van te vallen in handen vā onsen ghebueren/so wel door het groot volck datter vertrecken sal wten landen/als door het cleyn betrouwen dat men sal hebben vanden ghenen dier sullen bliuē/ ende dat al sonder eenighe voorderinghe oft beter nisse vander Religien.

Jck wil hier achterlaten/ het verhael van veel andere inconuenienten/om der cortheyt wille/wel wetende/dat syne Maiesteyt ende uwe hoocheyt/ daeraf eertijden te meer stondē int lange gewaerschouwet zijn: Bouen diē/so dunct my oock(sprekende onder correctie) den tijt als nu seer onbequaem/om te rueren de sinnen ende herssenē des volcx dat alreede/niet dan te vele onstelt ende ver bittert en is door de teghenwoordighe dierte ende ghebreck vanden coren. Ende na mijn duncken/ waert beter dat die saken werden verhouden/ende wtghestelt totter coemste toe van sijnder Ma. diemen seyt/dat gereetschap maect om herwaerts ouer te comen/ende wilde wel/ dat sijnder Ma. beliefde hem daer toe te haesten/op dat in sijn presentie/sulcken orden daer in gestelt werde/ als hy soude oorboorlyck vindē/ voor den dienst vā God eñ vā sijne M.t.mitsgaders tot ruste eñ voorspoet

van

van syne landen ende ondersaten van herwaerts ouere: Want soude daer ouruste vallen/de remedie soude ghereeder wesen in zijnder Maiesteyts teghenwoordicheyt/dan andersins.

Niet te min / soo verre syne Maiesteyt/ eñ uwe hoocheyt daer by blijuen / ende van nv af willen/ datmen soo doe / ende de voorseyde puncten allegader achteruolghe/midts dien/ick claerlijck ende voor de handt mercke/ dat die/als nv, niet en connen te wercke ghestelt worden/sonder het landt te stellen in grooter vreese van gantschelijck bedorven te worden / waer op moghelijck syne Maiesteyt achte soude slaen/ waer die hier / Soo soude ick lieuer hebben/so verre men de sake tot dier tijt toe niet en wil wtstellen / maer van nv af/ metter voorseyder Inquisitien ende executien voortvaren / dat syne Maiesteyt in mijn plaetse yemandẽ anders stelde / die dẽ ghenegentheden des volcks beter conde begrijpen/eñ bequamer ware dan ick/ om het selue in rusten ende stillicheyt te houden / dan van te vallen in eenighe opsprake/daer mede Ick ende de Myne/ namaels mochtẽ geblameert worden/so verre indẽ landen/ staende onder mijn gouuernement/gheduerende mynen last/ eenighe onrusten oft inconuenienten toequamen.

¶ Ende moghen hen / so wel syne Maiesteyt/ als uwe hoocheyt / wel versekert houden / dat ick het ghene des voorseyt is / niet en segghe / om niet te willen nauolgen zijn beuelen /oft te leuen anders dan een goet Christen / ghelijck mijn voorgaende wercken des goede ghetuygenisse connen gheuẽ / soo ick oock hope/dat zijn Maiesteyt by goede experiencie/ sal hebben beuonden / dat ick om synes Maiesteyts dienst/noyt lijf noch goet gespaert en hebbe / daer inne ick oock begheere volstandich te blijuen/soo langhe ick leue. Bouen dien/ so verre de

re de saken vanden lande niet wel effen en ginghe/ ick soude gheraken te moeten bystellen/bouen de verbintenisse die ick schuldich ben syne Maiesteyt ende den Lande/niet alleen alle het ghene dat ick in de werelt hebbe/ maer oock mynē persoon/met wijf ende kinderen / die oock de netuere selfs ons ghebiedt gade te slaen ende te bewaren.

Uwer Hoocheyt sal belieuen op het ghene des verhaelt is/acht te nemen/ nae haer voorsichtighe ende ghewoonlijcke wijsheyt/ ende dese myne ver tooninghe/ int goede te nemen / als comende van eenen die daer spreect wt eenen yverigen treck ende affectie/ die hy heeft/ten dienste van syne Maiesteyt/ende om te verhueden alle inconuenientē/ des ick God te ghetuyghe neme: Den welckē ick bidde (eerst mijn ootmoedighe ghebiedenisse / inder goeder gracien van uwer hoocheyt ghedaen hebbende)der seluer te willen gunnen in ghesontheyt/ een goet salich leuen.

Wt Bruessel / den xxiiij. dach van Januario /1565. nae stijle van Brabant.

Antwoordt van de Regente/ op de voorgaende brieuen van den Prince.

No.8.

MIJN lieue Neue / Ick heb ontfaen twee uwe Brieuen /vanden xvi. deser Maent. Op d'een vanden welcken ghy excuseert v coemste herwaerts/so ick v ghebeden hadde: Ende by d'andere / my vermaent de vertooninghen/ die ghy my anderen tijden hebt ghedaen / van de inconuenienten dier te beureesen warē/ aengaende den

de den drÿ puncten/die de Coninck mÿn Heere be uolen hadde/dier ick seer wel gedachtich ben/ Ende is sedert dien tyt (na dat ick geinformeert ben) de verbitteringhe ende morringe des volcx int generael so grootelick ghewassen/dat door verscheyde waerschouwingen mÿ comende van daghe tot daghe van goede plaetsen/men mÿ te kennē geeft dat de seluē inconuenienten zÿn seer apparent/eñ voor de dore / om hen seer haest te toonen eñ laten sien : het welcke heeft geraden/ende nootlick doen vinden/te roepen alhier de Gouuerneurs / soo ick gedaen hebbe teghen in Maendaghe ofte Dincxdaghe naestcomende ten langsten / om met hulpe van hen/te raetslagen op het ghene dat soude mogen dienē om de selue inconuenientē te verhuedē/ tot vorderinge vanden dienst van syne Mt. ruste eñ stillichept des landts/ eñ versekeringe der Vassalē/ ondersaten eñ inwoonderen dessels. Eñ na dat ick kenne uwe goethertichept eñ yuer/ ten saken/dienende ten dienste vā syne Mt. eñ van desen landē/so houde ick mÿ voor versekert/dat ghy in geenen gebreecke sult wesen/ (alle andere sakē ter zÿden eñ wtstellende) van v hier te vinden ten seluen tÿde / Het welcke ick v / mÿn goede Neue/ seer hertelÿck bp desen brieue (dien ick daerom alleen bp eenen expressen aen v seynde) ben biddende/ ende God almachtich/ dat hy v gheue het ghene ghy meest begheert. Wt Bruessel den xix. dach van Meerte/ 1565[a]. Onder stont gheteeckent/

Margarita : Ende noch / Berty.

[a]. As 1566. na den gemeynen stijl.

Ende het opschrift was/

Aen mynen goeden Neue/den Prince van Orangien/ Graue van Nassou/ Ridder vander Orden/Gouverneur des Graefschaps van Bourgoengnen/ ende vanden Landen van Hollandt / Zeelandt / ende Vtrecht..

Extrac-

Extracten van sommighe

No. 9.

Puncten ende Artijckelen / ghenomen wt sommighe Placcaten ende Ordinancien / ghemaeckt ende vercondicht inde Nederlanden / op het stuck van de Religie ende Gelooue.

Alle dese Placcaten teghen der Religien / zijn te vinden byeen int boeck gedruct te Gendt / daer alle de ordinācien ende Mādemēten vandē Nederlandē in vergadert zijn.

Ende eerst / wt den Placcate ende generalen Mandamente / ghemaeckt ende gheordonneert by den Keyser Caerle / den 22. van September / inden Jare 1540. Het welcke vercondicht is gheworden nae dien te voren / inden Jare 1531. een ander (oock so hardt) gestatueert was gheweest.

SO Ist dat wy tselue aensiende / begheerende met alle onse macht te extirperē / aboleren eñ vernielen de voorschreuen verdoemde ende reprobeerde seckten / dwalinghen ende heresien / eñ onse ondersaten onderhoudē inde vreese Gods almachtich / inde warachtighe onderhoudenisse vā onsen voorschreuen heyligen Kersten gelooue / eñ inder gehoorsaemheyt van onser moeder der heyliher Kercke / Wy by groote eñ rijpe deliberatie vā Rade / eñ by aduijse van onse seer lieue eñ seer beminde Sustere vrouwe Marie / Coninginne douagiere vā Hongrien / vā Bohemen / etc. Regente eñ Gouuernante in onse voorschreuen landen vā herwaertsouer / eñ daer op oock gehadt het aduijs vā onse principale Raden / hebben wt onsen eygenen wille eñ sekere wetentheyt / geordōneert ende ghestatueert / ordonneren ende statueren voor edict / ende eewighe wet / tghene dat hier na volcht: †

Inden

Inden eersten/Dat nyemant/van wat state ende condicie hy zy / en sal moghen onder hem hebben/vercoopen/gheuen/draghen/noch lesen/preken/instrueren/sustineren ende defenderen/communiceren/oft disputeren/heymelijcken oft openbaerlijcken/van de leeringhen/ schriftueren/ ende boecken/ die ghemaect hebben/ oft souden mogen maken/Marten Luther/Jan Wiclef/Jan Hus/Marcilius de Padua / Ecolampadius / Vlricus Zwinglius / Philippus Melanthon / Franciscus Lamberti / Joannes Pomeranus / Otto Brussi/ Justus Jonas/Joannes Puperi/eñ Gorchianus/ oft andere aucteuren van henlieden secte/ oft van andere heretijcke oft dwalende secte/gereprobeert vander kercke : Noch oock de leeringhen van hare adherenten/ fauteuren/ ende complicen / Noch oock de nieuwe Testamenten gheprint by Adriaen van Berghen / Christophel van Remunde / ende Joannes Zell/ Phrases scripturæ diuinæ, Interpretatio nominum Chaldæorum, Epitome topographica Vadiani, Paralipomena rerum memorabilium, Historia de germanorum origine, Commentaria in Pithagoræ poëma, Commentaria in Physicam Aristotelis per VValcurionē, Eobani Hessij opera, Dominicæ precationes Griphij, Methodus in præcipuos scripturæ diuinæ locos, Erasmi Sarcerij Catechismus, Scholia eiusdem in Euangelia, secundum Matthæum, Marcum, & Lucam, Postilla eiusdem in Euangelia Dominicalia, per totum annum, Item, De ratione discendæ Theologiæ, De instituenda vita, & moribus corrigendis, Parenesis Christophori Hegendorphini, Eiusdem Christiana institutio studiosę iuuentutis, cum ex-

positione

positione Orationis Dominicę Philippi Melanchthonis, Epitome Chronicarum, *VVesende in Latyn ende in Duytsch*, Annotationes Sebastiani Munsteri in Euangelium secundum Matthæum: Ende de spelen/ die cortelinghen ghespeelt zijn gheweest in onse stadt van Ghent/ by de negenthien Cameren/ opt Refereyn: Dvvelck den steruenden mensche den meesten troost is. Noch insghelijcx eenighe andere boecken/ die sedert achthien Jaren herwaerts geschreuen oft gheprint zijn gheweest sonder declaratie vanden Printers/ Schrijuers/ tijt/ oft plaetse. Noch oock het nieuwe Testament/ die Euangelien/ Epistelen/ Prophecien/ oft andere boecxkens in Walsche oft Vlaemsche talen/ hebbende prefacien oft prologen/ apostillen ofte glosen smakende dwaelachtighe leeringhen/ repugnerende oft contrarierende onsen heyligē Gelooue/ den Sacramentē/ oft Gods ende der Kercken gheboden. Noch desghelijcken schilderen oft doen schilderen oft betrecken/ te houden/ hebben/ oft bewaren eenighe beelden/ pourtractueren ofte schandeleuse figueren vander maget Maria/ ofte vanden Heylighen byder Kercken gecanoniseert/ oft te breken/ casseren/ ende wtdoen de beelden die t'haerder eere ende ghedenckenisse ghemaect zijn oft ghemaect sullen worden. Eñ so verre yemant de voorschreuen boecken oft schilderyen onder hē hebbe/ dat hy die terstont verberne.

Op de pene in dien yemandt beuonden worde gecontrauenieert te hebbene eenigē vandē poincten bouen verclaert/ gheexecuteert te worden: te wetene/ dat Mans by dē sweerde/ ende de Vrouwen by dē putte/ so verre sylieden haerliedē dwalinghen niet sustineren oft defenderen en willen/

ende indien sy in hare dwalingē oft heresyen persisteren/ soo sullen sy gheexecuteert worden by dē viere/ende in allen geuallen haerlieder goedē verclaert gheconfisqueert/tot onsen profyte.

Willende ende verclarende/ dat vanden daghe dat die voornoemde heretÿcken sullen gheuallen wesen in hare dwalingen/ sullen wesen inhabil om te disponeren vā haerlieden goeden/ ende dat alle alienatien/giften/cessien/vercoopingē oft opdrachten/Testamenten/eñ wtersten wille by henlieden ghemaect/sedert den voornoemden daghe/ sullen wesen nul ende van onweerden.

Daer eñ bouen ordonneren ende statueren wy voor ghebodt ende eewighe wet/ als bouen/ Dat niemant hem en veruoordere/ te houden/ oft toelaten in zÿn huys/ oft anderlins/ conuenticlen oft vergaderinghen/noch te communiceren oft disputeren vander heyligher Schriftueren/ sonderlinghe in sware ende twiffelÿcke materien/ Oft anderē de voorschreuē heylighe Schriftuere/te lesen noch preken/ sy en waren Theologiens/ geapprobeert by eenige fameuse Vniuersiteyt/ Oft andere daer toe gheadmitteert by de ordinarisen vander plaetsen/ op de pene voorschreuen.

Dat nyemant hem en veruordere te printen oft doen printen/ oft andersins te publiceren eenigen boeck/sprekende oft mencie makende vander heyliger Schrifture/ oft eenichsins aengaende onsen heyligen Gheloove/ ende die constitutien vander Kercken/ ten zy dat de selue eerst ghevisiteert zy by den Ordinaris vander plaetsen/ Eñ van ons vercregen brieuē van Octroy/ ende permissie om die te printene/opte selue pene als bouen.

Ordonneren ende statuerē oock/ dat nyemant/ vā wat state oft conditie hy zy/ hem en veruordere te herberghen/ontfangen/ tracteren/ oft fauoriseren

ren eenighe heretijcken oft Herdoopers/Ende dat alle de ghene/diese gheherbercht/ontfanghen/ghe tracteert/oft ghefauoriseert hebben/ kennende die sulcke te wesen / /de selue denuncieren ende aenbrenghen den Officier vander plaetsen/ soo verre die ghepreuilegeert zijn: in gheualle niet/ den principael Officier vander naester goeder stadt van haerlieder residencie/ op de pene/ ghecorrigeert te worden als heretijcken.

Ende begherende te comen totter kennisse van de voorschreuen heresien/ dwalinghen/ ende abusen / Wy ordonneren / dat de accuseerders ende denunciateurs (soo verre behoorlijcken blijcke van de mesusen / ende dat de gheaccuseerden verwonnen worden/) sullen hebben de helft van de goeden vande voorschreuen ghedenuncieerde oft gheaccuseerde / soo verre de selue niet meer en bedraghen dan hondert ponden grooten Vlaems eens : maer in dien de voorschreuen goeden excedeerden de voorschreuen somme voor eens/in sulcken gheualle sullen sy lieden alleene hebben den thiensten penninck vā tghene dat de voorschreuē goeden excederen sullen/de costen ende mysen vā Justicie eerst ende al voren ghedefalqueert.

Ende ten eynde dat onse rechteren ende Officieren / die de voorschreuen heretijckē ende Herdoopers geapprehendeert sullen hebben/onder schijn dat de penen souden mogen schijnen groot ende hert te wesen/ende ghestelt alleene tot vreese vanden delinquantē/gheen occasie en hebbē/met hen/ haer complicen ende fauteuren / te dissimuleren/ oft die te straffen min dan sy lieden verdient hebben/so dickwils hier voortijts bevonden is gedaen gheweest te hebben/ Wy willen ende ordonneren/ dat de ghene / die teghens dese onse ordonnancie ghecontrauenieert sullen hebben / houdende /

printende/vercoopende/distribuerende/oft publi-cerende heretycke oft schandeleuse boecken/schrif tueren ofte schilderijen / oft anders ghecontraue-nieert teghens de poincten bouen verclaert / ofte eenighe van de selue / Indifferentelijck ghepuni-eert/ ghecorrigeert / ende ghestraft sullen worden by de penen bouen verclaert. Verbiedende allen onsen Rechterem / Officieren / ende Justicieren/ te altereren / modereren ofte veranderen de voor-schreuen penen in gheenderhande manieren/ hoe dat het zy : Maer naectelijcken/ nae dien dat hen ghebleken sal wesen vande voorschreuen contra-uencie/ declareren de voorschreuen penen / nauol-gende dese teghenwoordighe ordonnancie / op de pene van gheprijueert te worden vā haerlieder sta-ten eñ officien/eñ verclaert inhabil/ nymmermeer te moghen hebben officie/ende daerenbouen noch arbitralijck gecorrigeert: Ordonnerende allen on-sen Officieren/ Ons/oft onser voornoemder Su-ster de Coninginne/ te aduerteren/ wanneer onse Rechteren/oft Schepenē/oft andere/ kennisse heb bende vande voorschreuen delinquanten/ swaric-heyt maken sullen / onse voorschreuen ordonnan-tien te achteruolghen/ ende te apposeren de voor-schreuen penen / om tegens henlieden te doen pro-cederen totter voorschreuen penen.

Bouen dien ordonneren wy/ dat indien yemāt zy/die plaetse weet/daer eenighe vande voorschre-uen heretijcken oft Herdoopers/ hen houden ver-borghen/ die sal gehouden wesen dat te verclaren den officier vander plaetsen/opde pene vā gehou-dē te wesen voor fauteur/ontfanger/eñ adhererē-de aen de heresie / daer af die verborgen persoone besmet sal wesen/ende ghecorrigeert te wordē met ghelijcke pene / als de verborgen persoone wesen soude/indien hy gheapprehendeert ware.

Ende

Ende want hier voortyts/soo wanneer eenighe vande voorschreuen heretycke ofte Herdoopers/ gheaccuseert ende ghedaecht wesende/hen hebben wtlandich ghemaect/zijn ghevloden/ oft hen houden verborghen/ men niet en heeft moghen tegens henlieden procederē tot behoorlycke punicie/ maer alleene tot bannissemente. Ende wetende/ dat haerlieder complicen ende adherenten doot zijn oft gheexecuteert/ in sulcker wijs dat den Officier niet moghelijck wesen en soude/souffisantelijck teghens henlieden te proeuen/ dat sy lieden herdoopt oft heretijcke waren/ ende onder desen schijn ende betrouwen/ hen daghelijcx vervoorderen supplicatie te presenteren/om mandement vā purge oft andere prouisie van Justicie te verweruen/ dwelck occasie gheeft van verachtinghe van Justicie/ende den voorschreuen Heretijcken ende Herdoopers stoutichept wederom te comen/eñ te spreyen haerlieder dwalingen ende valsche leeringhen in onse voorschreuen Landen/tot grootē pericule/schandale/eñ achterdeele vā onse voorschreuen Landen ende Ondersaten: willende daer toe versien/Wy verbieden den Hoofdē van onse souueraine houen ende Presidenten vā onse prouinciale Raden/ den voornoemden suspecten oft gheaccuseerden vande voorschreuen heresie ende herdooperije/die eens gheropen wesende in Justicie/ niet ghecōpareert en zijn:/ Maer door contumacie hen sullen hebbē laten bannen/ te accorderē/ doen seghelen/ ofte gheuen eenighe prouisie van Justicie/ om hen te stellen in purge ofte andersins/ om te cōuerseren in onse voorschreuen Landē. Maer declareren dat sulcke fugitiue ende ghebannē persoonen sullen gehouden worden voor verwonnē/ ende dat teghens henlieden gheprocedeert sal wesen/nauolgende de voorschreuen penen.

† Verbieden voorts eenen yeghelijcken van wat state oft cõditie hy zy/ opte pene te wesen ghoudẽ voor fauteur vandẽ heretijckẽ/ ons oft onse Radẽ macht hebbẽde gracie te gheuẽ/ requeste te presenterẽ voor de voorschreuẽ fugitiuẽ/ ballinghen/ oft Herdoopers/ noch andere besmet / oft die besmet hebben gheweest/ vande voorschreuen ghereproberde secten/ om gratie te hebben van haerlieden mesusen/ dwalinghen ende heresien/ de welcke wy niet en willen/ gheaccordeert te worden/ opte pene te wesen eewelijcken ghehouden inhabil om te mogen houden oft exerceren officie in onsen voorschreuen Landen/ ende daerenbouen arbitralijck gecorrigeert. Desgelijcken allen Aduocaten/ Procureurs/ Clercken/ Practicienen ende Sollicitcerders / te maken/ schrijuẽ oft presenteren sulcke requeste op ghelijcke pene.

† Alle welcke poincten ende articulen wy willen ende ordõneren onuerbreckelijck t'ewighen daghẽ/ als voren / onderhouden ẽn gheobserueert te worden naer haer forme ende inhouden. Ende tẽ eynde dat een yegelijcken daer af gheaduerteert worde/ dat ghy terstõdt ende sonder vertreck/ die doet publiceren ouer al onse Landen van herwaertsouer daermen ghewoonlijck is wtroepinghe ende publicatie te doen/ Procederende/ ẽn doende procederen tegẽs d'ouertreders ende ongehoorsamẽ/ by strenge executie vande penen bouen verclaert sonder eenighe gratie/ simulatie / oft verdrach/ Niet teghenstaende oppositie oft appellatie ghedaen oft te doen/ noch oock eenighe preuilegien/ ordonnancien/ statuten/ gewoonten/ oft vsantien ter contrarien. De welcke wy niet en willen/ noch verstaen desen aengaende / plaetse behooren te hebben. Maer hebben totten seluen/ wt onse sekere wetẽheyt/ auctoriteyt/ ẽn volle macht / gederogueert

gueert ende deroguerēn by dese.

Des voorschreuen is/ te doene met datter aencleeft: Gheuen wy v onse Officieren/ Rechteren/ ende Wethouderen/dien dat aengaen sal/ volcomē macht/auctoriteyt/ende sonderling bewel. Beuelen ende ordonneren eenen yegelijcken/dat sy v ende hen tselue doende / ernstelijck verstaen ende obedieren. Want ons alsoo ghelirst.

Ten tvveeden,

Wten Placcate ende eewighen Mandemente/ gheordineert ende wtgegaen den naestleden April 1550. na dien te voren inden Jare 1544/eñ 1546. oock wel straffe gemaect waren geweest.

No. 9

ENDE Eerst/ dat nyemandt/ van wat state ende conditie hy zy/ en sal moghen prinzten/ schrijuen/ wtschrijuen/copieren/ noch zijns wetens onder hem hebben / ontfanghen/ draghen / bewaren/ receleren/verswijghen/ noch onder hem houden/vercoopen/ coopen/ gheuen/distribueren/saeyen/oft laten vallen/in Kercken/straten/oft andere plaetsen / eenighe boecken oft schriftē ghemaect by Marten Luther / Joannes Ecolampadius/ Vlricus Zwinglius/ Martinus Bucerus/Joannes Caluinus/ oft andere ketterseñ aucteurs vā hen sectē/ oft vā andere quade ende valsche secten / ghereprobeert by der heyligher Kercken/ ofte hen aenganghēren/fauteurē/ ende cōplicen/ dolende buyten onsen voorschreuē heyligen Kersten geloone/breder gespecificeert in sekere declaratie eñ verclaringe hier by gevuecht:

a Doot onsen beuele van nieus ghedaen byde Rectoor/ende die vander Vniuersiteyt vã onser stadt van Loeuen/ghedateert vanden 26. dach vã Meer te lest leden. Welcke declaratie wy gheauctoriseert hebben/ende auctoriseren: Willende ende ordinerende/dat de selue nagheuolcht(onderhoudẽ/ende ghepubliceert worde/met desen onsen tegenwoordighen briue: Noch oock eenighe andere boecken die sedert 30. Jarẽ herwaerts gheschreuen ofte gheprint zijn gheweest/oft hier namaels geschreuẽ oft gheprint sullen worden/sonder declaratie vanden aucteurs/printers/ tijt/oft plaetse.

a In de selue staen Verboden by na alle de Bybels ende nieuwe Testamentẽ andere dan Latijnsche eñ ooc een ontallijcke menichte vã Boeckẽ/ eñ onder andere ooc de Boecken van Melãthõ, Carlstadt, Coruinus. Sarcerius. Lambecti. Bulsinger. Agrippa. Wyclef. Hus. Pomeranus. Pupperus. Jonas. Brentius. Spãgenberch. Riuius. Epinus. Martyr. Vrbanus. Musculus Bucerus.

†† Nooh te schilderen oft doen schilderen/ vercoopen/oft te coope stellen/hebben/houden/bewaren/oft behouden/eenighe beelden/schilderijẽ/ oft schandelijcke figueren vander maget Maria/ oft vanden heyligen ghecanoniseert byder heyligher Kercken/oft vanden gheestlycken state/Te brekẽ/ casserẽ/ ende wtdoen de beelden ende schilderyen/ die ter eeren oft ghedenckenisse vã dien gemaeckt sullen zijn.

†† Noch in syne huysen oft andersins te houdẽ/ oft ghedooghen ghehouden te wordene eenige secrete conuenticlen oft onbehoorlijcke vergaderinghen/noch oock hem inde selue vindẽ/Indẽ welcke de voorschreuen Ketters ende verleyders secretelycken ende heymelycken hen dwalingen saeyẽ/ ende leren/herdoopen ende diuersche conspiratiẽ teghens der heyligher Kercken/ende den ghemeynen weluaren doende zijn.

Insgelijcks verbieden wy allen leecken persoonen ende andere/te communiceren ende disputeren vander heyligher Schriftueren int openbaer oft int secrete/sonderlinghe in twiffelachtighe eñ swaere materien/Oft anderen voor te lesen eñ leeren de heylighe Schriftuere/ Ten zy datse Theologie-

logienen/ eñ inder Godheyt gheleert warẽ/ geap-probeert by eenige vermaerde Vniuersiteyt/ Oft andere daertoe byde ordinarisen vander plaetsen gheadmitteert. Noch oock te prekẽ/ defenderẽ/ seg-gen/ ende sustineren/ int openbare oft int secrete/ eenighe leeringhen vanden voornoemde aucteu-ren/ Opte pene in dien yemant beuondẽ ware ge-contrauenieert oft gedaen te hebben tegens eeni-ghe vande puncten verclaert/ gepunieert te zijne als seditieuse persoonen/ ende perturbateurs van onsen staet ende der gemeyne weluaert/ ende voor sulcke gheexecuteert: Te weten/ de Mans metten sweerde/ ende de Vrouwen ghedoluẽ/ soo verre sy hare dwalingen niet en willen sustinerẽ oft defen-deren. Ende in dien sy in hare dwalingen/ opiniẽ/ oft ketteryen persisteren/ gheexecuteert te worde-ne metten viere. Ende in allen gheuallen alle haer lieder goet verclaert geconfisqueert/ eñ verbuert t'onsen profyte. Verclarende/ dat sy sedert dẽ dach datse teghens onse ordinancie/ statuyt/ ende ver-bodt/ ghedaen sullen hebben/ oft inde voorschreuen dwalinghen gheuallen zijn/ sullen inhabil wesen van hare goeden te moghen disponeren. Eñ sullẽ alle alienatien/ ghiften/ cessien/ vercopingẽ/ trans-porten/ oft opdrachten/ Testamenten/ ende vter-sten wille/ by hen ghedaen ende ghemaeckt sedert den voorschreuen dach/ nul/ machteloos/ ende vã onweerden zijn.

Ordineren voorts ende verbieden/ Dat niemãt vã wat state oft conditie hy zy/ hem ende veruoor-dere te herbergen/ logerẽ/ noch in syn huys te ont-fangen/ tracteren/ furnieren/ noch administreren eenighe victaillien/ clederen/ oft ghelt/ met synen goeden by te stane oft andersins/ syns wetens/ te fauoriseren eenighe die ghehouden oft ghesuspec-teert is gheweest Ketter te zyne. Ende dat alle de

ghene/die de selue herberghen/logeren/ontfangē/ oft tracteren sullen (wetende de selue sulcx zijnde) ghehouden worden die te denunceren ende aen te brenghen den Inquisiteur oft den Officier vāder plecken/soo verre de selue ghepreuilegeert zy: In gheualle neen/aenden principalen officier van de naeste goede stadt van hen residencie / Opte pene/indien sy des in gebreke waren/ ghepunieert te worden als faulteurs van den voorschreuen Ketters.

Item/ wy willen/ordineren ende statuerē/ Dat niemant van wat state/qualiteyt/ oft conditie hy sy/en sal gheadmitteert noch ontfangen wordē/in stadt/noch in dorpe vanden landē van herwaertsouere/om aldaer te woonen/ Ten zy dat hy brenghe certificatie van sijnder conuersatien vanden Prochiaen vander plecken van syne leste woonstede. Welcke certificatie hy ghehouden sal wesen te exhiberen ende ouerleueren in handen vanden Principalen Officier vander stadt oft dorpe/ daer hy sal willen woonē/Opte pene/dat de ghene die alsulcke certificatie niet brengen en sulen/niet geadmitteert en sullen worden aldaer te woonen/ Maer salmen de selue houden voor suspect. Ende wy belasten den Officieren/ hen neerstelijcken tegens de selue te informeren/ ē daer inne te procederē soot behoorē sal/Sonder dat onsen voornoēdē Officieren ofte den particulieren Heren ē hen Officieren/ gheoorloeft wesen sal/sulcken persoonen eenich ghelepde oft saulfconduyt te verleenē.

Itē/willē ooc/dat alle onse Iusticieren/Officieren/ende rechteren/ende die van onsen vassalen ende ondersaten / temporele Heeren ē Hooghe Iusticieren/opte verboorte van haer voorseyde officien/Iurisdictien/ende hooge Iustitien/ oft andere arbitrale pene /na gelegentheyt vander sakē

gehou-

ghehouden sullen worden neerstelick te ondersoec-
ken/ende te procederen/oft by haer Officierẽ doẽ
procederen ter inquisitie ende verificatie vander
materie voorschreuen/teghens alle persoonen/ vã
wat qualiteyt oft conditie sy zijn/ sonderlinge int
ghene dat concerneert de contrauentie van onse
voorschreuen ordonnancie/ende in saken tot haer
lieder kennissen behoorende/ende dependerẽde vã
haerlieder weerlijcke ende temporele iurisdictie/
Ende dat sy voorts ter requisitie/ ende versoecke
vanden Inquisiteurs vant gheloone/ende vã den
Ordinarise Rechters vanden Bisschoppen(beghe-
rende tsamen oft by concurrentie voor so veel alst
aengaet het ghestelijck crime van heresie/teghens
yemant te procederen)hen doen ende gheuen alle
hulpe/faueur/bystant/ende assistentie totter exe-
cutie ende volbrenghen vã haren laste.Eñ voorts
int vanghen/apprehenderen/ende detentie vandẽ
ghenen die sy besmet ende geinfecteert beuinden
sullen/nauolgende de instructie die de voorschre-
uen Inquisiteurs van ons hebbẽ/ ende de mande-
menten die wy hen te dien eynde hebben doẽ ghe-
uen:den welcken officieren/Rechteren ende vassa
len/wy ordineren/ de voorschreuen assistentie te
doene/ sonder eenich uytstel / oft belet / onder het
decksel van eenighe litispendẽcie / preuencie/ oft
eenighe andere oorsake/Op de pene van arbitra-
lijcken ghecorrigeert te woordene/Beuelen onsen
Procureurs generaels / ende haer substituyten/
te procederen teghen den negligenten/ ende con-
clusiẽ nemen/Ten fijne van priuatie van hare sta-
ten ende officien/ende commise van hare iurisdic-
tien/ende andere penen/sulcx als sy na gelegent-
heyt vander saken beuinden sullen behoorende.

Item/dat alle de gene die weten ofte kennen
sullen eenighe met ketterijen besmet zijnde/sullen
ghe-

gehonden wesen/ terstont ende sonder vertreck/ die te denunceren/aenbringhen/ verclaeren/ ende te kennen gheuen den Inquisiteurs oft Officiers vanden Bisscoppen/Ende in haer afwesen den Pastooren ende Prochianen vanden Parochykercken/ Om haerlieder Ouersten daeraf te aduerteren. Insgelijcx/indien yemandt beuonden ware/gedaen te hebben tegen onse ordonantien ende verboden/hem bethoonende gheinlecteert / oft fauteur vanden Ketters te zijne/Oft doende eenighe acte teghens deselue onse ordonantien/ende verboden/sonderlinghe tenderende tot schandalizatie/beroerte van volcke/oft seditie:dat de ghene die de selue weten ende kennen sullen/ghehouden sullen wesen daer af terstont te aduerteeren onsen Procureurs/oft hare substituten ende ghecommitteerde / oft den Officiers vander plaetse daer alsucke besmette/ faulteurs/oft misdadighe woonen sullen. Ende desgelijcx sullen gehouden wesen(indien sy de plaetse weten/ daer eenighe van sulcke Ketters hen houden ende berghen)die te verclaren den Officier van der seluer plaetsen/ Op de pene van ghehouden te worden (so voorschreuen is) voor faulteurs/onthaelders/ende aenhangeren vander ketteryen/Ende gepunieert te wordene metter seluer penen/als de ketter oft misdadighe wesen soude/indien hy aen ghetast ende gheuanghen ware.

† Indenseluen Mandamente zijn oock(onder andere) begrepen ende verhaelt/de woorden ende Inhouden vande seuen puncten ende articulen Van den Voorgaende Placcate/Voor int beginsel gheteekent met een cruys. †

Ten

Ten Derden,

Van de Ordinancie eñ Placcaten voor altydt ende int generael ghemaect/ ende alom vercondicht/van date den 25. September/ 1550. Vernieut ende beuesticht by de Co. Maiesteyt / inden Jaren 1556.1560.1564. et c.

N°.9.

INsghelijcx verbieden wy allen leecken persoonen ende andere / te communiceren ende disputeren vander heyligher Schriftueren / int openbare ofte int secrete/sonderlinghe in twijfelachtighe ende sware materien / Ofte anderen te lesen / leeren / wtlegghen / ende interpreteren die heylighe Schriftuere / Ten zy / datse Theologienen/ende inder Godheyt ofte gheestelijcke rechten gheleert waren/ gheapprobeert by eenige vermaerde Vniuersiteyt/ ofte andere daer toe by d'Ordinarisen vander plaetsen geadmitteert. Wel verstaende / dat het selue niet verstaen en sal worden vanden ghenen die simpelicken ende gantschelicken tsamen communiceren van de voorseyde heylighe schriftuere. Daerop allegerende de expositie vandẽ heyligen ende gheapprobeerde Doctooren. Maer vanden ghenen/die/om andere te verleydẽ ofte hen te leeren eñ te onderwijsen het ghene dat verboden is/sustineren ende leeren/teghens de ordinancie van onse Moeder de heylighe Kercke/ quade ende valsche propositien ende leeringen/de welcke notoorlijcken gehouden zijn voor heretijcke. Noch oock te preken/defenderen/seggen eñ sustineren/int openbare/ ofte int secrete/ eenighe leeringhen vanden voornoemden autheuren.

Opte

Opte pene/indien yemant beuonden ware/ ghecontrauenieert ofte ghedaen te hebbene teghens eenighe van de puncten bouen verclaert / ghepunieert te zijne/ als seditieuse persoonen/ ende perturbateurs van onsen staet / ende der ghemeyner ruste/ende voor sulcke gheexecuteert : Te wetene/ de mans metten sweerde / ende de vrouwen ghedoluen/soo verre sy hare dwalinghen niet en willen sustineren oft defenderen. Ende indien sy in hare dwalinghen/opinien/ofte ketteryen persisteren/gheexecuteert te worden metten vyere. Ende in allen gheualle alle haerlieder goet verclaert ghe confisqueert/ende verbuert t'onsen profijte.

Eñ aengaende het ghene/ dat wy by onse voorgaende Placcaten / ende onse laetste ordonnancie gheordineert hadden / dat / zedert den dach dat sy daer teghens ghedaen souden hebben / ofte in de voorschreuen dwalinghen gheuallen zijn / souden inhabil wesen van hare goeden te moghen disponeren. Eñ dat alle alienatien/giften/ cessien/ vercoopinghen/ transpoorten/ oft opdraghen / testamenten/ende wtersten wille by hen ghedaen ende ghemaect sedert den voorschreuen dach / souden wesen nul/ machteloos/ende van onweerden.

Wy verclaren / dat onse meyninghe niet en is gheweest / om (soo eenighe dat hebben willen segghen ende wtgheuen) eenichsins te beletten in onse voorseyde Landen / de behoorlijcke coopmanschappe ende contractie tusschen den vreemden Cooplieden / ende onse Ondersaten : Noch dat sy niet vrijelijcken en souden moghen disponeren van haren goeden / nae den gheschreuen rechte / ende costuyme vander plaetse respectiuelijcken / Maer wel om te versiene teghens het ghene/ dat sy bedrieghelijcken souden willen doẽ/ ende om te schouwen de penen van onse ghebo-

den/

den / ende by sulcken middel te verliesen de vrees-se/ die sy behooren te hebbene/om daer tegens yet te doene ende te misbruycken. Also onse meyninghe alleenlijcken is/om tot Gods dienste/tot haer eyghen weluaert / ende haerder zielen salicheyt (hier inne bewijsende / de officie van eenen goedē Prince) te verhueden / dat sy niet verleydt / noch directelijcken oft indirectelijcken/tot eenighe quade vermaledijde dwalinghen ghetrocken noch gebrocht souden worden.

Ordineren voorts/ende verbieden/ dat nyemāt van wat state ofte condicie hy zy/ hem en vervoordere te herberghen/ logeeren/ noch in zijn huys te ontfanghen/tracteren/ fournieren/ noch administreren eenighe victualien/cleederē/ oft ghelt/ met synen goeden by te stane/ oft andersins/ sijns wetens/te fauoriseren eenighe die gehouden ofte notoirlijcken ghesuspecteert is gheweest ketter te zijne. Ende dat alle de ghene/ die de selue herbergē/ logeren/ontfangen/ oft tracteren sullen/ wetende de selue sulcx zijnde/ende hen poogende/ hen/ofte andere / secretelijcken oft openbaerlijcken te verleyden ende infecteren / ghehouden worden die te denunceren/ende aen te brenghen den gheestelijcken Rechters/oft den Officier vander plecken/ so verre de selue gepreuilegeert zy/ Ingheualle neen/ aen den principalen Officiere van de naeste goede stadt vā haer residencie/ Opte pene/in dien sy des in ghebreke waren/gepunieert te worden als fauteurs vanden voorseyden ketters. Sonder nochtans by dien te verbieden den Herbergiers oft anderc/te herberghen oft logeren de ghene die in onse voorschreuē Nederlanden comen om haer coopmanschappe / oft andere saken ende affairen te doene/van wat quartier dat sy zijn/ Gehoudelijck dat alsulcke vremde lieden tegen onse tegenwoordighe

dighe ordonnancie niet en comen/ende hen dragen/ sonder eenighe schandalizatie. Ende in gheualle van contrauētie/indien sy de selue niet en denunceren oft aenbringen/so voorsept is: Wy ordonneren ende verclaren/ dat sy inde voorseyde penen vallen sullen.

Item/want vele van onsen voorseyden landē/ gesuspecteert wesende van ketterye/ende sonderlinge vander secte der Herdoopers/haer woonstede veranderen/om die simpele lieden te infecterē/ in de plecken aldaer hare qualiteyt niet bekent en is/wy/om daer inne te versiene/willen/ordineerē/ ende statueren/Dat niemant vanden Inwonderē vā onsen voorschreuen Nederlanden/van wat state/qualiteyt ofte conditie hy zy/ en sal gheadmitteert noch ontfanghen woorden/in stadt/ noch in doorpe vanden seluen landen/om aldaer te woonē/ Ten zy dat hy brenghe certificatie vādē Prochiaen vander pleckē van syne laetste woonstede. Welcke certificatie hy ghehouden sal wesen te exhiberen ende ouerleueren in handen vandē principalē Officier vander stadt ofte dorp/ daer hy sal willen woonen: Op de pene/dat de ghene die alsulcke certificatien niet brenghen en sullen/ niet geadmitteert en sullen wordē aldaer te woonen. Ende wy belasten den officieren/ hen neerstelijckē tegen de selue te informeren/ende daerin te procederen soot behooren sal/Sonder dat onsen voornoemde Officieren/oft den particulieren Heeren ende hen Officieren geoorloost wesen sal sulcken persoonen eenich geleyde oft saulfconduyt te verlenen.

Ende aengaende den vremden cooplieden/ eñ alle andere die in onse voorschreuen Nederlanden souden willen comen/Onse meyninge en is niet/ de selue te bedwinghen/de voorschreuen certificatie

tie

tie te ouerbrengen ende te exhiberen. Gehoudelycken / dat sy aldaer leuen / nauolghende onse voorschreuen ordonnantien / ende hen draghen sonder schandalezatie als vooren.

Item willen oock / dat alle onse Iusticieren / Officieren / ende rechteren / ende die van onsen Vassalen / Ondersaten / temporele Heeren / ende hooghe Iusticieren / op de verbuerte van hen voorschreuen officien/iurisdictien ende hooghe Iusticien / ofte andere arbitrale pene / nae de ghelegthentheyt vanden saken / ghehouden sullen worden neersteliicken t'ondersoecken / ende te procederen / ter verificatie vander materie voorschreuen/teghens alle persoonẽ vã wat qualiteyt oft conditie sy zijn/ sonderlinghe int tghene dat concerneert de contrauentie vã onse voorschreuen ordonnancie ende in sakẽ tot haer lieder kennissen behoorende / ende dependerende van haerlieder weerliicke ende temporele iurisdictie.

Voorts sullen de gheesteliicke Rechteren (begherende / voor soo veel alst aengaet tgheestelicke crime van heresie / teghens yemanden te procederen) moghen versoecken dien van onse souuereyne houen ofte prouinciale Raden / hen te gheuene yemant van hare Collegie oft andere adioinct/ sulcke als den voorschreuen Raedt ordineren sal/om ouer d'informatien ende proceduren te zyne / die sy teghens de ghesuspecteerde sullen willen doen : Willende /, beuelende / ende ordinerende allen onsen Officieren / Rechteren/ende Vassalẽ/ dat sy den voornoemden Rechteren eñ adioinct/ doen ende geuẽ alle hulpe/fauenr/adresse eñ bystant/ tot executie eñ volbrenghen van haren voorschreuen laste. En-

 de

de voorts int vanghen/apprehenderen/ende detencie vanden ghenen/ die sy besmet ende gheinfecteert bevinden sullen/ Sonder wtstel/ oft belet/Onder t'dexel van eenighe litispendentie/ preventie/oft eenighe andere oorsake/opte pene van arbitralijcken ghecorrigeert te woordē/ Bevelende onsen Procureurs generaels / ende hen substituyten/te procederen tegens den negligēten: Ende conclusien nemen te sijne van priuatie van hare staten ende officien / ende commise van hare iurisdictien/ende andere penen/ sulcx als sy/na ghelegentheyt vander saken/ bevindē sullen behoorende.

Item/ dat alle de ghene die weten oft kennē sullen eenighe met ketteryen besmet zijnde/sullen ghehouden wesen/ter stont/ende sonder vertreck/die te denuncéren/aenbrengen/verclaren/ ende te kennen gheuen allen gheestelijcke Rechteren/Officiers vanden Bisschoppen/ ende anderen daert behooren sal. Insghelycx in dien yemandt bevonden ware/ ghedaen te hebben teghens onse ordonnantien ende verboden/ hem betoonende gheinfecteert/ oft faulteur vanden Ketters te zyne/Oft doende eenighe acte tegens de selve onse ordonnātien ende verboden sonderlinghe tenderende tot schandalisatie/beroerte van volcke/oft seditie: dat de ghene die de selue weten ende kennen sullen/ghehouden sullen wesen daeraf terstont t'adverteren onsen Procureurs ofte hare substituten ende ghecommitteerde/oft den Officiers vander plaetsen / daer alsulcke besmette/faulteurs/oft misdadige woonen sullen: Ende dat op arbitrale pene.

Desghelijcks sullen ghehouden wesen (in dien sy die plaetse weten/daer eenighe van sulc-

ke

ke Ketters hen houden ende herberghen) die te verclaren den Officier vander seluer plaetsen / Opte pene van ghehouden te worden (so voorschreuen is voor saulteurs / onthaelders / ende aenhengeren vander Ketteryen : Ende ghepunieert te worden metter seluer penē/als de Ketter oft misdadighe wesen soude/ in dien hy aenghetast ende gheuangen ware.

Ende op dat de voorseyde Rechteren ende Officieren/die de voorschreuē Ketters/ Herdoopers ende ouertreders van onse voorschreuen ordonantie ende verboden ghevanghen/eñ gheapprehendeert sullen hebben/ Onder t'dexel dat de penen souden schynen te groot / ende swaer te zyne ende alleenlycken ghestelt tot vreese vā den delinquanten ende misdadighen/gheene redene en hebben/ met hen /hare complicen/ende saulteuren te dissimuleren/ oft de selue min te straffen/dan sy verdient hebben/soomen beuonden heeft hier voortyts dickwils ghesehiedt te zyne.

Wy willen dat de ghene die hens wetens teghens dese ordonnantie ghedaen sullen hebben: Mits by hem houdende/printende/ vercoopende/distribuerende/oft publicerende/ eenighe heretycke ende schandaleuse boecken / schriftueren/schilderyen / oft anderssins ghedaen ende ghecontrauenieert teghens de puncten hier vooren ofte nae verclaert/oft eenighe van dien/realycken ghepunieert/ghecorrigeert/ende gestraft sullen worden/ by de penen bouen verclaert.

Verbiedende allen onsen Rechteren / Justicieren/ende Officieren/ mitsgaders onsen Vassalen / ende Ondersaten / temporele Heeren / hebbende hooghe Justicie/ ende hen Officieren/

de voorschreuen penen in eenigher manieren te altereren/ modereren/ ofte veranderen. Maer nae dien hen gebleken sal zijn vande voorschreuen contrauentie de voorschreuen penen naectelijcken verclaren ende decreteren / nauolgende dese teghenwoordighe ordonnancien/ Op de pene van grootelijcks ghestraft te wordene / ten ware / dat in eenighe saken / om eenighe groote ende merckelijcke consideratie / de voorschreuen Rechteren swarichept beuonden inde precise executie vande pene / by onse voorschreuen gheboden gheordineert teghens den ouertreder : In welcken gheualle nochtans sy niet en sullen moghen wt hen seluen eenighe moderatie doen. Maer sullen gehouden wesen / het proces criminel te draghen ofte seynden / ghetrouwelijcken toegheslooten ende beseghelt/aenden souuereynen oft prouincialen Raet / onder wiens iurisdictie sy resorteren sullen / Om aldaer doorsien/ gheuisiteert/ende gheconsulteert te worden / Oft daer inne eenighe alteratie ofte moderatie vanden voorschreuen penen valt/oft niet. Ende indien de voorschreuen van onsen Raden beuinden/dat in goede Iustitie/na recht ende redene(waer van wy haerlieder conscientien belasten) daerinne eenighe moderatie oft alteratie valt/ in sulcken gheualle / sullen sy de selue mogen aduiseren/ende by gheschrifte stellen / ende alles ouerseynden den voorschreuen Rechteren ende Officieren / om daer na tvoorschreuen proces te wten ende termineren / hen ordinerende niet min ende beuelende seer expresselijcken ende scherpelijcken / ende opte pene van arbitralijcken ghecorrigeert ende ghestraft te woordene / Dat sy sonder groote ende merc-

merckelijcke redene/de voorschreuen consultatie niet en doen. Maer hen reguleren (so sy meest moghen) na het inhouden van dese tegenwoordighe ordonnantie.

Finis.

Int selue Placcaet zijn oock van woorde te woorde begrepen/de drie eerste puncten oft articlen vandẽ voorgaende Mandemente/ aldaer geteeckent int beghin met een dobbel ††.

Insghelijcks zijn inden seluen oock verhaelt ende begrepen/de woorden oft substãtie van allen den articulen ende puncten/inden bouen geruerden Placcate van den Jare.1540.gheteeckent int begin met een cruys † behaluen alleen daer voor een sterken by is ghevuecht †*.

PSALMO V.

Ghy sult de Logenaers verdoen: Ghy hebt eenen afkeer/ O Heer/vanden bloetdorstighen ende valschen. Heere/ leydt my in dijne gerechticheyt/ om mijnder vianden wille.

Psalmo xciiij,

Sy stellen hen teghen de ziele des Gerechtigen/ ende verdoemen het onschuldich bloet / maer de Heere is mijn beschuddinghe / ende mijn Godt/ den steen mijn toe verlaets.